

Tutkija, hyvä ja paha

esseitä akateemisesta työstä

Keijo Räsänen, toim.

Tutkija, hyvä ja paha

esseitä akateemisesta työstä

Keijo Räsänen, toim.

Aalto-yliopiston julkaisusarja
KAUPPA + TALOUS 4/2015

© Kirjoittajat

ISBN 978-952-60-6257-0 (painettu)

ISBN 978-952-60-6256-3 (pdf)

ISSN-L 1799-4799

ISSN 1799-4799 (painettu)

ISSN 1799-4802 (pdf)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-6256-3>

Unigrafia Oy
Helsinki 2015

Tutkija, hyvä ja paha – esseitä akateemisesta työstä

Esipuhe	1
I Hyvää työtä, hyvässä yliopistossa?	
Nuori tutkija etsii kortteeria, <i>Tuukka Kostamo</i>	8
Aallontarkkailijan opas akateemisille työyhteisöille, <i>Kaisa Schmidt-Thomé</i>	32
Erään päätöksen anatomia eli miksi tutkin yhä? <i>Atte Harjanne</i>	48
Merkityksellisen akateemisen työn jäljillä... <i>Jaakko Siltaloppi</i>	62
II Tohtoriopiskelijan hyvää elämää?	
”Onpa hienoa, että olet heti saanut kirjoitettua jotain!” Oletuksia jatko-opiskelijan osaamisesta ja elämästä, <i>Paula Koskinen-Sandberg</i>	73
Projektitutkijan työ ja akateemisissa aktiviteeteissa kehittyminen – sitten kun -ajattelusta suunnitelmallisuuteen, <i>Outi Vanharanta</i>	89
Arkisesti ymmärrettävää jatko-opiskelijuutta etsimässä, <i>Tuomas Liiri</i>	101
Tapojeni jäljillä: rutiinien välttelystä niiden kohtaamiseen ja uudelleenmuotoiluun, <i>Jaakko Korhonen</i>	112
III Hyvä tutkija?	
Hyvä tutkija, <i>Marja Swanberg</i>	144
Kuka haluaa ja kelpaa professoriksi? <i>Aira Rusanen</i>	155
Kahden laitoksen välissä – identiteetin rakennusta ja oman yhteisön etsintää, <i>Jukka-Pekka Kevätsalo</i>	167
Entrepreneurship Education and Business Modeling: Friends or Foes? My self-exploration journey, <i>Daniil Pokidko</i>	178
Tää on MUN juttu, <i>Pekka Buttler</i>	194

Esipuhe

Keijo Räsänen

Tässä kirjassa tutkijat kertovat omasta työstään ja sen puitteista. He kirjoittivat nämä esseet kevätkaudella 2014 ja 2015 Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun tohtorikoulutuksen kurssilla Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Seitsemän kertaa toteutetun tapahtuman tarkoituksena on toimia sekä tutkija-opettajien keskustelufoorumina että tukea osallistujien ammatillisia identiteetti projekteja (Räsänen 2009; Räsänen & Korpiaho 2011; ks. myös Räsänen & Trux 2012). Edellisten kurssien tuottamat esseet löytyvät kirjoista *Tutkija kirjoittaa* (Räsänen 2009), *Joko tunnet tämän tutkijan* (Räsänen 2010), *Tutkijat kertovat* (Räsänen 2011), *Tutkijat keskustelevat* (Räsänen 2012) ja *Tutkija kasvaa ja kehittyy* (Räsänen 2013).

Jo edellisen kokoelman yhteydessä olin havaitsevinani, että moraaliset kysymykset askarruttavat nuoria tutkijoita yhä enemmän. Tämä näkyy entistä selvemmin tämän teoksen esseissä. Kurssilla tutkailimme yhteisvoimin akateemisen työn taktiikkaa, politiikkaa, moraalialia ja tekijää. Vaikka näistä muutkin kuin moraalit tulevat esille esseissä, tuntui perustellulta korostaa kirjan nimessä hyvää ja pahaa – tutkijan moraalista orientaatiota työhönsä. Kurssin hengessä moraalialia etsitään arjesta ja työn-

teosta eikä vain ammattieettisistä lausunnoista tai moraalifilosofien teksteistä.

Aikaisemmilla kursseilla pääosa osallistujista on tullut Aaltoyliopiston kauppakorkeakoulun aineesta Organisaatiot ja johtaminen, mutta mukana on ollut tohtoriopiskelijoita ja väitelleitä myös muista tämän koulun aineista sekä muista Aallon kouluista. Näin oli myös vuonna 2014. Vuoden 2015 kierrokselle mukaan tuli osallistujia Hankenilta ja sellaisista Aallon teknillisten koulujen yksiköistä, joiden edustajia ei ole kurssilla aiemmin nähty. Osallistujajoukon monipuolistuminen teki hyvää kurssin keskusteluille. Osallistujat saivat enemmän toisiltaan. Toki perushuolet ja -toiveet näyttävät olevan samoja yli yksikkö- ja jopa yliopistorajojen.

Kirjan esseistä yhdeksän on kirjoitettu keväällä 2015 ja neljä keväällä 2014. Jälkimmäiseen joukkoon kuuluvat Jukka-Pekka Kevätsalon, Tuukka Kostamon, Aira Rusasen ja Outi Vanharannan esseeet. Kolme vuoden 2014 osallistujaa ei enää halunnut julkaista esseetään.

Kurssin vetäjänä toivoin kunkin osallistujan kirjoittavan aiheesta, jonka itse koki tärkeäksi. Olen ryhmitellyt esseeet kolmen teeman ja kysymyksen alle: Onko yliopistotyö hyvää? Onko tohtoriopintojen harjoittaminen hyvää elämää? Ja millainen on hyvä tutkija?

Ensimmäisessä, *Tuukka Kostamon* esseessä tapamme kaunokirjallisuudesta tutun hahmon: Konsta Pylkkäsen. Hän keskus-

telee Aalto-yliopiston Presidentin kanssa eikä nuori tutkija voi olla puuttumatta keskustelun kulkuun. *Kaisa Schmidt-Thomé* kertoo hyökyaalloista ja siitä, kuinka työyhteisö voi suojautua niiltä aallonmurtajan avulla. *Atte Harjanne* paljastaa, miksi hän haluaa jatkaa yliopistotutkijan työssä vaikka vaihtoehtojakin olisi tarjolla. *Jaakko Siltaloppi* jäljittää, väitöksen kynnyksellä, merkityksellistä työtä.

Paula Koskinen-Sandberg kuvaa kohtaamiaan, alentaviakin käsityksiä jatko-opiskelijan osaamisesta ja elämästä, hakien tapoja päästä yli moisista virheoletuksista. *Outi Vanharanta* kertoo siitä, kuinka romanttinen yliopistokäsitys murtui projektipäällikön arjessa, ja pohtii miten hän voisi pitää kiinni omista päämäärästään tohtoriopinnoissa. *Tuomas Liiri* yrittää keksiä niin hyvät perustelut jatko-opiskelulle, että muutkin kuin tutkijat ymmärtäisivät ne. *Jaakko Korhonen* uppoutuu tutkimaan omia rutiinejaan ja kääntää monen tylsäksi kokemat rutiinit yhdeksi avaimeksi parempaan toimintaan.

Lopulta pääsemme tutkijaan itseensä. *Marja Svanberg* kertoo käsityksensä siitä, millaisia hyveitä on hyvällä tutkijalla. Tämän perään *Aira Rusanen* kysyy kelpaako pitkän uran työelämässä tehnyt, 50+ tutkija professoriksi. *Jukka-Pekka Kevätsalo* hahmottaa identiteettiprojektinsa jännitteitä kahden laitoksen loukussa. *Daniil Pokidkon* esseessä käsitellään muita enemmän hänen tutkimuksensa – ja elämänprojektinsa – sisällöllisiä pulmia, joista hän esittää sekä sen tavallisen, virallisen version että henkilökohtaisemman version. Kirjan päättää ankkurina *Pekka Buttler*.

Opittu moraalit ja peritty luonne ottavat toisistaan mittaa, kun tutkija tekee arkisia valintojaan - tai jättää ne tekemättä.

Kun näitä kokoelmia on kertynyt jo kuusi, on syytä kysyä miksi julkaista näitä? Eikö tämä jo riitä? Minusta kuitenkin tuntuu, että näitä tarvitaan yhtä paljon kuin aloittaessamme vuonna 2009. Nuorten ja vähän vanhempienkin tutkijoiden erilaiset äänet hukkuvat aikamme muihin diskursseihin, varsinkin johtamispuheeseen. Kirjoittajien puheenvuorot ovat henkilökohtaisia, raikkaita ja tarvittaessa avoimen kriittisiä, vailla kyynistä selittelyä ja syyttelyä. Hauskoja ja kokeellisiakin tarinoita löytyy. Saamani palautteen mukaan näitä tekstejä lukevat muutkin kuin kirjoittajat itse. Teossarja dokumentoi kulttuurihistoriaa - ajatuksenjuoksua, tunnelmia, tapahtumia ja ihmishahmoja tutkijapiireissä näinä aikoina. Ehkä joku korkeakoulututkija tai historian tutkija keksii joku päivä, että näitä voi käyttää aineistona (ks. Räsänen tulossa, analyysiä kirjoittajien käyttämistä lähteistä).

Kaikkein tärkein syy julkaisemiseen on loppujen lopuksi seuraava: kirjoittajien saama kokemus siitä, että he voivat ja osaavat itse määrittää ja ilmaista mitä järkeä ja kummaa heidän työssään on. Samalla he saavat kokemuksen kirjoittamisesta ja julkaisemisesta ystävällisessä seurassa, joka tukee eikä tuomitse. Ehkä tätä esseiden julkaisemista kannattaa siis jatkaa, mikäli "AKA-kurssi" vielä tapahtuu.

Aallon julkaisusarjan nimi "Kauppa + Talous" jo sekin kertoo kiertokautta, miksi näitä esseitä tarvitaan. Toivottavasti tämä

signaali ei estä ketään kurkistamasta kansien sisäpuolelle. Sieltä voi löytyä mielenkiintoisia ihmisiä työnsä ääressä.

Viitteet

- Räsänen, K. (2009) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development* 14:3, 185-195.
- Räsänen K., toim. (2009) *Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä*. Helsinki: HSE Julkaisuja B-104. E-kirjana: <http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/b104.pdf>
- Räsänen, K., toim. (2010) *Joko tunnet tämän tutkijan? Esseitä akateemisesta työstä*. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Sarja B:116. E-kirjana: <http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/b116.pdf>
- Räsänen, K., toim. (2011) *Tutkijat kertovat - kymmenen esseitä akateemisesta työstä*. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja Kauppa + Talous 9/2011. E-kirjana: http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2011_009.pdf
- Räsänen, K., toim. (2012) *Tutkijat keskusteleivat - esseitä ja kirjeitä akateemisesta työstä*. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja Kauppa + Talous 3/2012. E-kirjana: http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2012_003.pdf
- Räsänen, K. (2013) *Tutkija kasvaa ja kehittyy*. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja Kauppa + Talous 4/2013. E-kirjana: http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2013_004.pdf
- Räsänen, K. (tulossa) "Tule lähemmäksi" - korkeakoulututkimuksen relevanssi ja sen tasa-arvoisuus. Teoksessa: H. Aittola & J. Ursin (toim.) *Eriarvoistuva korkeakoulutus, Korkeakoulututkimuksen symposium 2014*, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2011) Supporting doctoral students in their professional identity projects. *Studies in Continuing Education* 33:1, 19-31.
- Räsänen, K. & Trux, M.-L. (2012) *Työkirja - ammattilaisen paluu*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

I Hyvää työtä, hyvässä yliopistossa?

Nuori tutkija etsii kortteeria

Tuukka Kostamo

Prologi

Minusta on jo pitkään tuntunut siltä, että sen akateemisen työskentelyn ideaali, jota väitöskirjaa tekemään lähtiessäni tavoittelin, livahtaa jatkuvasti ulottuviltani. 1000-luvun alussa yliopistolaitosta rakennettaessa yhtenä sen keskeisenä tarkoituksena oli ”antaa ihmisille aikaa ajatella”. Tästä mahdollisuudesta kumpusivat arvostamani klassisen yliopiston tehtävät: tutkimus, opetus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Näiden tehtävien täyttäminen on mielestäni akateemisen työn moraalinen välttämättömyys. Nämä tehtävät ja niiden henki ovat edelleen vahvasti läsnä yliopiston juhlapuheissa ja ehkä myös sen aidoissa tavoitteissa. Käytännön tasolla, tavallisen väitöskirjantutkijan arjessa, ne tuntuvat kuitenkin kovin kaukaisilta.

Nykyisessä akateemisessa maailmassa jatkuva kiire on korvanut ajan ajatella. Tämä kehitys heijastelee laajemmin yhteiskunnassa vallitsevaa tehokkuuden ihannetta, joka yliopistoon tullessaan uhkaa mielestäni viedä itse yliopiston idean mennessään. Tämä näkyy hyvin omassa tutkijaksi kasvamisessani, mistä väitöskirjan tekemisessä oikeastaan on kyse. Perinteisiin yliopiston tehtäviin liittyvien taitojen lisäksi joudun

jatkuvasti pelaamaan erilaisten hallinnollisten tehtävien vaatiman ajan kanssa. Tämän kautta olen joutunut pohtimaan paljon sitä, mitä akatemiassa *sanotaan* haluttavan, ja mitä siellä näytetään haluttavan *käytännössä*. Onko yliopistossa enää tilaa toteuttaa sen klassisia tehtäviä kunnolla?

Tässä esseessä tähän kysymykseen ottavat kantaa Havukkaahon ajattelija Konsta Pylkkänen, kuvitteellisen huippuyliopiston rehtori, sekä alter egoni nuori tutkija. Konsta edustaa jatkuvaa kaiken ihmettelyä sekä etäisyyden ottamista rakenteisiin ja auktoriteetteihin: yhdenlaista ideaalia vapaasta ajattelusta. Kuvitteellisen huippuyliopiston rehtori puolestaan edustaa strategisen tason toimijoita, joiden hyvät aikomukset eivät aina välity suorittavalle portaalle saakka parhaalla mahdollisella tavalla. Nuori tutkija puolestaan edustaa omia turhautumisiani yrittäessään selvittää, onko hänen idealismilleen tilaa yliopistolla.

Kaikki kolme ovat karikatyyrejä niistä ajatuksista, ideaaleista ja käytännön asioista, joita olen itse ollut tutkijana edistämässä, kokemassa ja ihmettelemässä. Monet niistä ovat varmasti tunnistettavia, kaikilla on enemmän tai vähemmän omat esikuvansa, mutta harvat ovat sellaisenaan suoraan totta ja olemassa. Tarinan edetessä sain huomata, että ainaisen ja minulle turhankin rakkaan valittamisen, ehkä myös jonkinlaisen alistumisen, tilalle alkoi kasvaa jotain muuta. Kenties jonkinlainen orastava näkemys akateemisen työn ideaalien toteuttamisesta pyrkii esiin...

Viisauksia Konstan mitalla

Aurinkoinen keväinen iltapäivä Helsingissä ei olisi voinut olla upeampi. Aurinko paistoi, ilma oli lämmin, puut ja kukat alkoivat heräillä, ja jossain liikenteen melun takana linnutkin epäilemättä lauloivat iloaan kevään viimeinkin saavuttua. Ihmiset olivat lempeällä ja kepeällä mielellä, maailma tuntui tänään makaavan hieman paremmin kuin eilen.

Lasipalatsin kulmalla Mannerheimintietä kävelevä, tarkkaavainen ja asioista perillä oleva kulkija ei päivän kepeydestä huolimatta olisi voinut välttyä hieraisemasta silmiään. Olisi kenties joutunut vielä nipistämään itseään varmuuden vuoksi. Sillä eikö tuossa kahvilan terassin pöydän ääressä istunutkin hahmo, joka ei siihen tuntunut oikein kuuluvan? Kyllä, siinä hän istui, Konsta Pyökkänen ilmielävänä! Jalassa oli paremmat nahkasaappaat, melko puhtaatkin vielä, yllä siistimmät housut ja uusi paita, päässä kauhtunut mutta siisti hattu. Parrankin näytti ukko siistineen, ainakin enimmäin osin. Mikä oli Kainuun ukon tänne pääkaupungin vilinään lennättänyt korven keskeltä? Liekö tullut tapaamaan tutkijatuttujaan, Kronbergiä ja Ojastoa? Kenties olivat kutsuneet Konstan tarkemmin tutustumaan yliopiston ihmeisiin, kun oli itsekin kartuttanut sen kokoelmia metsästämyllä harvinaiset pyymetsot maistereille.

Siinä istui syviin mietteisiin taipuvainen ukko, kahvia hörppien ja nisua syöden. Selvästi oli taas maailman syvempiä vesiä tutkimassa, siinä määrin oli katse harhautunut ympärillä olevasta hyörintästä piittaamatta. Konstan siinä miettiessä toisaalla

kahvilan terassilla siisti pukumies etsi tottuneella katseella itselleen istumapaikkaa. Terassi oli täynnä, yleinen vapaapäivä ja iltapäivän lämpö olivat houkuttelleet synkeämmätkin tupajumit liikkeelle talven pöhniä pois ravistelemaan. Mies äkkäsi yksinään istuvan Konstan, ja lähti päättäväisesti siihen suuntaan.

- Anteeksi, onko tässä tilaa?

Konsta havahtui mietteistään.

- Kyllähän tuossa näyttää olevan, istu alas kiireemmäksi aikaa! Miehen järjestellessä kahviaan ja leivostaan pöydälle Konsta seurasi tämän toimia toiveikkaan näköisenä. Kauas näki selvästi hänen kiinnostuksensa keskusteluun; liekö matkalla Kainuusta ollut vähemmän juttuseuraa? Konstan miettiessä, miten asettelisi aloitussanansa, ryhtyi mies näpläämään kännykkäänsä. Konstan kasvoilla käväisi hätäinen ilme: nyt jos ei nopeasti toimi niin on myöhäistä! Noissa nykyajan vehkeissä on ihan liikaa viekoittelevaa tietoa ja ajanvietettä vain muutaman näppäilyn päässä. Hätäpäissään Konsta tarttui helpoimpaan jutunjuureen.

- Kylläpä riittää kauniita ilmoja!

Mies ikään kuin hätkähti yllättävää keskustelunavausta. Yleensä kaupungissa saa juoda kahvinsa rauhassa.

- Kyllä, kyllä. On niitä odotettukin. Täällä etelässä ei saatu edes kunnan talvea, ja kevätkin on ollut sateinen ja synkkä.

- Tällaisella ilmalla sitä kelpaisi istua kannon nokassa ja poltella piipullinen kahvin päälle. Vaan täällä kaupungissa pittää tyytyä tuoliin ja pöytään. Mutta ettei saa edes piippua polttaa avarassa ulkoilmassa! Pahaksi on maailma mennyt...

- Niin, aivan. Te olette tainneet tottua avarampaan maisemaan ja viettää enemmänkin aikaa metsissä, ette ole täältä kotoisin?

- No en, hä-hääh! Kyllä kai tuon nyt näkee päällepäinkin, eikä tarvihe arvuutella. Metsätyömiehenä olin usseemman vuuen, mutta viime vuuet on mennyt Lapissa tutkimusasemalla. Siellä olin lisenseille ja maistereille apulaisena, tutkimusaseman käytäntöä pyöritin ja autoin tutkijoita kun tuntui seinä tulleen vastaan. Joskus ne tutkimusherrat näet uupuu, ja silloin ne tarvittee jonkun, joka muistuttaa että kun vain tutkii ja tutkii tutkimisen päällekin, niin kyllä se arvoitus selviää!

Konstan ryhti hieman suoristui tässä kohdassa, oli selvästi ylpeä saavutuksistaan.

- Vai yliopiston tutkimusasemalla tukipalvelujen piirissä! Tukipalvelut ovat tärkeitä tutkimuksen teossa. Mekin olemme niihin kovasti panostaneet viime aikoina. Nyt tosin rahoituksen kiristyessä joudutaan supistamaan, ja YT-neuvottelut oli aloitettava.

- Ka niin, rahasta on tiukkaa joka puolella... Mitäs se sinä leipäsi etteen puuhailet?

- Toimin tulevan huippuyliopiston rehtorina. Ensimmäinen viisivuotiskausi on takana, ja toinen alkaa juuri. Matkaa huipulle on paljon ja töitä riittää.

Konsta joutui silminnähdnen tekemään töitä, jottei olisi innostukseltaan kaatanut pöytää. Yliopistolaisia, vieläpä oikein korkein tutkimusherra! Ja huipulle pyrkii! Tällaista mahdollisuutta kunnolliseen syvälliseen keskusteluun ei Konstalla ollut vähään aikaan ollutkaan. Nyt olisi aseteltava sanansa huolella...

- Yliopisto on jalo laitos! Kyllä ihmiskunta tarvitsee paikan, jossa on aikaa asettua rauhassa alas ajattelemaan sinisiä. Minulle siihen riittää korpimaa, oma rauha ja sopiva mielentila. Ja syvällisiä mietinkin: Kerran minä nuorempana ja huimempana mittasin avaruuden kokonaan! Mutta jotta sinisiä ajatuksia saa järjestykseen, siihen toki tarvitaan tukea, sopiva paikka ja sopivat ihmiset ympärille. Sitten maailmankaikkeuden salat selviää!

- Aivan, sopiva paikka ja sopivat ihmiset, innostui rehtorikin. Meidän tehtävänämme on muuttaa maailmaa paremmaksi ja siksi tuommekin eri alojen ihmiset yhteen tekemään tiedettä ja luomaan parempaa tulevaisuutta: Tutkimaan oikeita asioita!

- Hyvä on että tutkitaan! Vaan mitäpä tässä tarkoitat "oikeilla asioilla"? Voiko vääriä asioita tutkia?

- Aivan varmasti voi, ja myös väärällä tavalla. Meidän tavoitteenamme on päästä huipulle, olla paras siinä mitä teemme. Eikä kaikessa voi olla paras, siihen ei riitä resurssit. Joten valintoja on tehtävä.

- No onpa hyvinkin, Konsta myötäili, jokaisen tässä maailmassa on valintansa tehtävä. Josko ne sitten muualla tutkiskelevat niitä kysymyksiä, jotka teille ovat vääriä. No, te sitten valitsette sellaiset ihmiset, jotka sopivat parhaiten teidän suunnitelmiinne. Sitten annatte niille aikaa ja mahdollisuuvven oikein kunnolla syventyä ihmettelemään sitä omaa asiaansa; vaikka tiettyä heinää, konetta tai jopa avaruutta, ja katsotte mitä tulee?

- No ei ihan niinkään. Toki pitää valita oikeat ihmiset oikeilta aloilta. Mutta siinä on vasta hyvä alku! Vielä tarvitaan kunnan visio ja tarkempi strategia siitä, mihin ollaan menossa. Sopivalla

resurssien ja tutkimuksen kohteiden suuntaamisella saadaan ihmiset käyttämään aikaa tärkeimpien asioiden tutkimiseen.

- Sekö ei saa tutkija itse päättää, mitä tutkii? Eikö se ole itse hommansa paras asiantuntija, jos olette jo parhaan valinneet?

- On tietenkin, mutta ei luovaa huippututkijaakaan voi omilleen jättää! Sehän voi lähteä tutkimaan väriä asioita. Tutkijan mielenkiinnon pitää suuntautua meille tärkeisiin kohteisiin ja tässä on resurssien kohdentaminen keskeistä.

- Niin, se varmasti ymmärtää tutkijakin rahan päälle. Meillä se oli urakkahommassa sama juttu: suurimman palkan sai silloin, kun kaatoi eniten kympin osoittamia puita. Siinä hittaampikin oppi, mihin kannattaa aikansa käyttää... No, kun olette saaneet kaikki tutkimaan oikeaa asiaa, niin sitten ne saa käyttää aikansa siihen?

- Kyllä. Luonnollisesti muitakin tärkeitä tehtäviä tutkijalla on joita hänen pitää suorittaa tutkimuksensa ohessa. "Kaikki tutkii, kaikki opettaa" -ajattelun mukaan esimerkiksi kaikkien pitää osallistua myös opetukseen.

- Se on hyvä! Ei jää tieto sitten yhden ihmisen pään sisälle, vaan pääsee ulos muitakin sivistämään ja ilahduttamaan.

- Niin, huippututkimuksesta tulee huippuopetusta. Ja on siellä toki muutakin. Rahoittajat ovat nykyään tarkkoja siitä, mihin heidän rahansa ja tutkijan aika menee, siksi pitää jokaisen pitää tarkkaa kirjaa ajankäytöstään ja raportoida sitä eteenpäin. Toimintatapoja kehitetään koko ajan, ja niiden miettimiseen tarvitaan koko yliopiston henkilökunnan resursseja. Erilaisia henkilöstö- ja muita toimijaryhmiä on runsaasti, ja jotta kaikki pysyvät ajan tasalla toistensa tekemisistä, tarvitaan yhteisiä kokouksia ja toimivia viestintävälineitä ja -tapoja. Lisäksi

yliopistolla on paljon lakisäätteisiä ja lain ohjaamia toimintoja, jotka vaativat omat tarkasti säädellyt päätös- ja toimintatapansa.

- Siinä sitä riittää työsarkaa, Konsta ihmetteli. Miten ne kaikki tutkijat ehtii kaiken tuon hääräämään, oman tutkimuksensa lisäksi? Eikö tutkimustyö häiriinny?

- No, totta kai oman alansa huiput haluaisivat käyttää kaiken työaikansa, ja usein myös vapaa-aikansa, sen mielenkiintoisimman eli tutkimuksen parissa. Mutta kyllä nämä muut pakolliset asiat pitää tehdä. Tehdään niin myös muissa huippuyliopistoissa, joten en ymmärrä miksei näitä ehdittäisi tehdä myös meillä.

- Minä olin kyllä ajatellut, että kunnolla asiastaan kiinnostunut olisi parraimmillaan silloin, kun voi kunnolla keskittyä itselleen tärkeään kysymykseen. Mutta niin, jos muuallakin tehdään, niin miksei teillä, tuumasi Konsta epävarmasti ja hörppäsi kahviaan. Ei kyllä päällisin puolin kuulostanut siltä, kuin olisi yliopistossa ihmisillä aikaa syvänsinisille ajatuksille: kai ne tuossa myllyssä äkkiä haalistuvat...

- Ja strategiamme sitä paitsi toimii, jatkoi rehtori innostuneena, meillä julkaistaan jatkuvasti enemmän artikkeleita, hankitaan enemmän tutkimusrahaa, ja tuotetaan enemmän tutkintoja. Suunta on kohti huippua!

- Nekö kaikki teillä pyrkii huipulle?

- Kyllä, jokaisen panostusta tarvitaan tavoitteen saavuttamiseksi. Kaikkien on tehtävä samalla tavalla töitä.

- No, kun minusta juuri kuulostikin siltä että kaikkien on tehtävä samalla tavalla töitä. Eikö erilaisille tekemisille ole sijaa?

- Tietenkin on, rehtori tuhahti, jokainen tutkija on yksilö ja toimii viime kädessä omalla tavallaan. Silti tarvitaan yhteinen suunta, yhteiset pelisäännöt, ja yhteneväiset toimintatavat. Muuten jää huippu saavuttamatta.

- Niin, jaa, se on epäilemättä tutkimus eri hommaa kuin metän kaataminen. Meillä oli jokaisessa savotassa aikamoinen kokoelma tekijöitä! Yksi teki enemmän kuin toinen: jotkut kaatoi yksinään aarikaupalla korpea ja toiset saivat aikaan muutamia runkoja. Laiskottelijat kyllä joutivat mennä, mutta vaikka loput teki eri määrän hommia, niin tukkiporukassa jokaisella oli oma paikkansa. Huonommat kaatajat puuhailivat muuta: järjesteli ruoka- ja muuta huoltopuolta tarpeen mukaan. Saihan ne joskus sitten kuulla siitä iltasella: tarvitaanhan sitä hauskuuttakin maailmassa! Mutta hommia tekivät. Eikä ne parhaat tekijämiehet ollu samanlaisia. Itekin olin aikamoinen tekijä, ja kyllä palkoille pääsinkin, muttei se minun tekemiseni ollu samanlaista kuin toisten tekijämiesten, niin kuin vaikka Ison-Kilpukan Ooken. Näet, jokainen taaplaa tyylillään...

- Kyllä tässä nyt selvästi on hieman väärinymmärrystä, rehtori huomautti, ei yhteinen visio ja suunta tietenkään samanlaisuutta tarkoita!

Niin kiihkeästi olivat molemmat keskustelunsa pauloissa, etteivät olleet huomanneet viereisestä pöydästä yhden nuorehkon miehen jo pitkään seuranneen heidän keskusteluaan. Aluksi oli hieman varovasti vilkuillut heidän puoleensa, mutta vähitellen oli kääntynyt pysyvämmiin heitä kohti, kunnes ei keskustelun tässä vaiheessa enää malttanut pysyä erossa.

- Anteeksi, että keskeytän keskustelunne, mutta en voinut olla kuulematta mistä puhuitte ja asia koskee minuakin...
- Keskeytä veikkosella, ei me pahastuta, keskeytti puolestaan Konsta. Kyllä maailmaan ääntä mahtuu!
- Niin, katsokaas, teen väitöskirjaa herra rehtorin yliopistossa ja olen kuullut paljon vanhemmilta kollegoilta tästä ajankäytöstä. Valittelevat kovasti sitä, että nykyisin kaikki joutuvat tekemään saman verran kaikkea eivätkä esimerkiksi opetuksesta kiinnostuneet ja siinä taitavat voi keskittyä siihen. Miten tämä tukee huipulle pääsemistä?
- Kuten jo sanoin, ryhtyi rehtori ärtyneenä selvittämään, nämä muutamat muut asiat pitää vain hoitaa. Ilman niitä ei yliopisto pysy pystyssä. Yliopistossa kaikkien on oltava monialaisia: tutkijoita, opettajia, vaikuttajia, vaikka tutkimus onkin tärkeintä. Rakenteet on rakennettava niin, että ne ovat tasapuolisia ja tukevat strategian toteutumista.
- Mutta mistä johtuu tämä tasapäistäminen tekemisten suhteen, jatkoi nuori tutkija, miksei vaikka opetuksesta kiinnostunut voi keskittyä siihen?
- Paras opetus syntyy tutkimuksesta, totesi rehtori ykskantaan, ei kukaan voi opettaa tuntematta asiaa kunnolla.
- Hyvin sanottu, Konsta myötäili, kyllä se pitää olla opettajalla homma hanskassa.
- Totta kai opettajan pitää hallita asiansa, jatkoi nuori tutkija, eikä siitä varmasti ole haittaa että opettaja tekee myös tutkimusta. Silti, toiset ovat parempia opettajia kuin toiset. Yksi kollegani piti opetuksesta, teki sitä paljon ja sai opiskelijoilta loistavaa palautetta opetuksestaan. Hänen oli kuitenkin luovuttava suuresta määrästä opetustaan, koska hänen työssään ei

kuulemma saanut opettaa niin paljon. Miksei tällaisille ihmisille voisi antaa mahdollisuuden opettaa ja arvioida enemmän opettamisen mukaan? Sama pätee myös muihin asioihin: työntekijöillä voisi olla enemmän mahdollisuuksia suunnata omaa tekemistään ja sen arviointia.

- Tätä se minäkin ajoin takaa, lisäsi Konsta innoissaan, eri hommille eri tekijät!

- Kyllä mahdollisuuksia oman työn suuntaamiseen on aivan tarpeeksi, rehtori totesi ja alkoi selvästi jo hermostua, mutta tutkimuksen ensisijaisuudesta ei pidä tinkiä yhtään!

- Siinä piileekin se toinen ongelma, nuori tutkija jatkoi. Tämä "kaikki tekee kaikkea" -lähestymistapa nimittäin tuntuu lähinnä estävän tutkimukseen keskittymistä.

- Mitäpä sinä tuolla tarkoitat, uteli Konsta.

- Minä olen nyt tehnyt väitöskirjaani jo useita vuosia ja loppu häämöttää viimeinkin. Etukäteen ajattelin, että väitöskirjaa tehdessäni saan oppia, miten toteutetaan niitä kolmea "klassisen yliopiston" tehtävää: tutkimusta, opetusta, ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Eivätkö nämä ole ne tärkeimmät yliopiston tehtävät edelleenkin?

- Kyllä ovat, vakuutti rehtori. Aiheesta voisi jatkaa lisääkin, mutta tuo kelpaa nyt.

- Hyvältä kuulostaa, jos se viimenen tarkoittaa ylleistä elämän tason parantamista kaikkien ihmisten osalta, säesti Konsta.

- Hyvä, jatkoi nuori tutkija, mutta kun suurin osa väitöskirjan tekemisen ajastani on mennyt ihan muiden asioiden opettelemiseen. Olen oppinut mm. juoksemaan kokouksissa ja palaverissa, pitämään muistioita ja pöytäkirjoja, ja suurimman ajan pitämään suuni kiinni. Olen oppinut hoitamaan

opetushallintoa, käyttämään opetukseen liittyviä kymmeniä tietokonejärjestelmiä, nyhtämään professoreilta ja muilta opettajilta kurssitietoja ajoissa, luovimaan eri tutkimus- ym. ryhmien välisissä karikoissa uppoamatta, ja tekemään siloteltuja tekstejä erilaisiin hallinnon tarpeisiin. Olen oppinut hoitamaan juoksevia asioita, pelaamaan byrokratian kanssa, korjaamaan kopiokoneen ja opetustilan videotykin. Olen oppinut kirjoittamaan raportteja, joita ei kukaan lue, tekemään rahoitushakemuksia jotka menevät edes joskus läpi, ja valvomaan öitä huolehtien huomisesta kun on tultava toimeen pätkäsopimuksilla...

- No mutta, keskeytti rehtori toisen puhetulvan tässä vaiheessa, nuohan ovat asioita joita jokaisen akateemisessa maailmassa, tai yleisemminkin työelämässä, toimivan pitää vain opetella tekemään ja sietämään! Vähitellen monet asiat muuttuvat rutiiniksi ja moniin asioihin oppii sanomaan "ei".

- No näinhän se on, säesti Konsta, ei se tukkimetässäkään pelkkä puiden kaataminen riitä! Täytyy tuntea välineensä ja osata huoltaa ne, kattoo mistä lähtee kaatamaan ensin ja mihin suuntaan jatkaa, ja varoa kaatamasta tukkia ittensä tai muitten päälle. Lakia pitää vähän tuntea, ja yleiset käyttäytymissäännöt, eikä ihmistuntemuksestakaan haittaa ole: kannattaako tuon kymppin porukkaan lähteä vai ei...

- Niin, jatkoi rehtori, ja etkö kuitenkin ole näiden lisäksi oppinut, miten tehdään tutkimusta, opetusta ja yhteiskunnallista vaikuttamista?

- Olen hyvinkin, myötäili nuori tutkija, ja paljon olen oppinutkin tieteen tekemisestä, omasta aiheestani ja alastani, kirjoittamisesta ja paljosta muusta. Mutta nämä olen oppinut kaiken muun ohessa ja ikään kuin vahingossa ja sivutuotteena. Niiden

oppimisenhan pitäisi olla se pääasia! Nyt viime metreillä olen huomannut, että herra rehtorin äsken mainitsema ohje on ainoa oikea: pitää osata sanoa "ei".

- Hyvä, se on tärkeä oppi elämässä, kehui rehtori.

- Minua kuitenkin surettaa osa niistä asioista, joille joudun sanomaan "ei". Palaverit eivät juuri harmita, eikä byrokraatiakaan. Sen sijaan minun täytyy kieltäytyä opettamisesta, erityisesti opinnäytteiden ohjaamisesta. Ne kun vievät liikaa aikaa, jos sen haluaa tehdä kunnolla. Lisäksi minun täytyy jättäytyä pois käytännössä kaikista kehitysryhmistä ja suunnittelusta. Olin tiiviisti mukana opetuksen kehittämisessä kunnes huomasin, ettei siellä ollut tilaa oppimisen tai laajempien teemojen yhdessä pohtimiseen saati yhteistyön lisäämiseen. Tärkeää oli ainoastaan se, miten omaa alaa markkinoitiin. Olisin ehkä voinut vaikuttaa tähän, mutta se olisi vaatinut liikaa aikaa. Jättäydyin siis pois. Tämä kuvaa hyvin viimeaikaista toimintaani: joudun jättäytymään pois kaikesta, mikä ei suoraan edistä väitöskirjaani, oli toiminta sitten kuinka oikein, hyvää ja järkevää tahansa. Onko tämä rehtorin mielestä hyvää kehityssuuntaa?

- No, toisaalta, nythän olet oppinut keskittymään yliopiston strategisesti tärkeimpään kohtaan: tutkimuksen tekemiseen...

- Niin, mutta eikö tämä sodikin äsken korostamaasi useiden muiden asioiden tekemistä ja oppimista vastaan?

- Tavallaan, mutta... Aiemmin keskustelussa sanoin tämän jo: valintoja on tehtävä! Tutkimus on tärkeintä, ja muiden asioiden on vain joustettava sen alla.

- Aivan, näin olen strategiamme ymmärtänyt. Mutta tämä ristiriita, missä toisaalta vaaditaan kaiken tekemistä, toisaalta

tutkimukseen keskittymistä, hankaloittaa erityisesti meidän uusien tutkijoiden toimintaa. Voisinko toivoa, että aloitteleville väitöskirjatyöntekijöille tehtäisiin jatkossa tämä asia selväksi heti alusta asti? Esimerkiksi vaikkapa jakamalla kaikille Ayn Randin ja Nathaniel Brandin esseekokoelma "The virtue of selfishness" ...

Rehtori oli tässä vaiheessa jo selvästi menettänyt malttinsa, eikä pystynyt enää pitämään suuttumustaan aisoissa. Rehtorin ja nuoren tutkijan yhä enemmän kiihtyessä Konsta tuntui jäävän sivuun keskustelusta.

- Ei tietenkään, kukaan tutkija ei voi tehdä huippututkimusta yksin vaan sellaista tehdään ryhmässä! Yhteisöllisyys on tärkeää, kunhan se kohdistuu oikeisiin asioihin ja kanavoidaan oikein. Minua alkaa jo uuvuttaa tämä jankkaaminen yksityiskohtaisista arjen kiemuroista: jokaisen on vain opittava huippuyliopistossa edellytettävät tekemisen tavat niin hyvin kuin taitaa. Nämä opittuaan voi sitten keskittyä hyvän työn tekemiseen. Siihen, mitä on tekemässä ja miksi. Sillä älkäämme unohtako, miksi yliopistossamme tehdään töitä: haluamme muuttaa maailmaa paremmaksi!

- Kyllä, tästä voimme olla samaa mieltä, nuori tutkija vastasi. Hahmotelmana tämä on kuitenkin vielä kovin lavea. Mitä teidän mielestänne ovat ne hyvät asiat, joita yliopistossamme pidetään tavoittelemisen arvoisina: miten maailmaa parannetaan?

- Olemme tehneet tästä aiheesta monia dokumentteja, joissa eritellään yliopiston visio, missio, strategia, arvot ja niin edelleen. Lyhyesti korostaisin luonnollisesti huippuluokan tutkimusta, opetusta, ja yhteiskuntaan vaikuttamista. Tässä tarvi-

taan laajaa yhteistyötä eri alojen välillä, joten yhteistyö on tärkeää. Arvoista voisin mainita intohimon uuden etsimiseen, vapauden luovuuteen ja kriittisyyteen, rohkeuden vaikuttaa ja menestyä, sekä vastuun välittää, suvaita ja innostaa.

- Paljon hyvää asiaa, josta on vaikeaa olla eri mieltä. Voisimmeko tässä keskustelussa keskittyä noihin klassisen yliopiston tehtäviin, jotka mainitsitte ensimmäisinä? Miten näiden asioiden arvostus näkyy käytännössä?

- Vähän suppea määritelmä, mutta olkoon. Tutkijoita palkitaan ja arvioidaan heidän näyttöjensä perusteella. Julkaisut, opetuksesta saadut arvosanat ja palkinnot, sekä esimerkiksi hankittu tutkimusrahoitus näkyvät palkkauksessa ja rekrytoinnissa.

- Näin juhlapuheissa tosiaan sanotaan. Osaatteko sanoa, miten paljon opetus- ja muut näytöt painavat palkkioissa ja rekrytoinneissa tällä hetkellä?

- Niin, tutkimusnäytöt ovat keskiössä, mutta on muillakin näytöillä väliä, vastasi rehtori vältellen.

- Käytännön tasolla, erityisesti rekrytoinnissa, kaikki muu tulee lakaistuksi maton alle paitsi julkaisujen määrä sekä laatu impact factorilla mitattuna; esimerkiksi opetusnäytöt vaikuttavat puheiden perusteella olevan pelkkää teatteria. Keskustelin juuri tenure track -professoripolulle valitun tutkijan kanssa ja hänen toteamuksensa oli hyvin tyhjentävä: "Nyt on sitten tuotettava viidessä vuodessa viisi artikkelia FT 45 -listan lehtiin". Ei sanaakaan ylevämmästä "totuuden etsinnästä", maailman parantamisesta, opetuksellisista tavoitteista, tai yhteisön hyväksi toimimisesta. Tiedän tämän tutkijan olevan kiinnostunut paljon mm. opetuksen kehittämisestä sekä yhteisön auttamisesta, eikä hänen toteamuksensa varmasti kerro kaikkea. Se kuitenkin

heijastelee muualtakin jatkuvasti kuulemaani viestiä. Sen mukaan kaikki muut asiat, siis aivan kaikki, ovat alisteisia julkaisemiselle. Siinä sitä on tavoiteltava hyvä asia kaiken muun edelle!

- Tutkimus on, kuten olen sanonut jo sata kertaa, strategiamme keskiössä. Sen hyvyttä ja tehokkuutta on mahdollista mitata ja niin me myös teemme. Huipulle päästäksemme tämä on aivan keskeistä!

- Kyllä vain, uskon näin olevan mahdollista saavuttaa jonkinlainen paikallinen huippu julkaisuissa mitattuna. Ainakin väliaikaiseksi. Mutta jos palaamme hieman taaksepäin, sanoitte tehtävämme olevan muuttaa maailmaa paremmaksi. Tapahutuuko se julkaisuja tuottamalla?

- Ja lisäksi huippuluokan opetuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta, jyrisi rehtori. Eikö tämä nyt olla käyty läpi monta ker-

- Juhlapuheet ovat yksi asia, ja koettu todellisuus toinen. Käytännön tasolla tämä ei hirveästi näy: isot palkkiot menevät julkaisijoille, jotka saavat myös työpaikat ja mahdollisuudet. Opetuksesta jaetaan lohdutuspalkkioita, eikä sen todelliseen kehittämiseen ole juuri mahdollisuuksia. Tutkimusrahan hankkimista sentään jotenkin arvostetaan, vaikka senkin rahan on oltava oikeanlaista ja sopivaa. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen tärkeydestä kyllä puhutaan, mutta sen arvostaminen jää kauniisiin puheisiin yleiseen keskusteluun osallistumisesta sekä yritysten toiminnan kehittämisestä. Jälkimmäisen tekeminen ei kaiken lisäksi yleensä tuo sisään sitä oikeanlaista rahaa... Lopulta kaikki kulminoituu tutkimukseen ja siinäkin pelkkään julkaisemiseen ja niihin tehtyihin viitteisiin. Lisäksi julkaisuissa

arvostetaan tutkijoiden pienille sisäpiireille tarkoitettuja lehtiä, ei vaikkapa yleistajuisia kaikille tarkoitettuja julkaisuja. Tällä tavallako maailma paranee?

- Vertaisarvioitu julkaiseminen ei ole aukoton tapa tarkastella tutkimuksen luotettavuutta ja hyvyyttä, mutta se on silti paras tapa mitä meillä on.

- Monet niin kutsutut huippututkijat ovat tästä eri mieltä. Nostaisin tässä esiin vain yhden, itselleni tärkeimmän seikan tämän prosessin huonoudesta: se ei kannusta maailman ihmettelyyn, totuuden etsintään, tai edes kirikkaaseen ajatteluun, vaan nimenomaan julkaisemiseen! Ne, jotka oppivat julkaisun niksit, pärjäävät siitä riippumatta miten paljon maailmaa parantavat tai tietoa tuottavat. Muut eivät pysy mukana vaikka mitä tekisivät. Monet ovat kommentoineet tätä, esimerkiksi Peter Higgs, joka sai vuoden 2013 fysiikan Nobel-palkinnon hänen teoretisoimansa Higgsin hiukkasen löydyttyä CERN:issä. Omien sanojensa mukaan hän "ei saisi akateemista työstä tämän päivän maailmassa. Niin yksinkertaista se on. En usko, että minua pidettäisiin riittävän tuotteliaana." Hän ei uskonut, että voisi saada nykyaikana enää sellaista rauhaa, minkä avulla hän sai tuotettua uransa keskeisimmän kontribuution.

- Hä-hääh, riehahti Konsta säikäyttäen keskustelijat pitkän hiljaisuutensa jälkeen, sillä oli aikaa asettua alas ajattelemaan sinisiä!

- Niin, aivan, myönsi nuori tutkija, Higgsillä oli aikaa ja mahdollisuus ajatella. Tämän sanotaan olleen yksi alkuperäisistä syistä nykyisenkaltaisen yliopiston perustamisessa 1000-luvun ensimmäisinä vuosisatoina. Tämän idean mahdollistamana paremman tiedon tavoittelu hyvin tehdyn tutkimuksen ja

kirikkaan ajattelun avulla, pedagogisesti pätevän ja oppilaitten kehitystä tukevan opetuksen antaminen, sekä vastuullisen ja aktiivisen yhteiskunnallisen vaikuttamisen tekeminen: tällaisen yliopiston tavoitteen haluan allekirjoittaa! Tätä kautta yliopisto ja sen ihmiset voivat muuttaa maailmaa. Se on mielestäni jopa yliopistolaitoksen ja akateemisten ihmisten moraalinen velvollisuus: käyttää hyödyksi annettu mahdollisuus ajatella ja tutkia tuottamalla ihmiskuntaa eteenpäin vieviä ideoita ja ajatuksia. Tämä on kenties parasta ja ylevintä, mihin yksittäinen ihminen tai kokonainen instituutio voi ylipäätään pyrkiä.

Juhlapuheissa näen tässäkin yliopistossa tavoiteltavan tällaista maailmaa. Mutta käytännössä tarina on kovin toisen näköinen. Ensinnäkin nämä kauniit tavoitteet ovat hukkumassa yhä lisääntyvän sälän alle. Kaikkien on tehtävä kaikkea, ja erityisesti kaikkien on tehtävä kaikkea sellaista, millä ei ole suoraa yhteyttä edellä mainittujen tavoitteiden toteutumiseen. Lisääntyvä byrokratia, johdon ja hallinnon kaikille keksivät lisätehtävät ja monet uudelleen keksityt kehitysideat ovat suoraan pois ydintoiminnasta. Lopputuloksena on silkkaa arjessa pärjäilyä, jossa yritetään vain selvitä jokapäiväisistä haasteista kokonaiskuvan haalistuessa horisonttiin. Useat yliopiston strategisista linjauksista voivat olla idean tasolla, tai makroajattelussa, hyviäkin, mutta käytännön tasolla ne näyttäytyvät katastrofeina. Toiseksi yliopistossa näyttää siltä, ettei vasen käsi tiedä mitä oikea tekee. Kaiken hienon puheen jälkeen samaa muottia sovitetaan kaikille: kaikkia arvioidaan samojen kriteerien mukaan. Kaikkien on haluttava olla huippuja, ja vieläpä aivan tietyllä tavalla. Käytännössä ainoaksi tavoiteltavaksi asiaksi tulee julkaisujen tuottaminen hyviin lehtiin. Tutkimustulosten

julkaisu on mielestäni keskeinen osa akateemista työtä ja jälleen myös moraalinen velvollisuus: meidän on kerrottava tuloksistamme muillekin ja alistettava ne tieteelliselle keskustelulle. Julkaisujen korostaminen ei siis välttämättä ole pahasta, mutta nykytilanteessa se näyttäytyy *ainoana* tärkeänä asiana. Tällä tavoin sokea julkaisuihin tuijottaminen talloo alleen paitsi maailman parantamisen, hyvän opetuksen antamisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen, niin myös paradoksaalisesti sen hyvän ja vaikuttavan tutkimisen ja uuden tiedon tuottamisen, jota sillä yritetään tavoitella.

- Kuulehan nyt, totesi rehtori viileästi nuorelle tutkijalle omaksuen varsin opettavaisen sävyn, yliopiston strategiset linjaukset tehdään useiden viisaiden ja kokeneiden ihmisten voimin. Me uskomme päätösten parantavan tutkimusta, opetusta ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Ajattelitko sinä muuttaa strategiaamme ihan oman iltapäiväajattelusi perusteella?

- Ei, minua ei oikeastaan kiinnosta muuttaa yliopiston strategiaa, vaikka minulla siitä paljon sanottavaa olisikin. Minä olen paljon kiinnostuneempi siitä, mitä näillä strategisilla linjauksilla saadaan aikaan toiminnan tasolla. Siinä maailmassa, jossa sitä tutkimusta ja opetusta tehdään ja johon olen itsekkin opettelemassa. Siellä nykyinen strategia näyttäytyy lähinnä ääneen sanomattomana kehotuksena keskittyä ainoastaan oman "työllistymisarvon" nostamiseen.

- Minä olen saanut tarpekseni tästä keskustelusta, sanoi rehtori keräten tavaroitaan lähtöä tehden. Strategisilla linjauksillamme olemme parantaneet huippututkimuksen tekemisen mahdollisuuksia, palkanneet uusia loistavia tutkijoita, mahdollistaneet

opetuksen kehittymisen kohti huippua, ja varmistaneet yliopiston rahoituspohjaa tulevaisuutta varten. Sinä et selvästi arvosta tätä, vaan tunnut huomaavan lähinnä oman napasi: miten tämä kehitys vaikuttaa sinuun. Muutos on aina hankalaa muutoksen kohteille, mutta historia tulee näyttämään valintojemme hyvyden. Nyt, suokaa anteeksi, huippuyliopiston rakentajan työt eivät koskaan lopu!

- Jaa, niin, minkätäheppä ei jos työt kutsuvat, änkytti Konsta äkillistä käännettä ihmetellen. Hyvää jatkoa teille, ja onnea rakentamiseen!

Nuori tutkija oli edelleen silminnähdessä tolaltaan keskustelusta ja sen saamasta dramaattisesta lopusta.

- Tällaista tämä on aina: jos yrittää tuoda ruohonjuuritason kokemuksia esiin johtajille, niin ne lakaistaan halveksien syrjään! Juhlapuheiden linjaukset ovat kyllä kannatettavia, mutta niiden käytännön toteutukset niittävät surullista satoa...

- Ei käy kieltäminen, kummalliselta tämä minustakin kuulostaa, totesi Konsta mietteliäästi. Yhden homman kuitenkin opin metsätoissa herroista: kympin ja varsinkin suurempien metsäherrojen päätökset ja ohjeet oli välillä läpeensä hulluja. Joskus metsää kaadettiin sellasista kohista, ettei mitään järkeä, joskus sellaisiin aikoihin, ettei sitä tavallinen jätkä ymmärrä. Ne nääs joutuu herrat sovittamaan yhteen monta asiaa kerralla: puun tarpeet, kasvun vaiheet, miesten määrän ja palkat, lakien vaatimukset ja niin edelleen. Lieneekö tämä yliopistossa erilaista?

- No, saattaa niissä linjauksissa jotain järkeä lopulta olla. Mutta tällä hetkellä ja näin toteutettuina tavallista tutkijaa ne kyllä ihmetyttävät ja toimintaa vaikeuttavat.

- Niin, niin. Mutta vielä on sanottava, että sinä vähän sekotat asioita. Ei tukkihommissakaan kaikki mene aina parraalla mahdollisella tavalla: kun vaikkapa joelle tulee ruuhka, niin siitä on leikki kaukana. Sähläystä on välillä homma kokeneellakin jätkällä, ja pojanklopit ne vasta sähläävätkin ennen kuin oppivat olemaan. Mitä oon nykysiä tukkihommia kuunnellut, niin kiirettä ja tehokkuuden vaatimusta on sekin entistä enemmän täynnä.

- En minä halunnut itseäni tai omaa tilannettani esittää jotenkin kaikesta muusta poikkeavana, selitti nuori tutkija hieman nolona. Varmasti se heijastelee laajemminkin yhteiskunnassa vallitsevia arvoja ja vaatimuksia. Vaan, ei se muiden ahdingon tietäminen paljoa omaa helpota...

- Entäpä mitä ajattelit tehdä asialle, kysyi Konsta yllättäen terävästi.

- Anteeksi?

- No, asiat on sinun mielestäsi hullusti. Silloin, kun asiat on hullusti, ne pittää korjata. Eli mitä ajattelit tehdä? Valittaa saa, ja kysyppä vaan miten "sujuvasti" vaikkapa verojen maksu minulta aikanaan sujui, hä-hääh! Mutta jos ei asjoille mitään tee, niin ei järki päätä pakota.

- Tuota, vastasi nuori tutkija epävarmasti, enpä oikein tiedä. Pitäisiköhän minun lähteä sinne salolle sinun viereesi miettimään sinisiä?

- No, ohan siinä kyllä ideaa, minä sen tiedän jos kuka! Minusta kuitenkin vaikuttaa, ettei sellainen sinulle oikein sopisi.

- Ehkä kaupunki on tosiaan minulle sopivampi paikka, ja minä haluaisin olla mukana tässä näköjään absurdissa, utopialta vaikuttavassa missiossa: muuttamassa maailmaa tutkimuksen, opetuksen, ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoin. Voisin kai nousta barrikadeille vaatimaan muutosta nykykäytäntöön, ja nimenomaan tekemisen tasolla. En kuulemani mukaan olisi siinä hommassa yksin. Mutta tämä on kyllä mahdoton tehtävä; tämän olen saanut kokea paitsi omakohtaisesti, niin kuullut vanhemmilta kollegoilta niin monesti etten osaa niitä edes laskea.

- Ei se yksittäinen ihminen paljoa saa muutettua, jos ei sitten lähe siitä tekemään koko työnsä tarkoitusta. Konsta hörppäsi kahvinsa loppuun ja rupesi tekemään lähtöä.

- Niin, tiedä siitä sitten... Minä tein savotassa aikanaan näin: tein töitä aamusta iltaan ja illasta aamuun silloin kun siltä tuntui. Kaadoin oman osani puita, niin että kymppi pysyi tyytyväisenä ja sain mukavasti palkkaakin. Toisina päivinä taas pidin rokulia, jos ei työnteko maistunut tai siniset ajatukset pyrkivät päällimmäisiksi. Katsos, minulle oli selvää mitä olin tekemässä ja miksi. Nämä kun olin miettinyt, niin oli helppoa sitten etsiä sopiva tapa siihen, miten hommat oli hyvä tehdä. Mutta nyt on minunkin jo aika joutua etiäppäin. Kiitos jutustelusta, oli oikein kiintoisaa vaihtaa ajatuksia. Toivottavasti löydät oman tiesi akatemiassa. Jos et, niin tervetuloa metsän reunaan sinisiä pohtimaan! Siellä sitä riittää tilaa ajatusten lentää ja valitettavasti tilaa tuntuu tulevan jatkuvasti lisää, kun kaikki pakkautuu näihin kaupunkeihin. No niin, terve sitten!

Epilogi

Niin, mitä olen tekemässä yliopistossa, ja miksi? Olen toteuttamassa klassisen yliopiston perustehtäviä. Haluan oppia tekemään ne hyvin, niin että tutkimusyhteisö, opiskelijat ja yhteiskunta saavat jotakin hyvää irti toiminnastani. Nämä tavoitteet näyttävät sopivan ainakin siihen julkisuuskuvaan, jota yliopistosta rakennetaan. Niitä arvostetaan hyvin vaihtelevasti, mutta tekemällä riittävästi jokaista riittävän hyvin voi kenties raivata tilaa toteuttaa niitä omalla tavallaan.

Ranskalaisen oppineen Michel De Certeau'n ajattelusta löytyy "arjessa pärjäilyn" teema, missä ei kenties päältä katsoen näy asioiden syvällisempää ajattelua. Näkisin kuitenkin, että juuri täällä voisi piillä ongelman avain: arjen käytännön kysymysten - miten teen sitä mitä teen - ratkaiseminen aktiivisesti suhteessa siihen, mitä haluan olla tekemisissä ja miksi. Tällaisen toiminnan ei tarvitse olla "vain" pärjäämistä, vaan se voi olla myös hyvin toimivaa, oivaltavaa ja kokonaisvaltaista itsensä voimaannuttamista. Tällä tavalla arkeen olisi ehkä mahdollista salata metsästä hieman sitä ideaalia, jota olen yliopistosta etsimässä. Jos lopulta osoittautuukin, ettei tällainen toiminta yliopistoon mahdu, niin sitten onkin edessä vaikeampi valinta: alistuako kokonaan oravanpyörään, vai lähteäkö etsimään vihreämpää ruohoa jostakin muualta, kenties sieltä Konstan viereltä?

Viitteet

- de Certeau, M. (2013) *Arkipäivän kekseliäisyys 1: Tekemisen tavat*. Tampere: Niin & näin.
- Huovinen, V. (1952) *Havukka-ahon ajatteliija*. Helsinki: WSOY.
- Huovinen, V. (2004) *Konsta Pylkkänen etsii kortteeria*. Helsinki: WSOY.
- Rand, A. & Branden, N. (1964) *The Virtue of Selfishness*, Centennial Edition. New York: Signet.

Aallontarkkailijan opas akateemisille työyhteisöille

Kaisa Schmidt-Thomé

Kutsu meren rantaan

Aallonmurtajia rakennetaan suojaamaan rannikoita eroosiolta, jota etenkin suuret aallot aiheuttavat. Aallonmurtajat ovat erityisen tarpeellisia, kun halutaan suojata satamia ja helposti rapautuvia rantarakenteita sekä estää rapautuneen aineksen poiskulkeutuminen. Aallonmurtajan suojassa voi myös uiskennellä rauhassa, toisin kuin ristiaallokossa (vrt. Buttler, tässä teoksessa) tai tyrskyjen riepotelavana (vrt. toivottavasti ei kukaan, tässä teoksessa). Rakennan tämän kirjoituksen myötä itselleni ja työyhteisölleni omaa aallonmurtajaa – varsin pienistä mutta mahdollisimman tarkoituksenmukaisista paloista. Toimivat, sopivasti yhteisölliset mutta yksilöllisyydelle tilaa antavat työyhteisöt ovat akateemisen työn kantavia rakenteita, joita tulee suojella. Olen huomannut, että aallonmurtajille olisi tarvetta myös oman työyhteisöni ulkopuolella niin useilla Aalto-yliopiston laitoksilla kuin laajemminkin (suomalaisessa) yliopistomaailmassa.

Esittelen ensin seitsemän hyökyaaltotyyppiä, jotka olisi hyvä huomioida jo aallonmurtajien suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa. Vaikka osa myrskytuulten synnyttämistä hyök-

aalloista voi saavuttaa lähes tsunamin kaltaiset voimat, voidaan huolellisella ennakkovarautumisella pyrkiä minimoimaan vahinkoja. Ennakoimalla voi myös yrittää nopeuttaa myrskyjen jälkeistä jälleenrakennustyötä. Kokoan omat vinkkini aallonmurtajien rakentamisesta ja vaalimisesta kiinnostuneille, mutta muistutan jo tässä vaiheessa, että hyvä lopputulos voidaan saavuttaa vain talkoovoimin.

Kirjoituksessa mainituilla yksiköillä ja yksilöillä on osittaiset vastineensa tosielämässä. Olen jo vuodesta 1999 lähtien saanut nauttia miellyttävästä työyhteisöstä YTK:ssa (Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus; vuodesta 2012 samaa lyhennettä kantava tutkimusryhmä osana Maankäyttötieteiden laitosta). Pärjäsimme YTK:ssa pitkään kokonaan ilman aallonmurtajaa, jonka rakentamiseen on ryhdytty vasta organisaatiouudistusten ja Aalto-strategioiden aiheuttamien vavistusten herättämänä. Vaikka olemmekin toistaiseksi säilyneet tsunamilta, eriasteisen hyökyaaltojen aiheuttamia vahinkoja on ollut varsin haastavaa korjata.

Aallonmurtajan tarkoitus ei ole säilyttää entistä hinnalla millä hyvänsä, vaan tarjota suojaa omaehtoiselle uusiutumiselle. Nykytilanteessa, kun paljon voimia menee jatkuvaan varautumiseen, kehittämistyöhön ei ole paukkuja. Työyhteisö ei voi tehdä rennosti arvostamaansa työtä vaan joutuu koko ajan tähyilemään ulapalle nähdäkseen, mistä suunnasta ja miten korkeita aaltoja seuraavaksi on odotettavissa.

Hyökyaaltotyypit

Aaltoja on tapana ryhmitellä niiden koon, liikkeen ja muodon perusteella (Pretor-Pinney 2011). Kutsun hyökyaalloiksi korkeita aaltoja, joiden merkitsevä aallonkorkeus ylittää selvästi säätilassa vallitsevan merkitsevän aallonkorkeuden. Ulapalta rantautuessaan ne muuttavat muotoaan ja murtuvat vapauttaakseen energiansa kuohuen ja vaahdoten. Mertentutkijat luokittelevat nämä murtuvat aallot kaatuviin, sortuviin ja syöksyviin tyrskyihin (ibid.). En ole aivan varma, mihin luokkaan kukin seitsemästä itse tunnistamastani hyökyaaltotyypistä kuuluu. Työyhteisön rapauttajina kaikki ovat omalla tavallaan kavalia ja voimallisia.

Aalto 1: Pulinat pois

Keskustelevien työyhteisöjen aika on ohi, koska on keskityttävä ydintoimintoihin eikä ryhmäterapiaan. Keskustelun tyrehtyttäminen on tärkeää, koska joissakin työyhteisöissä keskustelu omasta organisaatiosta saattaisi johtaa omaehtoiseen kehittämisehdotuksiin. Erityisen tärkeää on viedä vaikutusmahdollisuudet oman organisaation toimintaan sellaisilta yhteisöiltä, jotka työkseen pohtivat osallistuvan kaupunkisuunnittelun ja deliberatiivisen demokratian kysymyksiä. Tällaisten yhteisöjen lamaannuttamiseksi kannattaa myös järjestää "laitoskokouksia", jotka muistuttavat kaupunkisuunnittelusta tuttuja, huonosti järjestettyjä tiedotustilaisuuksia. Nöyryytysastetta voi lisätä järjestämällä tietämättömyydestä tiedottamisen tilaisuuksia.

“Me emme yksinkertaisesti tiedä, mitä Aallon johto tästä aikoo sanoa”, on paljon käytetty ja hyväksi havaittu lausahdus. Herkkusienifarmin tekniikalla tosin pääsee vähemmällä: pidetään yhteisö pimeässä ja heitellään säännöllisesti paskaa päälle. Älä missään tapauksessa anna ihmisten elää niin kuin he opettavat. Kommunikatiivinen rationaalisuus on kuollut.

Aalto 2: Rupusakki ulos

Keskinkertaisuus on taakka, jota ei tule kantaa. Kannattaa lanseerata urapolkujärjestelmä, jonka virallisia kriteereitä ei täytyä edes moni sille polulle päästetty uraohjus. Pysyvätpähän nöyrinä. Tärkeintä on kuitenkin saada rupusakki – eli kaikki muut kuin urayhteensopivat – ymmärtämään, että taloon pitää tehdä tilaa oikeille lahjakkuuksille. Rupusakin kannustamista tulee välttää tiukasti. Myönteinen suhtautuminen saattaa yllyttää heitä ylisuorituksiin, jolloin heistä on hankalampaa hankkiutua eroon. Epäsuorien kielteisten viestien symboliikalla pelaaminen tepsii etenkin niihin yhteiskuntatieteilijöihin, jotka ovat aikanaan typeryyttään eksyneet ja jääneet huippuyliopistoa edeltävien organisaatioiden tarjoamiin suojatyöpaikkoihin. Kulttuurin tutkijoista puhumattakaan.

Kertomatta jättäminen on todistetusti tehokasta. Kun hehkutetaan asian yhtä puolta (tenure track huippuyksilöiden rekrytointikanavana), mutta vaietaan siitä, mitä nurkissa luuhaaville keskinkertaisuuksille on tarjolla, voidaan herättää seuraavankaltaisia reaktiota:

"[Yksikön johtajan] muistiinpanot keskustelusta dekaanin kanssa saavat (jälleen kerran) pahanolontunteen valtaan. On henkisesti äärettömän raskasta työskennellä organisaatiossa, joka koko ajan viestittää, että minusta ja kaltaisistani "virattomista" eli ilman tenure-paikkaa olevista halutaan pikimmiten eroon. Enkö ole tehnyt työtäni hyvin kaikki nämä vuodet? Enkö tuota tarpeeksi? Eikö työlläni ja tekemisilläni ole merkitystä? Eikö tutkimusta tarvita sen itsensä vuoksi, jos rahoituskin tulee ulkopuolelta? Emmekö me projektitutkijat rahoita ja ole vuosikaudet rahoittaneet koko korkeakoulun toimintaa? Miksi henkilökohtaiset, työhön liittyvät arvoni, tuntevat olevan jatkuvasti ristiriidassa Aallon arvojen ja käytäntöjen kanssa? Miksi olen täällä töissä, kun minua ei tänne haluta? En luultavasti ole ainoa, joka kokee samoin. Olisi hyvä, jos laitoksen johto voisi jotenkin selkeämmin viestittää tulevasta. Ryhdynkö aktiivisesti etsimään uutta työpaikkaa? Entä nykyiset tutkimushaut? Jos Akatemia tai muut rahoittajat myöntävät rahoitusta, kieltäkö korkeakoulu tutkijoiden palkkaamisen tutkimustyöhön? Eikö tässä ole pientä ristiriitaa?"
(Ote erään räpiköijän työyhteisölleen lähettämästä sähköpostista vuoden 2013 lokakuulta)

Jos joku hellämielinen kokee välttämättömäksi vastata tällaiselle niuhottajalle, pitäisi vastauksen olla paljon armottomampi kuin tämän laitosjohtajan: *"Laitoksen nykyinen henkilöstörakenne ei siis vastaa tavoitteena olevaa rakennetta, kuten keskusteluistanne ilmenee. Miten uuteen rakenteeseen sitten siirrytään, ei ole vielä tiedossa muutoin kuin, että vapautuviin paikkoihin ei oteta enää uusia pysyviä projektityöntekijöitä, tutkijatohtoreita tms. Nykytahdilla rakenteen muutos taitaisi kestää ainakin 2030-luvulle saakka. Tämän enempää en pysty tästä asiasta sanomaan, sillä en yksinkertaisesti tiedä sitä."*

Lepsuhkon vastauksen ansioksi voidaan kuitenkin lukea hieno tietämättömyysviestintä (vrt. hyökyaalto 1) sekä taitava possessiivisuffiksin käyttö: *-nne* ottaa rupusakin jupinoihin tervettä etäisyyttä. Toisin teki esimerkiksi tämä niskureita paapova yksikönjohtaja, jolla oli jopa tapana kirjoitella yksikölleen kuulumisia ja omia tulkintojaan (!). Kuultuaan, että dekaani oli päättänyt jatkokoulutuksen tutkimusaloista ennakkoon valmistellun esityksen vastaisesti, hän meni tunnepuuskassaan kirjoittamaan avoimen pettyneen viestin yksikön sähköpostilistalle, loppukaneettinaan: *"Ei ole kivaa lähettää tällaista viestiä pääsiäisen alla, mutta minkäs teet."* Tämä pehmo on sen koommin toki jo saatettu kovisten ruotuun.

Aalto 3: Rakenteet remppaan

Organisaatiouudistus kannattaa aina. Työyhteisöjä rapautetaan tietenkin tehokkaimmin toteuttamalla uudistukset kysymättä yhteisöiltä mitään. Niin laitos- kuin koulutasolla pitää olla aina joku uudistus päällä, jottei työyhteisöissä pääse syntymään hetkellistä turvallisuuden tunnetta. Erillislaitoksista saa mukavasti liikkumavaraa niin suuntaan kuin toiseenkin. Ensin erillislaitoksia voi liittää epäilyttävän pieniltä vaikuttaviin ainelaitoksiin, ehkä jopa vanhoja koulurajoja ylittäen, mutta myöhemmin ne voi keksiä uudelleen esimerkiksi osoituksena siitä, että johdon rapakon taakse tekemä virkamatka on ollut vaivan arvoinen. Maisteriohjelmat kannattaa myllertää uuteen uskoon vielä laitosjakoa useammin, koska jokaisella uudistuskerralla voidaan siirtyä kohti isompia kokonaisuuksia.

Miten auditoriot ilman kandimassoja muka saataisiin niin täyteen, ettei niitä tarvitsisi jatkuvasti lämmittää?

Aalto 4: Kilpailkoot keskenään

Osa välttämättömistä poisvalinnoista (engl. de-selection, eikö olekin nerokas termi?) voidaan hoitaa yllyttämällä työyhteisön osat, esimerkiksi yhden laitoksen kaikki tutkimusryhmät, kilpailemaan keskenään. Kun jo hankehakemusvaiheessa kilpailutetaan talosta jatkoon pääsevät hakemukset, saadaan nokkimisjärjestys kierros kierrokselta selvemmäksi. Lopulta jäljelle jää vain ydinaines eli ne ryhmät, jotka ovat parhaiten onnistuneet pimittämään hakukierrosten sisällöistä saamaansa sisäpiirin tietoa rupusakilta. Yksiköt, joissa on ollut tapana tehdä kollektiivisempaa ajatus- ja kirjoittamistyötä hakemusten ja työyhteisön jatkuvuuden eteen, on otettava tarkimpaan syyniin (ks. seuraava aalto).

Aalto 5: Käytännöt syyniin

Jos näyttää siltä, että kaiken tämän harkitun höykytyksen jälkeen jää vielä sitkeitä, keskinkertaisia yksilöitä tai pesäkkeitä nurkkiin pyörimään, perataan läpi näiden piirien toimivina pitämät käytännöt. Johtajat on vannotettava valvomaan, ettei omaehtoista työyhteisötahon strategiatyötä tehdä. Jos jotain pylkyyrintä kuitenkin esiintyy, se on vaiettava kuoliaaksi. Myöhemmin voi kuitenkin poimia yhteisön ideoista managerialistisimmat ja tehdä niistä kontekstistaan irrotettuja

velvoitteita ideat alun perin heittäneille työyhteisöille – mitäs ryhtyivät leikkimään yliopistojen kehittämisen asiantuntijoita.

Aalto 6: Rituaalit vaihtoon

Luontevalta tuntuvien yhteisöjen pikkujouluperinne on lopetettava, koska rahat pitää säästää Aalto-identiteettiä rakentaviin leipiin ja sirkushuveihin. Kun tarjoaa riittävän monet luonnottomat liturgiat, yhteisöllinen perinne näivettyy ja rituaalin voi poistaa ihan huomaamatta. Eihän joulupukkia oikeasti ole olemassa.

Koulutasolla on myös paljon mahdollisuuksia tyrkyttää luonnottomia rituaaleja. Kaikille koulun jatko-opiskelijoille – tai siis tohtorikoulutettaville – suunnattu ja siten kaikkia yhtä vähän kiinnostava keskustelutilaisuus lyö monta karpästä yhdellä iskulla, kun vähäinen osallistujamäärä tulee halvaksi ja toimii myöhemmin keinona syyllistää koirakoululaisia passiivisuudesta.

Aalto 7: Viimeinen sammuttaa valot

Koska lamautuminen on yksilöllistä, rapauttaja voi joutua miettimään myös näennäisesti yksilöihin kohdistuvia toimia. Esimerkiksi huhu YT-neuvotteluista toimii tehokkaasti, varsinkin jos sitä levitetään epätasaisesti eri tutkimusryhmien keskuudessa. Kielikuvilla pelaaminen voi olla jopa suorastaan vitsikästä. Ajattelepa vaikka henkilöstörakenteen hahmottamista tulitikkuleikkeinä tai yksikköjen lakkauttamisia kuivien

oksien karsimisena! Jos ei ala mennä viesti perille iloisesti, täytyy lopulta kokeilla myös uhkailua ja pelottelua. Jos riittävän moni yksilö ei tajua ajoissa lähteä toisiin hommiin, pistetään koko yksikön osalta lappu luukulle ja katsotaan, moniko vielä on innostunut tieteen tekemisestä ihan sen itsensä vuoksi. Kuten jo eräs eläkkeelle siirtynyt dekaani lohkaisi tuon tuostakin: “Viimeinen sammuttaa valot”.

Aallonmurtajan aineksia

Aallonmurtajan rakentaminen on hankalaa, jos hyökyaaltoja saapuu jatkuvasti. Heti myrskyjen laannuttuakaan ei ole helppoa aloittaa, sillä mainingit lyövät rantaan vielä pitkään. Tyvenen tullen kannattaa kaivaa esiin valmis toimintasuunnitelma ja ryhtyä rakennustalkoisiin tai vähintään tarkistaa olemassaolevien rakenteiden kestävyys. Esittelen seuraavaksi joitakin ehdotuksia YTK:ssa hyväksi havaituiksi rakenteiksi.

Kantava rakenne 1: Älyllinen viihde

Yksi akateemista työyhteisöä väkevimmin kantavia rakenteita on se nautinto, jota saadaan älyllisestä ilottelusta, fiksesta vinoilusta ja tahdikkaasta rainaamisesta. Tähän kaikkein sopivimpia arkisia forumeita ovat koko porukan yhteiset kahvitauot, joissa poristaan joko kaikki yhdessä keskustelussa tai pienemmissä ryhmissä. Tila ja kellonaika pysyvät, kahvinkeittovastuu kiertää viikoittain, mutta jutut vaihtelevat henkilökohtaisista sattumuksista maailmanparantamiseen. Toimivassa työyhteisössä annetaan tilaa kasvaa kahvipöy-

täjuttujen selittäjäksi: harjoittelijan ei välttämättä tarvitse avata suutaan kertaakaan, kunhan joskus osaa nauraa oikeissa kohdissa, eikä introvertimman vakitutkijankaan tarvitse suotta revitellä. Harvakseltaan tehdyt syvälohkaukset ovat ihan yhtä arvokkaita älyviihteen aineksia kuin jatkuva verbaaliakrobatia. Yhteisössä kunnioitetaan yksilöitä, ja kunnioitusta edesauttaa, kun tietää kustakin yksilöstä jotain oleellista. Kahvitaukoja otollisempia tutustumisen hetkiä tarjoavat kuitenkin lounastauot. Jos syömään lähdetään liikuttavan yksimielisesti noin kello 11:17 koko porukalla, kuvio toimii helpoimmin, etenkin jos lounastajat osaavat plaseerata itsensä vaihtuviin istumajärjestyksiin. Niin kaikki säännöllisesti yhdessä lounastavat oppivat tuntemaan toisensa nyt ja aina.

Toimivassa työyhteisössä juhlista voi muodostua varsinaisia älyllisen viihteen festivaaleja. Kokeneen festarityöyhteisön tunnistaa esimerkiksi siitä, että pikkujoulujen ajankohdasta, teemasta ja järjestelytoimikunnasta sovitaan jo syyspäivän tasauksen aikoihin, juuri kun pimenevään syksyyn tarvitaan lupauksia valoisista hetkistä. Festariteeman valintaan on tarjolla myös simppeleitä menetelmiä. Suunnittelun voi aloittaa vaikka siitä, miten apulaisprofessorin haluttaisiin juhliin pukeutuvan: enkeliksi, eloveenatyöksi, kuviokellujaksi vai elokuvatähdeksi? Tai päättämällä, ketkä niitä peruukkeja tällä kertaa käyttävät: ahaa, näissä läksiäisissä esiintyy tanhuryhmä! Ja se yksi voisi leikkiä kylähullua. Tärkeintä on siis taata lukuisia mahdollisuuksia nauraa yhdessä. Pieni myötähäpeäkin kuuluu asiaan.

Eläköitymiset, nimitysuutiset ja myönteiset rahoituspäätökset

ovat hyviä tekosyitä pistää spontaanit bileet pystyyn, ja pieniäkin saavutuksia – ilmestyneitä julkaisuja, tutkimuksen tilaajalta saatuja kehuja tai muuten vaan hyvää mieltä – kannattaa juhlistaa porukalla. Aika ajoin on hyvä päätyä kunnon jatkoille, jotta seuraavana päivänä on mahdollista kehittää kahvitauolla legendan poikasia vertailemalla erilaisia totuuksia yön kulusta ja siitä kuka milloinkin tajusi viimein lähteä yön isännän tai emännän kämpiltä kotia kohti.

Kantava rakenne 2: Lempeän kriittinen sparraus

Keskinäisen kehun kerhojen sijasta kannattaa satsata yhteisen kukoistuksen keinoihin. Epämuodolliset vastavuoroisuuden varaan rakennetut, matalan kynnyksen tilaisuudet esitellä omaa työtä kaikkine siihen liittyvine haasteineen ovat kuin ovatkin mahdollisia. Toimivan forumin tunnistaa siitä, että ihmiset uskaltavat ajatella ääneen, vaikka sanottavat ainekset ovat vasta kehkeytymisvaiheessa ja lauseet saattavat johtaa puhujan umpikujaan. Empaattinen yleisö osaa joko opastaa umpikujasta ulos tai keksii yhdessä ainekset kehystää koko asetelman uudella tavalla, voimaannuttaen samalla kaikkia keskusteluun osallistujia.

Kirjoittamisen tueksi voi perustaa esimerkiksi Kollegiaalisen, Lempeän, mutta Akateemisesti Kriittisen Sparrauksen Unionin (KLAKSU). Kuten kollegani asian ilmaisi, vastapainoksi puhumiselle 'journal-artikkeleiden submittauksesta referee-kierokselle', KLAKSU olisi *"hyväntahtoisen mutta akateemisesti kriittisen keskustelun alusta hyvin laajassa mielessä"*. Sen avulla voi

"paitsi avittaa artikkeliprojektien etenemistä, myös ylipäättään luoda aktiivista, hyväksyvää ja luovaa keskustelukulttuuria – testata uusia ideoita, haastaa kollegoita vakavasti otettavassa mutta hyvän-tahtoisessa hengessä. Mielestäni olisi, akuankka-termiä käyttäen, huisia, jos saisimme KLAKSU:n kokoontumaan säännöllisesti eräänlaisena matalan kynnyksen foorumina, jossa ei tarvitse pelätä virheitä. Ehdottaisin myös, että esitysten lähtökohdat voivat olla aika vapaat, eikä niiden tarvoitsisi välttämättä olla lähes valmiita artikkeleita." Ja onhan KLAKSU:ssa tosiaan ollut huisia!

Kantava rakenne 3: Esimerkin voima

Jos kukin jaksaa vuorollaan olla esimerkkinä jonkin aallonmurtajan osan rakentajana, työt eivät kuormita ketään liikaa. Rohkea puheenvuoro lannistavan laitoskokouksen keskellä voi olla suuri teko; aloitteellisuus yhteisten tilojen laadun parantamiseksi voi tuottaa lopulta toimistointeriöörin, jota tullaan ihailemaan kauempaakin. Muurit vahvistuvat myös pieniä kiviä kantamalla: yksi vetää halukkaille keppijumppaa kirjoittamisen vastapainoksi, toinen opettaa toisille akateemista visertämistä (Twitter) ja kolmas tiedottaa yhteisön sähköpostilistalla kaikille tärkeitä juttuja viikossa enemmän kuin useimmat vuodessa.

Esimerkillisyyden jatkuvuus on tärkeitä. Jos vaikkapa työnjälkeisille olusille houkuttelussa kunnostautunut kollega jostain syystä jättää työyhteisön, kannattaa varmistaa, että hänellä on parikin manttelinperijää. Etenkin myrskyisinä aikoina esimerkkien voima on koetuksella, mikä voi johtaa hyvien

käytäntöjen jäämiseen pitkille tauoille. Jotkut aistivat taukojen pituuden erityisen vahvasti ikään kuin oireina yhteisöllisyyden lamaantumisesta. Piinan päättäjää onkin aiheellista kiitellä vuolaasti. Sitten voi päättää olla seuraavalla kerralla se esimerkki, jolla on voimaa.

Kantava rakenne 4: Muistot ja muistin harjoittaminen

Muistot ja niiden aktiivinen uusintaminen esimerkiksi kahvipöytäpuheissa kantavat työyhteisöä pahemmankin aallokon keskellä. Voidaan tapailla yhdessä vaikkapa musikaalisten kollegojen pikkujouluhimme säveltämiä lauluja, joiden tekstityksessä hyödynnettiin oivaltavasti ajalle tyypillisiä projektiakronymejä. Joku saattaa mieluummin muistella juuri valittua professoria möreä-äänisenä Lucia-neitona, kun toiselle taas on jäänyt parhaiten mieleen se, miten amerikkalaisprofessorin tutustuttamisessa Kallion saloihin riitti vauhtia ja vaarallisia tilanteita. Itse muistelen mielelläni joulukuvaelmaa, jossa esiintyjä oli vannotettu pitämään esitys viimeiseen asti omana tietonaan. Vasta kun juhlien roudaustauko päättyi ja esiintyjät yksi toisensa jälkeen saapuivat sovittuun paikkaan rooliasuihinsa pukeutuneina, meille valkeni, että näytelmässä oli kaikille oma roolinsa. Vaikka käytävällä kikateltiin itämaan viisaille, jotka kantoivat Betlehemiin lahjaksi Giddensin koottuja teoksia, lavalla tunnelma muuttui hartaaksi. Kun kaikki olivat evankeliumin säätelemässä järjestyksessä astuneet estradille ja joulutähtikin syttyi, värisi meistä monella lauluääni, kun juhlayöstä spontaanin moniäänisesti veisattiin.

Kyse on paitsi leppoisasta muistelosta, myös muistin aktiivisesta harjoittamisesta, varsinkin heikoilla hetkillä. Mikään kertaalleen menetetty hyvä käytäntö ei ole tuomittu ikuiseen kadotukseen vaan voidaan rekonstruoida aikalaisten kanssa yhteistyössä. Toisaalta näissä puuhissa pitää varoa sitä, etteivät vastikään taloon tulleet saa sellaista käsitystä, että vain menneisyydestä löytyy ratkaisuja. Toimivien työyhteisöjen aika on tulokkaiden kannalta vasta alkamassa, eikä kukaan saa antaa periksi. Silti kokeneempaa voi auttaa tieto siitä, että muistiin tukeutumalla on helpompi katsoa myös kohti tulevaa.

Kantava rakenne 5: Sisällöntuotanto

Kun pitää mielessä, ettei ole yksikössään pelkästään töissä vaan tärkeällä asialla, edistämässä ymmärrystä monien ihmisten tärkeinä pitämistä kysymyksistä, saa voimia. Olemme sisällöntuotannon ammattilaisia, jota johtoportaan pitäisi kaiken – järjen – mukaan kuunnella oman työmme kehittämisen suhteen. Jos managerit eivät tätä tajua, ovat hekin kuitenkin ihmisiä, joihin voi ottaa yhteyttä ja joilta voi jopa anoa audienssia. Kaikkia aaltoja ei kannata ottaa henkilökohtaisesti – ihan jokaista ei ehkä ole tietten tahtoen laitettu liikkeelle niin murskaavina kuin miltä näyttäisi. Kun he vain tietäisivät, mitä he tekevät.

Sisällöntuotannon tueksi voi ja kuuluukin hakea voimaa yhteisön ulkopuolelta. Hyvämaineisten ja sisällöntuottajina tarpeelliseksi koettujen yksiköiden kohtalosta ollaan huolissaan myös tuolla ulkona. Yhdyskuntasuunnittelun laajemmista kehit-

täjäpiireistä saattaa löytyä tahoja, joita manageritkin kuuntelevat. Ehkäpä yliopiston seuraavaa strategiaa laadittaessa johto voisi toimia vähemmän itsერიitтоisesti. Jospa annettaisiin tilaa keskinäiselle kilvoittelulle siitä, millä ideoilla ja käytännöllä tutkimusta ja opetusta parhaiten kehitettäisiin?

Kestääkö aallonmurtaja?

Pääasiassa olen varsin levollisin mielin. Välillä kuitenkin pelkään "roistoaaltoja", joita syntyy, kun vähintään kaksi myrskyaaltoa "kulkee saman kohdan lävitse täsmälleen samalla hetkellä ja yhdistyy hetkellisesti, jolloin muodostuu muita ylivertaisesti suurempi aalto" (Pretor-Pinney 2011, 148). Entä jos yliopisto käynnistää yhtä aikaa rakenteiden mylläyksen ja YT-neuvottelut ja kieltäytyy toimivan keskusteluyhteyden luomisesta? Nämä pelkäämäni Afrikan eteläkärjessä yleiset aaltojätit ovat erityisen vaarallisia aallonharjan ja -pohjan huiman korkeuseron takia. "Aallonpohja on viime hetkeen asti näkymättömissä, kun laiva vaappuu edellisen aallon harjalla." Siten ei ole ihme, että "Afrikan eteläkärjen merenpohja on täynnä hylkyjä" (ibid.).

Voisiko joku hyökyaalto kuitenkin tuoda jotain hyvääkin tullessaan? Anna kun mietin. Odota vähän. Ja vielä hetki tässä menee. No, jos koulumme laitosrakennetta muutetaan taas, se voisi itse asiassa olla helpotus, vaikkei suurempien yksiköiden luomisessa välttämättä mitään sisällöllistä järkeä olisikaan. Selkeästi liian suuren insinööritieteellisen yksikön sisällä voimme taas palata luonteviin työyhteisöihin ja lopettaa turhan

teeskentelyn. Jättiyksiköille ei tietenkään löytyisi yhteisiä toimitiloja, joten voisimme ehkä jäädä työyhteisöllemme tuunnattuihin tiloihin. Saisimme siitäkin mahdollisuuden hengähtää. Täytyykin jo seuraavalla kahvitaulla ruveta miettimään teemaa YTK:n seuraaviin legendaarisiin pikkujouluihin. Laitosliitoksen alla toteutettu Oscar-gaala, jossa kaikki palkittiin suklaapukilla toinen toistaan hyväsydämisin perustein, on edelleen osa useimpien aallonmurtaajaa, mutta silti talkoita pitäisi jatkaa ja uudistaa. Onneksi niissä on niin kivaa.

Viitteet

Pretor-Pinney, G. (2011) *Aallontarkkailijan opas*. Jyväskylä: Atena.

Erään päätöksen anatomia eli miksi tutkin yhä?

Atte Harjanne

Johdanto

Olen tutkija ja jatko-opiskelija, teen väitöskirjaa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta työssäni Tutkimuslaitoksella. Tiedän, että sattumalla on valtava merkitys siinä, mitä yksilö lopulta päätyy tekemään, mutta koen että työ tutkijana on omalla kohdallani polku, jonka olen selkeästi valinnut. Olen valinnut sen tietoisesti monta kertaa, kullakin kerralla eri vaihtoehtoja ja niiden hyötyjä, haittoja ja vaikutuksia punnitin. Tuorein kokemus on tältä keväältä, kun käsissäni oli houkutteleva työtarjous asiantuntijaksi yksityiseen Yritykseen. Aikaisempiin tienhaarioihini verrattuna osasin tällä kertaa arvioida vaihtoehtoja ehkä paremmin. Olen ehtinyt nähdä tutkijan työtä jo jonkin verran, ja ennen tutkijaksi ryhtymistä tein töitä konsulttina. Tässä esseessä kerron, miksi tutkin yhä. Kokemus on oma ja henkilökohtainen, mutta kenties avuksi kenelle tahansa uraansa suunnittelevalle tai tutkijaminäänsä etsivälle.

Tämä essee liittyy keväällä 2015 käymääni kurssiin ”Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä”. Kurssilla pohditaan akateemista työtä taktiikan, politiikan, moraalin ja subjektin kautta. Tiivistettynä taktinen näkökulma kuvaa sitä, mitä työ pohjimiltaan käytännössä on, politiikka sitä, mitä sillä tavoitellaan ja

moraali sitä, miksi sitä tehdään (Räsänen 2009). Näitä sitoo yhteen subjekti: kuka minä olen työtä tehdessäni? Tämä kehys sopii hyvin myös oman valintatilanteeni avaamiseen, eikä yhteys ole aivan tuulesta temmattu. Kurssi oli käynnissä kun tein päätöstäni, ja huomasin että tällainen jäsentely oli hyödyllinen vaihtoehtoja punnitessa. En väitä, että olisin todellisuudessa toiminut näin systemaattisesti. Tosielämän tunteet ja tilanteet eivät sellaisenaan taivu nuoliksi, laatikoiksi ja lähdeviitteiksi. Analyysi on siis väistämättä jälkiviisastelua. Juuri se tosin saattaa olla oppimisen ehto.

Valintatilanne ja sen pureksiminen auki auttoivat minua näkemään työni tutkijana uudessa valossa. En tiedä, olenko nyt parempi työssäni, mutta hahmotan nyt selkeämmin, miten voin tehdä työstäni parempaa ja samalla kehittyä omana itsenäni. Se on olennaista, sillä loppujen lopuksi keskiöön valinnassani nousivat mahdollisuudet ja vapaus niiden edellytyksenä. Tärkeintä ei ollut se, mitä työni tutkijana oli tai mitä uusi työ olisi, tai edes se, mitä ne voisivat olla, vaan se, kuka voisin olla ja mitä voisin saada aikaiseksi näissä töissä.

Edessäni oli siis valinnan paikka. Valintani olisi vähemmän kiinnostava, mikäli vastakkain olisivat olleet perinteiset stereotyyppit: Yritys ja Tutkimuslaitos - raha ja kutsumus. Tilanteeni oli kuitenkin kimurantimpi, sillä myös Yritys tarjosi työtä itseäni kiinnostavien energia- ja ilmastoasioiden parissa - samojen aiheiden, joista nyt kokoan väitöskirjaa Tutkimuslaitoksella. Seuraavassa käyn läpi nykyistä työtäni tutkijana

taktiikan, politiikan, moraalin ja subjektin tasolla ja vertaan sitä muutokseen, jota työ Yrityksessä olisi ehkä tuonut mukanaan.

Taktiikasta

Toiminnan taktinen taso viittaa siihen, miten työtä käytännössä tehdään (Räsänen 2009; de Certeau 1984). Tarkastelussa ovat työn tavat ja muodot, se mitä työ fyysisen tekemisen tasolla on. Taktiikan tasolla keskiössä ovat esimerkiksi toistuvat rutiinit ja suoritteet. Työn taktiikkaa kuvatessani huomasin, että olenaisuudestaan huolimatta olen jättänyt tällaisen tarkastelun aiemmin tekemättä.

Tyypillinen päiväni Tutkimuslaitoksella on sinänsä helppo kuvailla. Hyppään metrolla ja bussilla tai pyörällä töihin, haen kupin kahvia, istun pöytäni ääreen ja avaan tietokoneeni. Suurimman osan ajasta joko luen tai kirjoitan. Luen sähköposteja ja kirjoitan vastauksia niihin. Luen artikkeleiden tiivistelmiä, ja jos ne ovat kiinnostavia, kokonaisia artikkeleita. Kirjoitan muistiinpanoja lukemastani, ja kokoan omaa virtuaalista kirjastoani, listaa kiinnostavista artikkeleista ja niiden olennaisimmista sisällöistä sekä niitä lukiessa heränneistä ajatuksista. Kirjoitan hankehakemuksia, apuraha-anomuksia, kurssiessettä, projektiraportteja, ja joskus, jos onni suo, ehdin kirjoittaa tekstiä artikkeliluonnoksiini. Silloin tällöin leikin numeroilla taulukkolaskentaohjelmalla. Kutsun sitä leikiksi, sillä maltan harvoin vain laskea suoraviivaisesti tarvitsemani arvot, vaan saatan uppoutua puoleksi päiväksi kokeilemaan jos numerot kertoisivat jotain vielä enemmän. Tätä toimistorutiinia rikkoo säännöllisesti muu

ohjelma: kurssit, tapaamiset, kokoukset, seminaarit ja konferenssit joko toimistolla tai muualla. Matkustan työn puolesta paljon ulkomaille, ja yleensä onkin aina joku matka tiedossa. Matkojen hyvä puoli on se, että pääsen istumaan lentokentillä, lentokoneissa ja junissa, jossa joko ei ole verkkoyhteyttä tai se on keho. Silloin saan paljon tekstiä aikaiseksi.

Olisiko elämä käytännön tasolla erilaista Yrityksessä? Työmatka olisi lyhyempi, mutta arvaan että istuisin sielläkin suuren osan ajasta toimistossa tietokoneeni edessä. Lukisin, kirjoittaisin, laskisin ja tekisin esityksiä. Tekstit olisivat lyhempiä ja suurempi osa ajasta kuluisi esityskalvoja askarrellessa. Työ olisi ehkä vähemmän itsenäistä, ja suurempi osa päivästä kuluisi työkavereiden kanssa jutellessa. Palavereja kollegoiden ja asiakkaiden kanssa olisi enemmän. Todennäköisesti rutiineissa olisi kaikkienensa enemmän vaihtelua päivittäisellä tasolla. Työ olisi liikkuvampaa paikallisesti, mutta kenties vähemmän kansainvälisesti. Työ olisi nopeatempoisempaa ja siinä olisi enemmän tekemisissä ihmisten kanssa kasvokkain. Samalla se olisi vähemmän itse määriteltävissä ja rutiineiltaan vähemmän joustavaa.

En erityisemmin pidä tietokoneen ääressä istumisesta – se on enemmänkin välttämätön paha – joten Yritys ei olisi siltä osin parantanut tilannetta. Olin edelleen istunut suurimman osan päivästä näytön edessä. Kaikkienensa työ Yrityksessä olisi taktisella tasolla ehkä yllättävänkin samanlaista kuin Tutkimuslaitoksella, joten taktinen tarkastelu antoi rajallisesti eväitä päätöksen tekemiseen. Kyse ei ollut siitä, että Tutkimuslaitos

olisi taktisella tasolla parempi paikka tai toisin päin. Kyse on enemmänkin siitä, että vaihtoehtoja ei oikeastaan ollut. Modernissa tietotyössä toistuvat hyvin samankaltaiset rutiinit alasta ja organisaatiosta riippumatta, tai ainakin siltä itsestäni vaikuttaa kun keskustelen kenen tahansa toimistotyötä tekevän ystäväni kanssa. Mikäli vaihtoehtoisena työnä olisi vaikkapa kokin tai puistonvartijan tehtävä, antaisi taktisen tason analyysi paremmin perusteita arvioida työn mielekkyyttä. Omassa valintatilanteessani oli kuitenkin siirryttävä askel eteenpäin, kohti politiikkaa.

Politiikasta

Toiminnan poliittisella tasolla keskeinen kysymys on se, mitä toiminnalla pyritään saamaan aikaan (Räsänen 2009; Bourdieu 1990). Siinä missä taktisen tason ratkaisu on rutiini tai tapa toimia, poliittisella tasolla keskiössä ovat tavoitteet. Tavoitteita asetan sekä minä itse että organisaatio jolle työtä teen. Kun mietin työtäni käytännössä, niin organisaation tavoitteet määrittelevät työtä selkeästi enemmän. Omat tavoitteet on sitten sovitettava niihin, ja mikäli ristiriita on liian suuri, vaihdettava mahdollisuuksien mukaan paikkaa tai pyrittävä vaikuttamaan organisaatiossa muuten.

Tutkimuslaitoksessa tavoitteiden pitäisi olla periaatteessa selkeitä. Tutkimuksen tehtävänä on tuottaa uutta tietoa, ja Tutkimuslaitoksen strategia korostaa lisäksi yhteiskunnan hyvinvointia ja turvallisuutta, eli konkreettista hyödynäkökulmaa. Nämä korkean tason tavoitteet eivät kuitenkaan

valu sellaisenaan suorittavalle tasolle. Toimintaa ohjaavat enemmän sellaiset tavoitteet kuin rahoituksen (eli toiminnan jatkumisen) turvaaminen, maineen ja verkostojen (eli akateemisen pääoman) kartuttaminen ja ylläpito sekä yksilöiden omien tavoitteiden (esimerkiksi johtavat kansainväliset positiot) edistäminen. Toiminnan jatkumisen turvaaminen pitää sisällään sekä nykyisten rahoittajien sanelemien käytänteiden toistamisen että uusien rahoittajien vakuuttamisen.

Entäpä Yritys? Jalo tavoite tuottaa uutta tietoa puuttuu, sen tilalla on tavoitteena tuottaa voittoa yritykselle itselleen ja lisäarvoa asiakkaille. Näiden yläpuolelle voi vielä nostaa tavoitteeksi hyvinvoinnin lisäämisen, mikäli jakaa kapitalismin perusoletukset siitä, että kannattava laillinen liiketoiminta lisää hyvinvointia yhteiskunnassa. Minun tapauksessani Yritys lisäksi listaa tehtäväkseen erityisesti myös vastuullisuuden ja kestävän kehityksen edistämisen. Epäilemättä Yrityksessä välineelliset tavoitteet ohjaavat yhtä lailla merkittävästi toimintaa. Kannattavuuden turvaaminen, markkina-aseman ja brändiarvon ylläpitäminen ja yksilöiden omien tavoitteiden edistäminen korostuisivat arjessa varmaankin yhtä paljon kuin lopulliset tavoitteet. Nämä ovat koko lailla rinnakkaisia Tutkimuslaitoksen kanssa, tavoitteita joilla organisaatio pyrkii jatkamaan olemassaoloaan ja laajentumaan.

Hieman yllättäen siis poliittiseltakaan tasolta ei löydy merkittävää, valinnan ratkaisevaa eroa. Tutkimuslaitoksessa nousee esille tietynlainen dissonanssi: jyräävätkö välineelliset arvot itse asiassa ylätasen tavoitteiden yli, ovatko ne ristiriidassa?

Yrityksen tapauksessa on helppo nähdä, miten välinetavoitteet – yleensä – tukevat ylätason tavoitteita. Tekeekö se Yrityksen toiminnasta poliittisesti kestävämpää? Kokemukseni mukaan kiristyvä vapaa rahoitus on ajanut Tutkimuslaitosta enemmän Yrityksen muottiin, jolloin ääneen lausutut tavoitteet valuvat yhä kauemmas käytännöistä. Olisiko itse asiassa rehellisempää tehdä töitä Yritykselle? Tätä arvioidakseen on perehdyttävä töiden moraaliin.

Sitä ennen on kuitenkin otettava kantaa siihen, mitkä omat tavoitteeni työn tekemisessä ovat. Välillisenä tavoitteena tutkijan työssäni on väitöskirja, josta sitten seuraa erilaisia lyhemmän aikavälin välitavoitteita kuten julkaisuja ja kursseja. Vaikka tohtorin tittelillä on tiettyä kiehtovaa statusarvoa, en koe että se olisi valintaani ohjaava määränpää, eli että sillä olisi ratkaisevaa itseisarvoa. Tahdon kehittyä tärkeinä ja kiinnostavina pitämieni aiheiden asiantuntijana ja tuottaa tietoa kestävämpien ratkaisuiden tekemiseen yhteiskunnassa. Väittelemisen ja akateemisen tutkimuksen tekeminen sopivat tähän, mutta niin sopisi kaiketi konsultointikin. Yrityksessä ei olisi väitöskirjaa vastaavaa suoraan tavoitteiksi muotoutuvaa maalia, mutta Yrityksen sisäisessä hierarkiassa eteneminen ajaisi periaatteessa saman asian.

Moraalista

Käytäntöteoreettiselta kannalta toiminnan moraalissa on kyse siitä, miksi tavoitteisiin pyritään tietyin keinoin (Räsänen 2009; MacIntyre 1981). Keskeistä on oikeutus ja motiivit. Omalla

kohdallani haluan työnteollani parantaa maailmaa, niin naiivilta kuin se kuulostaakin. Sekä Tutkimuslaitos että Yritys tarjoavat tähän mahdollisuuden, joka käytännössä tarkoittaa koneen edessä istumista ja ajatusten kanavoimista toimisto-ohjelmistojen antamiin muotteihin.

Myös moraalinen tarkastelu vie toiminnan rahoituksen ääreen. Tässä kohtaa Tutkimuslaitoksella ja Yrityksellä on selkeä ero. Yrityksellä on työn toisessa päässä aina maksava asiakas – Tutkimuslaitoksella tuo asiakas on yhteiskunta kokonaisuutena, jota edustaa useimmiten joku ministeriö, säätiö tai EU:n komissio. Aivan näin puhdas jako ei tietenkään todellisuudessa ole. Tutkimuslaitos tekee yritysysteistyötä, eivätkä rahoittajat aina ole aivan pyyteettömiä. Toisaalta Yritys tekee töitä myös julkishallinnolle. Siitäkin huolimatta asetelmassa on perustavanlaatuinen ero. Konsultin työssä moraalinen ei ole samalla lailla läsnä, sillä roolina on toimia asiakkaan agenttina. Asiakas määrittää suurelta osin moraalin, ja töissä voi vain toivoa edistävänsä hyviksi kokemiaan pyrkimyksiä. Tutkijan rooli on toinen; tutkijana olen ainakin periaatteessa itsenäinen ja voin vaikuttaa työni moraaliseen ulottuvuuteen suoraan itse. Tämä itsenäisyys ja moraalinen asema tekee tutkijan työstä itselleni kiinnostavan, ja se on yhteydessä myös työssäni kokemaani vapauteen.

Aivan näin suoraan moraalista ei kuitenkaan voi kuitata, sillä pohdin asiaa myös koko yhteiskunnan edun kannalta. Tiedostan, että jos kaikki ajattelisivat ja tekisivät samoin kuin minä, ei yhteiskunta voisi toimia. Arvostan työntekoa ja yrittämistä paljon ja suhtaudun jonkinlaisella varauksella lähes kaikkeen

verovaroin rahoitettuun toimintaan – ainakin sen tarve tulisi aina perustella hyvin. Jollain tapaa koen, etten tutkijana tee ”oikeita töitä”, kulunutta vitsiä lainatakseni. Yrityksessä tätä syyllisyyttä ei olisi. Olen kuitenkin koettanut kääntää tuntemukseni toimintaa ajavaksi voimaksi. Kun tiedostan, että palkkani juoksee kaikkien yhteisistä varoista, koen olevani etuoikeutettu ja pyrin tekemään työni mahdollisimman hyvin. Tutkimuslaitoksessa en voi olla ”vain töissä”, vaan työni on suoraan yhteiskunnan palvelemista ja siihen on suhtauduttava asiaankuuluvalla antaumuksella ja vakavuudella. Yrityksessä tilanne olisi toinen. Töiden tekeminen yksityiselle yritykselle ei vaatisi erillistä moraalista oikeutusta. Jos työllä on markkina-arvoa (*market worth*, Lamont ja Thévenot 2000), voi huolettomammin olettaa, että sillä on myös arvoa yhteiskunnalle (*civic worth*) tai ainakin se on tuottava osa yhteiskuntaa, vaurautta ja hyvinvointia ylläpitävää järjestelmää. Jos näin ei ole – suurimmalle osalle tutkimustöistäni olisi vaikea löytää maksavaa asiakasta – on yhteiskunnallisen arvon olemassaolo varmistettava erikseen. Tältä osin pohdintani heijastelee liberaalia maailmankuvaani. Toisenlaisella poliittisella filosofialla asian voi nähdä myös päinvastoin.

Subjektista ja identiteetistä

Näistä erilaisista moraalisisista asetelmista kumpuavat myös erilaiset ammatilliset identiteetit. Koen, että tutkijan identiteetti on kokonaisvaltaisempi. Jos olisin konsultti Yrityksessä, olisi helppoa vetää raja siihen, milloin olen töissä ja milloin en. Tutkijana tätä rajaa ei omassa mielessäni ole. On toki tiettyjä

käytäntöjä, kuten toimistolla istuminen ja erilaisten raporttien tuottaminen, joilla mitaan töissä oloani ja sitä, olenko ansainnut palkkani ja etuni. Minulla on esimies ja asema organisaatiossa. Kuitenkin koen, että identiteettini tutkijana on vain löyhästi sidoksissa näihin puitteisiin. Ne ovat kuori, jolla uusien asioiden tutkiminen, ihmettely ja perehtyminen puetaan joksikin, mitä yhteiskunnassamme kutsutaan työksi. Identiteettini ei riipu näistä rakenteista.

Jos olisin konsultti Yrityksessä, identiteettini rakennuspalikat muuttuisivat. Minulla olisi ehkä selkeämmin erillinen työhön liittyvä ammatti-identiteetti ja oma minäni aktiivisena kansalaisena. Näiden yhdistäminen olisi vaikeaa, sillä työ olisi sidottu suuremmin asiakkaaseen ja asiakkaan etuihin, jolloin on omaksuttava asiakkaan näkökulma ja toimittava asiakkaan agenttina. On vaikea kuvitella, etteikö tämä rajoittaisi oman identiteetin esille tuomista työssä, ja vaatisi ratkaisuksi erillisen rajatun ammatti-identiteetin rakentamista. Nyt tutkijana koen, että ammatillinen ja muu identiteettini ovat suurelta osin yksi ja sama. Tällainen identiteettien harmonia on mielestäni voimaannuttavaa. Kokemus siitä, että olen töissä täysin oma itseni, auttaa minua tekemään työtäni antaumuksella.

Samalla tutkijana identiteetin muodostaminen on vapaampaa. Tätä edesauttaa lisäksi se, että oma koulutustaustani on erilainen kuin kollegoillani Tutkimuslaitoksella tai yliopistolla. Työpaikaltani ei löydy selkeitä ammatillisia esikuvia ja muihin jatko-opiskeleviin tutkijoihin kohdistuvat odotukset eivät täysin sovi minuun. Tämä lisää vapausasteita identiteetin rakentumiseen

vielä ennestään. Tilanne olisi todennäköisesti toinen Yrityksessä, jossa oma koulutustaustani ei olisi erityisen poikkeava, ja jossa akateeminen sidonnaisuus ei ehkä muutenkaan olisi niin määrittelevä ominaisuus työssä. Uskon, että olisin Yrityksessä alttiimpi omaksumaan tarjolla olevia valmiita identiteettejä. Tällaisen selkeyden voisi nähdä myös huojentavana asiana, sillä nykyinen tietynlainen epämääräisyys pakottaa pohtimaan omaa identiteettiä ja asemaa. Olen kuitenkin oppinut nauttimaan siitä, että minulla on vapaus olla oman identiteettini seppä.

Vapaus

Syitä tutkijanuralla jatkamiseen löytyi siis ennen kaikkea poliittiselta ja moraaliselta tasolta, sekä identiteetin rakentumisesta. Yksi näitä - ja työn taktiikkaa - läpileikkaava teema on mainitsemani vapaus. Työni Tutkimuslaitoksella on suurelta osin itse määriteltävissä. Toki projektit määräävät mitä tutkitaan ja osittain myös miten, mutta ne on määritelty siinä määrin joustavasti että toteutuksessa on paljon vapautta. Voin päättää miten käytän aikani ja esimerkiksi vierailta hyödyllisiksi katsomissani tapahtumissa. Päätän pitkälti itse mitä luen ja mitä - ja miten - kirjoitan. Akateemisessa maailmassa on omat sääntönsä ja odotuksensa, mutta voin itse harkita niiden noudattamista ja niiden uhmaamista. Vastaavaa vapautta ei ehkä Yrityksessä olisi.

Tiivistettynä tutkin yhä siis siksi, että uskon työssäni edistäväni arvokkaita tavoitteita, ja uskon että voin ajaa niitä parhaiten juuri tutkijana. Lisäksi tutkijan työn vapaus mahdollistaa sen, että

voin itse ratkaisevasti vaikuttaa siihen, millaiseksi työni käytännössä muodostuu. Tämän sisäistäminen on itse asiassa vielä kesken, ja huomaan usein toistavani erilaisia rutiineja kyseenalaistamatta niitä. Työtarjous Yrityksestä herättikin näkemään nykyisen työni uudessa valossa.

Kun kerroin päätöksestäni jatkaa tutkijana, panin merkille mielenkiintoisen havainnon. Yrityksen edustajat ja yritysmaailmassa työskentelevät ystäväni ymmärsivät päätökseni hyvin. Erityisesti vapaudesta puhuessani päät nyökkäilivät, mikä vahvistaa käsitystäni siitä, että vastaavaa vapautta olisi vaikea saavuttaa yrityksen palkkalistoilla. Monet tutkijaystäväni ja kollegat Tutkimuslaitoksessa olivat sen sijaan yllättyneitä. Samat perustelut eivät oikein uponneet ja moni huomautti nykytyön puutteista, sellaisista kuin palkka, byrokratia ja epävarmuus. Tuolloin käynnissä olleilla YT-neuvotteluilla saattoi olla osuutta asiaan, mutta reaktiot jättivät silti miettimään.

Voiko olla niin, että me tutkijat olemme onnekkaampia kuin kuvittelemmekaan tai muistamme? Harva hyödyntää täysin sitä vapautta, joka työhön liittyy. Kuten todettua (ja kuten taktiikan kuvaamisestani käy ilmi) en tee sitä itsekään. Samalla kun tuskailemme hallinnon ja rahoitusjärjestelmien kanssa, saatamme unohtaa että meillä on paljon mahdollisuuksia omien käytäntöidemme parantamiseen. Valinnan paikka kirkasti minulle tätä, ja pyrin pitämään sen mielessäni jatkossa.

Lopuksi

Kirjoittaessani päätöstäni auki tätä esseetä varten huomasin, kuinka selvä päätös lopulta oli. Vapaus yhdistettynä sopusointuiseen identiteettiin ja uskoon työn merkittävyydestä ja vaikuttavuudesta kallistivat vaa'an selkeästi Tutkimuslaitoksen ja tutkijan työn suuntaan, ainakin toistaiseksi. Uskon työni merkitykseen ja saan kehittyä omilla ehdoillani. Siksi tutkin yhä. Samalla kun jäsenin tämän, havahduin ensimmäistä kertaa todella pohtimaan sitä, mitä tutkijan työ lopulta on, ja mitä sen ehkä pitäisi olla.

Tutkiminen on lukemista, kirjoittamista ja havaintojen tekoa, mutta sen tulee olla myös jatkuvaa kyseenalaistamista. Kyseenalaistamisen ei pidä rajoittua vain tutkittavaan ilmiöön, vaan kaikkeen toimintaan. Rakenteet, käytännöt, tutkimusasetelmat ja -aiheet; tutkijan on arvioitava kaikkea kriittisesti. Vapaa työnkuva mahdollistaa myös tämän, ja vapauden mukana tulee mielestäni vastuu olla tutkijana aktiivinen moraalinen toimija. En väitä olevani tässä suhteessa esimerkillinen, mutta olen kenties tunnistanut oikean suunnan. Nyt on vain pyrittävä sitä kohti.

Viitteet

- Bourdieu, P. (1990) *The logic of practice*. Cambridge, UK: Polity.
- de Certeau, M. (1984) *The practice of everyday life*. Berkeley, CA: The University of California Press.
- Lamont, M. & Laurent, T. (eds.) (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

- MacIntyre, A. (1981) *After virtue: A study in moral theory*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.
- Räsänen, K. (2009) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development* 13:3, 185-195.

Merkityksellisen akateemisen työn jäljillä...

Jaakko Siltaloppi

Johdanto

Viimeisen vuoden aikana, väitöskirjan kääntyessä viimeistelyyn kohti esitarkastusta, olen toistuvasti palannut kysymykseen miksi – miksi jatkaa akateemista työtä, miksi tavoitella akateemista uraa, miksi ylipäättään aloittaa uutta tutkimusprojektia. Haluan tämän esseen kautta selventää mahdollisia vastauksia näihin kysymyksiin paitsi itselleni, myös muille mahdollisesti esseeni pariin eksyville lukijoille. Vaikka tämänkaltainen kirjoitus olisi helppo suunnata ulkoisiin tekijöihin kuten käynnissä olevaan yliopistomaailman muutokseen, uskon että saan itseni kannalta aikaan enemmän keskittymällä näkökulmiin ja keinoihin, joilla voin jäsentää oman työni merkityksellisyyttä ulkoisista tekijöistä riippumattomalla tavalla.

Ammennan tässä tarkastelussa käytäntöteoreettisesta tutkimustraditiosta, ja erityisesti kahden moraalifilosofin, MacIntyren ja Taylorin, ajatuksista. Käytäntöteoriat tarkastelevat sosiaalista maailmaa siten kuin se ilmenee ihmisten jokapäiväisessä rutinoituneessa toiminnassa, sisältäen sekä kehollisen toiminnan että käytäntöön kytkeytyvän käytännöllisen tietämisen ulottuvuudet (esim. Reckwitz 2002; Schatzki 2001). Tähän

liittyvä moraalinen näkökulma antaa mahdollisuuden tarkastella työn oikeutusta ja motiiveja, niitä sisäisiä hyviä, joita työssämme tavoitellamme ja jotka ovat toimimisen pohjimmaisia 'syitä' (esim. Higgins 2010; MacIntyre 1999). Tämän esseen lähtökohtana on ajatus, että edellisenkaltaiset sisäiset hyvät asiat, toisin kuin vaikkapa sosiaalisen aseman, maineen tai varallisuuden tavoittelu, ovat työn merkityksellisyyden perusta.

Lyhyestä tutkijanurastani huolimatta olen nähnyt läheltä varsin erilaisia akateemisia työyhteisöjä ja -käytänteitä, joiden ytimessä ovat osin jyrkästikin erilaiset tavoitteet ja työn kautta tavoiteltavat hyvät asiat. Siinä missä yritysprojektien varaan rakentuva 'akateeminen konsultointi' korostaa yrityksille tuotettavia hyödyllisiä kiteytyksiä ja rahoituksen hankkimista sekä tutkijan monipuolista käytännön vaikuttamista ja näkyvyyttä, 'perustutkimus' painottaa teoreettisia kontribuutioita, kykyä julkaista parhaissa kausijulkaisuissa ja sujuvaa urakehitystä akateemisen hierarkian portaalta toiselle. Koska nämä perustuvat ainakin osittain erilaisiin sisäisiin hyviin asioihin, ne sisältävät erilaisia sisäänrakennettuja oletuksia siitä mitä merkityksellinen voi ylipäättään olla. Uskoakseni yksi syy kyvyttömyyteeni vastata alussa esittämiini miksi-kysymyksiin liittyy juuri tähän moninaisuuteen. Sen vuoksi haluan löytää esseessäni jonkinlaisia merkityksellisen työn ankkureja, periaatteita, joihin tukeutua (erityisesti) silloin kun työnteon ympäristöt muuttuvat ja ammatillinen identiteetti horjuu.

Erilaisista tavoitteista ja 'hyvistä asioista'

Tähänastisen tutkijanurani aikana olen altistunut erilaisille tutkimusta tekeville yhteisöille, niiden erilaisille tavoitteille, sekä tavoittelemisen arvoisille hyvälle asioille. Ensimmäinen tutkimusryhmäni painotti käytännönläheistä tutkimusotetta, jossa tutkimusta ohjasivat vahvasti yritysten tarpeet ja käytännön ongelmanratkaisu. Tässä kontekstissa hyvä tutkija oli tehokkaasti ongelmia jäsentävä ja ratkaisuja kommunikoiva kanssakehittäjä, ja edempänä urapolulla taitava suhdepeluri ja tutkimusprojektien käynnistäjä sekä rahoituksen hankkija. Hyvän tutkimuksen ensisijainen kriteeri oli tulosten hyödynnettävyys ja hyödyllisyys käytännössä – muistan elävästi miten tutkimuspäälliköt korostivat työn tuloksina lehtiartikkelien sijaan yrityksissä käytössä olevia tutkimusprojekteissa kehitettyjä ratkaisuja. Tieteellinen kontribuutio oli tässä yhteydessä selvästi toissijainen, jopa jossain määrin merkityksetön tutkijan saavutus.

Vaihtovuoden aikana sain mahdollisuuden tutustua yhdysvaltalaiseen yliopistomaailmaan ja tutkimuskulttuuriin, jossa käytännön hyötyjen sijaan korostuivat tutkimuksen tieteelliset kontribuutiot valitun tiedeyhteisön sisällä. Hyvän tutkijan ominaispiirteisiin kuuluivat esimerkiksi teorioiden tuntemus ja kyky ilmiöiden syvälliseen käsitteelliseen jäsentämiseen. Tasa-arvoiseen tutkijan asemaan tottuneelle oli kiinnostavaa nähdä, kuinka jatko-opiskelija voi todellakin olla akateemisen hierarkian alimmalla portaalla toimiva opiskelija (aihe, jota Paula Koskinen-Sandberg tässä esseekokoelmassa

tarkasti jäsentää). Tässä yhteisössä tutkijoita arvotettiin ennen kaikkea heidän julkaisujensa laadun perusteella. Ensimmäistä kertaa ymmärsin, että kausijulkaisuja todella arvotettiin eri tasoille ja että paperin sisältöä tai väitettä tärkeämpää on se, missä julkaisusarjassa se on julkaistu. Karikatyyrimaisesti ilmaisten tutkijan tavoitteena oli siis oman CV:n kehittäminen ja arvohierarkiassa kohoaminen, minkä välineenä oivaltavat ja uutta tietoa tuottavat julkaisut nähtiin arvokkaina, pikemminkin kuin päinvastoin. Karikatyyrimäisistä piirteistä huolimatta, tai ne jonkinlaisella pragmaattisuudella sivuuttaen, koin kuitenkin tämän teoreettisen ymmärryksen lisäämiseen ensisijaisesti tähtäävän järjestelmän itselleni kotimaista Tekes-projektimaailmaa mielekkäämpänä ja merkityksellisempänä orientaationa akateemiseen työhön.

Paluun jälkeen olen edelleen kiinni projektirahoituksessa myös väitöskirjani loppuun saattamiseksi, mutta onnekkaiden sattumien summana yhteisössä, jossa – ehkä Aallon mukanaan tuomien uudistusten myötä – ‘perustutkimus’ asettuu monessa mielessä projektiluonteisen konsultoinnin edelle. Samalla olen suuntautunut yhä enemmän organisaatiotutkimuksen alueelle ja saanut nähdä, joskin etäältä, myös kriittistä tutkimusotetta suosivia yhteisöjä. Jos menneet viisi vuotta ovat auttaneet minua luomaan jonkinlaisen tasapainon suhteessa konsultoivan ja perustutkimuksen tavoitteiden välille, on yhteiskunnallisia ongelmia esiintuova kriittinen tutkimus minulle edelleen kohtuullisen outo käsite. Kiinnostavaksi tämän esseen kannalta asian tekee se, että kriittisissä yhteisöissä hyvä tutkija näyttäytyy jälleen erilaisessa valossa kuin aikaisemmissa konteksteissani.

Ainakin omasta näkökulmastani hyvään tutkijaan liittyy paitsi kyky taitavaan käsitteellistämiseen ja retoriikkaan, myös vahva kriittisyys ja heikomman puolelle asettuminen jopa sen aktivistisissa muodoissa. Myös tiedon tuottaminen näyttäyty merkityksellisenä erityisesti siinä suhteessa kuin se tuottaa emansipoivaa tietoa yhteiskunnan (valta)rakenteiden muuttamiseksi.

Lyhyt urani on siten tarjonnut ainakin jollakin tasolla näkökulman olennaisesti erilaisiin tutkimustyön tavoitteisiin konstatiiivisista ("mitä on"), kriittisiin ("mikä on hyvää") ja konstruktiiivisiin ("miten pitäisi olla"). Tämän muun muassa Räsänen ja Mäntylän (2001) käyttämän jäsenyyksen hyödyllisyys perustuu mielestäni erityisesti erilaisten tavoitteiden alle kätkeytyvään käsitykseen hyvästä tutkijasta ja tutkimustyön merkityksellisyydestä niin tutkijalle kuin ympäröivälle yhteiskunnalle. Käytäntöteorioiden näkökulmasta tämä erilaisuus tulee erityisen hyvin ymmärrettäväksi, koska niissä akateemiseen työhön kätkeytyvät 'hyvät asiat' nähdään muovautuvan erottamattomasti osana yhteisön ja laajemman tutkimustradition käytänteitä (Higgins 2010; MacIntyre 1999). Käytäntöteoreettisessa moraalissa on siten kyse on nimenomaan käytännöllisen toiminnan muodon tai toimintaperinteen 'sisäisen' hyvän tavoittelusta, eikä esimerkiksi 'ulkoisesta' oikeudenmukaisuudesta.

Oman tarkasteluni kannalta tämä merkitsee, että vaikka näemme erilaisia käytännöllisen toiminnan muotoja ja hyviä asioita ympärillämme erilaisissa akateemisissa yhteisöissä ja konteks-

teissa, emme voi vapaasti valita toiminnallemme merkityksellistä perustaa erillään yhteisöistä, joiden sisällä toimimme ja vaikutamme ja joiden varjopuolet joudumme hyvien asioiden rinnalla hyväksymään. En siksi voi 'valita' sekä konstruktiiivisen (konsultoivan) että konstatiivisen (perustutkimuksen) maailman hyviä asioita osaksi omaa työtäni, ainakaan kokematta merkittävää dissonanssia niiden erilaisten (ja joskus ristiriitaistenkin) tavoitteiden ja hyvien asioiden suhteen. Toisaalta monialainen näkökulma tutkimustyön eri orientaatioihin voi myös rikastaa työtäni tarjoamalla laajemman näköalan erilaisiin tavoitteisiin ja mahdollisuuksiin hyödyntää tuloksia erilaisissa konteksteissa.

Tähän konfliktien ja mahdollisuuksien vastakkainasetteluun kiteytyy ehkä jotain olennaista akateemisen työn merkityksellisyydestä ylipäätään, ainakin omalla kohdallani: sen vapaus ja omaehtoisuus tarjoaa toisaalta ainutlaatuisen mahdollisuuden omien intressien ja arvojen ohjaamalle työskentelylle, mutta näyttäytyy samalla usein tavoitteiden, työtapojen, ja tärkeiden asioiden sekamelskana, joista on joskus lähes mahdoton tunnistaa pysyviä rakenteita, joihin oman työnsä ja sen arvot voi edes hieman pysyvämmiin linkittää. Mistä siis apua merkityksellisen työn elvyttämiseen?

Minä, yhteisöt ja työn merkityksellisyyden edistäminen

Ainakin yksi kiinnostava lähtökohta tälle on Reckwitzin (2002) ehdotus, jonka mukaan eettisyyden kysymyksiä tulisi käytäntöteorioiden kontekstissa tarkastella erityisesti *rutiinien luomisen ja huolenpitämisen kysymyksenä*, hyvän elämän tavoitteluna tietyn

käytännöllisen toiminnan muodon sisällä. Tämä näkökulma sopii yhteen käytännöllisen toiminnan muotoihin kytkeytyvän moraalisen näkökulman kanssa, mutta tarjoaa konkreettisemmän ohjeen työn merkityksen vahvistamiseen: pidä huolta (arvokkaista) rutiineistasi. Pidän tästä ajatuksesta erityisesti, koska se kohdistaa huomion itseni ja arvojeni sekä tutkimustradition väliseen suhteeseen ja sen jatkuvaan uudelleenrakentamiseen, mutta jossakin hahmotettavassa käytännöllisen toiminnan muodon ja tutkimusyhteisön kontekstissa (toisin kuin esim. 'yhteiskunnassa' ylipäätään). Tältä pohjalta olen tehnyt työssäni toistaiseksi ainakin kaksi tärkeää havaintoa.

Reckwitzin ajatuksen pohjaten toinen hyödyllinen tapa edistää merkityksellistä työtä on nähdäkseni oman ja välittömän tutkimusyhteisön suhteen ottaminen rakentavaan tarkasteluun. Erittäin yksilökeskeisessä akateemisessa maailmassa on ymmärrettävästi tärkeää, että voi työskennellä ihmisten kanssa, jotka ovat kiinnostuneet samankaltaisista kysymyksistä kuin sinä. Tämä ruokkii työn merkityksellisyyttä mielestäni ainakin kolmella tärkeällä tavalla: (i) työhön syntyy välitöntä imua ja uskoa siksi, koska joku muukin pitää aihetta kiinnostavana ja tarjoaa apua työn edistämiseen; (ii) olen sen vuoksi valmiimpi ja auliimpi antamaan omia panoksiani yhteisön hyväksi, joka edelleen vahvistaa merkityksellisyyttä ja omaa toimijuutta osana yhteisöä; (iii) ja lopulta saan myös luultavammin muiden arvostusta tutkimustyöni tuloksille jaetun yhteisön kautta. Tayloriin viitaten työn merkityksellisyys onkin paitsi työn hetkellistä täyttymyksellisyyttä ja flow:ta, myös riippuvainen

toiminnasta suhteessa yhteisön velvoitteisiin ja yhteisön minuun kohdistamaan kunnioitukseen ja arvostukseen.

Samaan aikaan akateeminen työ on myös leimallisesti työskentelyä monissa yhteisöissä, laajoista konferensseista yhden kollegan kanssa työstettävään artikkeliin. Vaikka edellisessä viittaa vahvasti merkityksellisyyteen, joka syntyy yhteisössä toimimisen kautta, on merkityksellisyys myös, osin paradoksaalisesti, sidoksissa kykyyn ja mahdollisuuksiin toimia erilaisissa yhteisöissä ja erilaisista tutkimusorientaatioista käsin. Paitsi että tämä syventää ymmärrystä omasta motivaatiosta ja itselle olennaisimmista tavoista tehdä tutkimusta, sitä voi tarkastella myös vaihtelun ja monipuolisuuden kautta, oman tutkimustyön 'taikapiiirin' laajentamisena (kukapa jaksaisi tarkastella käytänteorioita yhtäjaksoisesti vaikkapa 50 vuotta?). Vaikka tämä monialaisuus voi näyttäytyä myös dissonanssina, vaikeutena yhdistää erilaisia orientaatioita merkityksellisellä tavalla osaksi omaa työtä, uskon että erilaisten tutkimuksen 'logiikoiden' tai 'valtapiirien' (vrt. Boltanski & Thevenot 2006; Thornton ym. 2012) tuntemus auttaa operoimaan eri konteksteissa ja erilaisin tavoittein kadottamatta näköpiiristä eri 'pelien' taustalla olevia oman itsen kannalta merkityksellisimpiä asioita. Erityisesti, jos erilaisiin yhteisöihin kykenee osallistumaan merkitystä tukevilla tavoilla.

Vaikka tämä näkökulma sopii huonosti yhteen poliittisesti orientoituneen ajattelun kanssa, jonka mukaan olemme tuomittu alistumaan poliittisiin peleihin yhteiskunnan tai tiedeyhteisön erilaisilla kentillä, uskon ehkä naiivistikin että olemme

vähintäänkin kykeneviä erottamaan jonkin käytänteen tai kentän sisäiset hyvät asiat pelailun ulkoisista tavoitteista ja valtakilpailusta. Bourdieun (1988) ajatteluun nojaten tämä voi mahdollistaa sen, että voimme vaikuttaa kentillä vallitseviin pelisääntöihin. Lisäksi - vaikutusmahdollisuuksistamme huolimatta - olemme lopulta vastuussa tekemisistämme, mikä kannustaa meitä sellaiseen rehellisyyteen, avarakatseisuuteen ja refleksiivisyyteen, joka auttaa meitä löytämään ne hyvät asiat, joiden suhteen voimme toimia merkityksellisesti myös silloin kun meitä pakotetaan pelaamaan muiden säännöillä. Tämä näkökulma on kenties erityisen arvokas nykyhetkessä ja suomalaisen yliopistomaailman muutoksissa, jotka kyseenalaistavat työn mielekkyyden ja merkityksen ainakin meille, jotka emme täysin sovi sen korostamiin muotteihin. Jos voimme kuitenkin säilyttää katseen työn sisäisissä hyvissä asioissa silloinkin, kun ulkoisten asioiden (esimerkiksi yliopistorankingin tai urapolkujen) tavoittelu saa absurdeja piirteitä, on kenties hieman helpompi selviytyä muutoksista paitsi henkisesti, myös oma paikkansa moraalisesta näkökulmasta vakuuttavasti perustellen.

Viitteet

- Boltanski, L. & Thevenot, L. (2006) *On justification: Economies of worth*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bourdieu, P. (1988) *Homo academicus*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Higgins, C. (2010) Worlds of practice: Macintyre's challenge to applied ethics. *Journal of Philosophy of Education* 44:2-3, 237-273.
- MacIntyre, A. (1999) *Dependent rational animals: Why human beings need the virtues*. Chicago, IL: Open Court.

- Räsänen, K. & Mäntylä, H. (2001) Preserving academic diversity: Promises and uncertainties of par as a survival strategy. *Organization* 8:2, 299-318.
- Reckwitz, A. (2002) Toward a theory of social practices: A development in culturalist theorizing. *European Journal of Social Theory* 5:2, 243-263.
- Schatzki, T. R. (2001). Introduction: Practice theory, Teoksessa: T. R. Schatzki, K. K. Cetina & E. von Savigny (toim.) *The practice turn in contemporary theory*, Oxon, UK: Routledge, 1-14.
- Thornton, P. H., Ocasio, W. & Lounsbury, M. (2012) *The institutional logics perspective: A new approach to culture, structure, and process*, New York, MA: Oxford University Press.

II Tohtoriopiskelijan hyvää elämää?

**”Onpa hienoa, että olet heti saanut kirjoitettua jotain!”
Oletuksia jatko-opiskelijan osaamisesta ja elämästä**

Paula Koskinen-Sandberg

Johdanto

Olen reilun vuoden verran yrittänyt muuntaa projektitutkijan identiteettiäni akateemisen tutkijan identiteetiksi. Prosessi on ollut aika tuskainen. Jälkeenpäin ajateltuna itseänikin ihmetyttää, miksi olen aiemmin ollut niin vakuuttunut siitä, että en halua akateemiselle uralle siitä huolimatta että työskentelin tutkijana. Yliopisto oli minulle väliaikainen työpaikka, jonne en suunnitellut jääväni. Yliopistolla työskentely ei koskaan ole ollut haaveeni. Tätä esseetä kirjoittaessani olen hieman jo kallistunut sille kannalle, että pidän työskentelystä yliopistossa ja saatan sittenkin jäädä tälle tielle. Tämä ei todellakaan ole ollut itsestään selvää, päinvastoin. Enemminkin olen taistellut ajatusta vastaan.

Vaikka en erityisemmin halunnut tutkijanuralle, olen kuitenkin työskennellyt tutkijana erilaisissa projekteissa kymmenisen vuotta ennen väitöskirjan aloittamista. Työurani alkoi vuonna 2004 tutkimusavustajan tehtävästä eräässä sektoritutkimuslaitoksessa ollessani vielä gradua vaille valmis maisteri. Suurimman osan työurastani olen työskennellyt yliopistojen palve-

luksessa. Kyse ei ollut tyytymisestä tavoiteltua huonompaan työpaikkaan. Kokeilin muutakin mutta kiinnostavimmat projektit löytyivät sitten kuitenkin yliopistomaailmasta. Vaihdoin jopa huomattavasti paremmin palkatun vakituisen työpaikan työmarkkinajärjestön tutkimusosastolla työskentelyyn tutkijana yliopistolla. Tästä huolimatta minulla oli enemmän asiantuntijan identiteetti kuin yliopistotutkijan identiteetti.

Miksi en kokenut yliopistoa omakseni? Syitä oli tietenkin monia: en ole orientaatioltani teoreettinen vaan minulle on tärkeää tuottamani työn hyödynnettävyys ja relevanssi omalla alallani eli tasa-arvopolitiikassa. Koen akateemisen jargonin vieraaksi. En osaa sitä ja tuskin koskaan tulen sujuvasti sitä oppimaan. Bourdieulaisittain ilmaistuna minulta puuttunee kulttuurista pääomaa. En koe olevani teoreettisissa keskusteluissa kotonani vaan koen tarkkailevani niitä ennemminkin ulkopuolelta. Toinen piirre minkä koen vieraaksi ja mistä en pidä, on akateemisen maailman hierarkkisuus, joka tuntuu keinotekoiselta ja epäuskottavalta. Tämä piirre on nykyisin vielä vahvemmin esillä kuin ennen. Yliopistomaailmassa on toki myös positiivisia puolia: mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön ja suuntaviivoihin on aivan eri luokkaa kuin tyypillisessä työpaikassa. Jos onnistuu hankkimaan rahoitusta, on mahdollista työskennellä juuri niiden kysymysten parissa, joista on itse kiinnostunut. Tämä on merkittävin syy siihen, että harkitsen jääväni.

Tällä hetkellä muutosten ravistelemassa yliopistomaailmassa hallitseva piirre on vahva kilpailullisuus. Jos akateemiseen maailmaan aikoo jäädä ja aikoo pelissä pärjätä, täytyy tietyt realiteetit hyväksyä, piti niistä tai ei. Julkaisupeliin on osallistuttava ja muutenkin tiettyjä suoritteita on kerättävä, jos haluaa pysyä muiden vauhdissa. Peliä pelatessa omia heikkouksia voi myös yrittää kääntää vahvuuksiksi. Esimerkiksi kyvyttömyys käyttää akateemista jargonia saattaa hyvinkin toisessa kontekstissa olla kykyä puhua kieltä, jota ulkomaailma ymmärtää ja kykyä tarttua relevantteihin teemoihin. Tällä saattaa hyvinkin saada mainetta ja kunniaa, niin yliopistomaailmassa kuin sen ulkopuolella. Erilainen voi olla myös yhtä hyvä. Olen myös luonteeltani melko kilpailullinen, joten tämä puoli uutta yliopistomaailmaa saattaa osoittautua minulle sopivaksi.

Tässä esseessä käsittelen limittäin kahta teemaa: akateemista maailmaa kenttänä, jossa menestyminen vaatii tiettyjä pääoman tyyppisiä (esim. Bourdieu 1988) ja tutkijan identiteettityötä (esim. Alvesson ja Willmot 2002) uuden ja vanhan yliopistomaailman välillä. Kuvaan erityisesti sattumuksia ensimmäiseltä vuodeltani väitöskirjan parissa, sattumuksia jotka olivat jollain perustavanlaatuisella tavalla ristiriidassa aiemman kokemukseni ja ravistelivat käsitystäni itsestäni. Identiteettini asiantuntijana ja tutkijana joutui törmäyskurssille uudessa ympäristössä ja jouduin sitä aktiivisesti työstämään. Olin jo vähällä luovuttaa mutta onneksi en sitä kuitenkaan tehnyt.

Identiteettityö

Identiteettityö käsitteenä liittyy yksilön tarpeeseen kokea koherenssia ja tietynlaista mielekästä jatkumoa omassa tekemisessään ja elämässään. Yksinkertaisesti sanottuna meillä on tarve kokea olevamme oma itsemme. Kun tämä tunne jostain syystä haastetaan, nousee pintaan esimerkiksi häpeän, syyllisyyden ja ahdistuneisuuden tunteita ja korjaava identiteettityö käynnistyy. Identiteettiä voi joutua puolustamaan koettua uhkaa vastaan ja sitä myös mukautetaan uuteen tilanteeseen, tavalla joka sopii käsitykseen omasta itsestä (Alvesson ja Willmott 2002). Näin kävi myös minun kohdallani. Jouduin aktiivisesti työstämään identiteettiäni jotta pystyin löytämään mielekkään linkin menneisyyteni, nykyisyyteni ja tulevaisuuteni välillä.

Kenttä: Business School

Kenttää, jota tässä esseessä kuvaan ja jossa tällä hetkellä toimin, voisi luonnehtia termillä "Business School". Oma työpaikkani on tällä hetkellä Pieni Kauppakorkeakoulu mutta olen työskennellyt nelisen vuotta myös Huippuyliopiston puolella. Nämä kaksi viimeisintä työpaikkaani edustavat kenttää, jota tässä esseessä käsittelen. Huippuyliopisto oli muutoksen kourissa siellä työskennellessäni, menin alun perin töihin aivan erilaiseen organisaatioon kuin mistä lähdin. Nykyisessä ja entisessä työpaikassa on kyse karkeasti saman toimialan laitoksista. Ihan tarkalleen ottaen sijaitsin Huippuyliopistossa tutkimuskeskuksessa Y, joka on laitoshierarkiasta erillinen yksikkö. Minulla oli siellä vakituinen työpaikka tutkijana, joka Huippuyliopiston

myötä muuttui projektitutkijan tehtäväksi. Kollegoitani, jotka olivat kirjautuneet jatko-opiskelijoiksi, alettiin tuolloin nimittää tohtorikoulutettaviksi. Tutkijoita, jotka olivat suorittaneet tohtorin tutkinnon, alettiin nimittää tutkijatohtoreiksi. Ennen uudistusta olimme kaikki tutkijoita.

Huippuyliopiston aikoina siis työskentelin organisaatiossa, joka vasta luonnosteli pyrkimyksiään huippuyliopistoksi. Tuolloin elimme aikaa, jolloin perinteisen yliopistohierarkian ohella samoista toimistotiloista löytyi suuri joukko konsulttihenkiisiä akateemisia projektityöläisiä. Kyky hankkia rahoitusta ja työskennellä organisaatioiden kanssa oli tärkeää, tärkeämpää kuin tutkinnot ja julkaiseminen. Käytännöllisyydestään huolimatta projektitutkimusta ei ole syytä väheksyä. Työskentely esimerkiksi 18 organisaation kehittämissä projektissa tai 13 maan yhteistyöprojektissa on monella tapaa vaativampaa työtä kuin oman väitöskirjan työstäminen.

Jokunen vuosi sitten myös akateemisissa opetustehtävissä oli täysin mahdollista työskennellä ennen tai ilman tohtorintutkinnon valmistumista. Kokopäiväisiä jatko-opiskelijoita ei juuri ollut vaan tutkintoa suoritettiin hiljalleen projektityön lomassa. Tohtorin tutkinto ei ollut tutkimustyön ”ajokortti” vaan väittelijät todella olivat oman alansa kovimpia asiantuntijoita. Kuten kaikki tiedämme, suunta muuttui sittemmin radikaalisti.

Pienen Kauppakorkeakoulun puolelta löytyy akateemisen organisaation malli, jota kohti Huippuyliopisto käsittääkseni pyrki. Malli on sekin meille tuttu. Urapolku johtaa hiljalleen, porras

kerrallaan, ensimmäisen vuoden jatko-opiskelijasta post doc-vaiheen kautta varsinaisiin akateemisiin virkoihin ja lopulta professuuriin. Suuri osa joukosta karsiutuu matkan varrella. Moni lähtee vapaaehtoisesti. Projektityön perinnettä ei ole, tekeminen tähtää akateemisiin meriitteihin. Bourdieun (1988) mukaan akateeminen instituutio perustuu uusintamiseen ja jokaisen velvollisuus on odottaa kärsivällisesti vuoroaan. Tästä muodostuu ideaalin uran malli, jossa vaiheesta toiseen edetään suunnilleen samassa aikataulussa ja oikeassa iässä. Malli perustuu siihen, että kaikki osalliset hyväksyvät sen. Mallia haastava käytös herättää pahennusta. Toisaalta, uudessa akateemisten supersankareiden yliopistomaailmassa keskimääräistä nopeampi eteneminen on merkki kyvykkyydestä.

Akateemisen maailman kilpailussa pärjätäkseen yksilö tarvitsee tiettyjä pääoman tyyppejä, joista Bourdieu (1988) on kirjoittanut. Vuoden 2015 Suomessa pääoman tunnusmerkit ovat hieman erilaiset kuin menneiden vuosikymmenten Ranskassa mutta logiikka on samantyyppinen. Tohtorin tutkinto on tällä hetkellä jo pääsyvaatimus kentälle. Muita pääoman tunnusmerkkejä oman kokemukseni mukaan ovat esimerkiksi 1) julkaisut, etenkin huippujournaaleissa, 2) siteeraukset, 3) virka-asema ja senioriteetti, 4) prestige ja karisma, 5) akateemisen argumentoinnin (eli vaikeasti puhumisen) kyky, 6) verkostot, etenkin kansainväliset, 7) vaikeasti määriteltävä kyky näyttää siltä, että "olet kuin kotonasi" akateemisessa maailmassa, tietynlainen kulttuurinen pääoma.

Monet näistä pääoman tyypeistä ovat asioita, joita jatko-opiskelijoilta vielä puuttuu ja etenkin, joita heiltä oletetaan puuttuvan, kuten seuraavat esimerkit havainnollistavat. Esimerkit ovat minulle sanottuja lausahduksia ensimmäiseltä jatko-opintovuodelta. Lausahduksia, jotka kertovat siitä, mitä muut ajattelevat uuden jatko-opiskelijan olevan ja osaavan. Nämä ovat myös tapauksia joissa sinänsä aivan hyvää tarkoittavasta, viattomasta lausahduksesta käynnistyi minun osaltani korjaava identiteettityö. Lausahdukset paljastivat, mitä ympäröivä maailma minusta ajatteli. Se ei useinkaan vastannut omaa käsitystäni itsestäni.

Oletuksia osaamisesta

Onpa hienoa että olet heti saanut kirjoitettua jotain!

Sitäkin on hyvää harjoitella/ siitä saa hyvää kokemusta

Hei, eivät he vielä voi tietää tekevätkö artikkeleita vai monografian, hänen juuri aloittivat!

Oma motivaationi väitöstyön aloittamiselle oli tarve pitää taukoa projektimaailmasta ja työskennellä omilla ehdoillani. Hakeutuessani jatko-opiskelijaksi mielessäni oli edellisen työpaikkani konteksti enkä ymmärtänyt hakeutuvani Pienen Kauppakorkeakoulun laitoshierarkian alimmalle portaalle. Jos olisin sen ymmärtänyt, en varmasti olisi tänne koskaan hakeutunut. Kun siirryin projektitutkijan tehtävistä väitöskirjani pariin, muutos oli suuri, paljon suurempi kuin odotin. Ei niinkään työn sisällön suhteen, se oli pitkälti vanhaa tuttua tematiikkaa. Muutos koski ympäristön suhtautumista minuun.

Yhdessä yössä asema melko kokeneena akateemisena työläisenä romahti ja tilalle tuli ensimmäisen vuoden jatko-opiskelijan status. Vaikka ehkä tämä olisi pitänyt arvata, en silti osannut odottaa sitä. Edellisessä työpaikassani tutkijat tekivät limittäin projekteja ja väitöskirjojaan, jatko-opiskelijoita ei erillisenä kategoriana ollut. Tutkinnon valmistuminen toki oli sielläkin henkilölle merkittävä asia ja vaikutti esimerkiksi palkkaan mutta se ei samalla tavalla vaikuttanut siihen, miten muut näkivät sinut.

”Miltä nyt tuntuu?” oli lausahdus, jonka kuulin huomattavan monelta kollegalta ensimmäisinä viikkoina jatko-opiskelijuutta. Se sanottiin hyvin innostuneeseen ja positiiviseen sävyyn. Ilmeisesti väitöskirjaprossin aloittaminen oli monelle ollut hyvin merkityksellinen ja tunteita herättävä kokemus. Epäilen, että se ei herättänyt minussa samoja tunteita kuin ilmeisesti monissa muissa. Minua asianlaita mietitytti, paljonkin. Ja minua hävetti, siitäkin huolimatta että myös nautin tilaisuudesta työskennellä vain itselleni.

Sain myös paljon hyvää tarkoittavia neuvoja, joihin tuntui sisältyvän ajatus siitä, etten juuri tiedä mitä olen tekemässä. Tämä oletus sekä huvitti että ärsytti minua suunnattomasti, olinhan kuitenkin vuosien ajan tehnyt tutkimusta työkseni. Yhtäkkiä puheeni työstäni ei ollutkaan enää asia, johon muiden tulisi suhtautua vakavasti. En voinut puhua työstäni ilman kuuntelijoiden huvittuneisuutta tai vähintään hyvää tarkoittavia neuvoja. Olin tipahtanut asiantuntijasta opiskelijaksi. Moniin

asioihin, joita olin jo tehnyt monesti, suhtauduttiin nyt ”hyvänä kokemuksena” tuoreelle jatko-opiskelijalle.

Paikka hierarkiassa

Hyötyisivätkö jatko-opiskelijat enemmän kommentteista oman tasoisiltaan ihmisiltä vai ylempänä olevilta?

Tällä hetkellä olette kaikki vielä ei-keitään

Tutkimusseminaari on pakollinen kaikille jatko-opiskelijoille! Eikä tämä ole mikään vitsi!

Yksi keskeisistä organisatorisen kontrollin välineistä on hierarkian tuottaminen, yksilöiden asemoiminen tiettyihin paikkoihin suhteessa toisiinsa. Hierarkia on olemassa kaikissa organisaatioissa, joissain heikompana, joissain vahvempana (esim. Acker 2006). Akateemisessa maailmassa se on esillä hyvin vahvana ja sitä myös aktiivisesti tuotetaan ja uusinnetaan jokapäiväisessä kanssakäymisessä. Usein esimerkiksi sähköposteissa muistetaan luetella että tämä asia koskee kaikkia henkilöstöryhmiä: ”faculty, post docs, researchers and PhD students”. En muista koskaan saaneeni sähköpostia, jossa olisi kerrottu että asia koskee niin toimistosiihteereitä, projekti-päälliköitä, ylitarkastajia kuin neuvottelevia virkamiehiäkin. Edes Huippuyliopiston puolella ei ollut tapana esittää näitä luetteloita.

Yliopistolla myös hyvin vahvasti oletetaan että henkilön kyvyt ja osaaminen ovat suoraan pääteltävissä asemasta hierarkiassa: esimerkiksi jatko-opiskelijoiden kirjoittamat artikkelit eivät ole

yhtä hyviä kuin ylempänä hierarkiassa olevien. Hierarkiaa uusinnetaan säännöllisesti, monella tavalla, esimerkiksi toimistotilat heijastelevat sitä. Vahvan hierarkkinen rakenne on tietenkin asia, jonka jokainen siihen kuuluva tiedostaa, tavalla tai toisella. Se saa myös ihmiset käyttäytymään tietyllä tavalla, osoittamaan ylemmyyttä tai alemmuutta suhteessa muihin organisaation jäseniin. Henkilöt, jotka ovat itse taistelleet tiensä alimmilta portailta hieman ylempään, ovat ymmärrettävästi ilahtuneita nousseesta statuksestaan ja osoittavat sitä alemmille. Myös jatko-opiskelijoiden keskuudessa se esiintyy järjestyksenä sen mukaan, kuka on ollut mitenkään pitkään talossa. Miksi pitkään olo olisi erityinen meriitti, ei minulle täysin hahmotu.

Hei, teidän järjestätte pikkujoulut! Saako esittää toiveita ruuasta ja ohjelmasta?

Hierarkkiseen organisaatioon kuuluu usein myös jonkinlaiset rituaalit, joihin uusien tulokkaiden odotetaan osallistuvan. Kastajaisia ei sentään jatko-opiskelijoille järjestetä mutta vähän vastaava tulikoe on pikkujoulujen järjestäminen, tilaisuus joissa uusien tulokkaiden on tarkoitus keksiä jotain hassunhauskaa ja nolata itsensä muiden edessä. Vastaavia riittejä ei tyypillisesti työpaikoilla ole, vaan juhlien järjestäminen kuuluu hallinnolliselle henkilökunnalle. Omanlaistaan hierarkian tuottamista toki sekin. Tyypillisesti kuitenkin siitä, että olet uusi työpaikalla, ei seuraa mitään velvoitteita. Sinun ei oleteta olevan myöskään kokematon, oletan tullut valituksi tehtävään monien hakijoiden joukosta. Tutkijakoulu on selvä poikkeus tästä. Täällä

oletetaan että jokainen on 25-vuotias ja tulee suoraan koulun penkiltä.

Organisaatiohierarkia tuottaa minulle jatkuvasti päänvaivaa. Sen seurauksena, että oma taustani on projektitutkimuksessa, koen olevani tällä hetkellä väärällä portaalla organisaation hierarkiaa. En toki aivan ylös kuulu mutta korkeammalle kyllä. Monella mittarilla olen kokeneempi kuin monet siellä olevat. Vain se tutkinto puuttuu. Hassulta tuntuu myös se, että kun poistun yliopistolta esimerkiksi oman alan tilaisuuksiin, olen muiden silmissä jälleen oma itseni sellaisena kuin ennen olin. He eivät osaa tehdä eroa Huippuyliopiston projektitutkijan ja Pienen Kauppakorkeakoulun väitöskirjatutkijan välillä. Mikään ei ratkaisevasti tule myöskään muuttumaan tutkinnon myötä.

Oletuksia sosiaalisesta statuksesta

Paula, sinähän voisit olla konferenssi sihteeri sillä jatko-opiskelijathan tarvitsevat vähän lisätienestejä

Illalliskortit karonkkaan ovat teille opiskelijoille tosi kalliita!

Tämä ravintola sopii jatko-opiskelijoidenkin budjetille

Tunnetko ketään Pienen Kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnasta?

Nykyisessä yliopistomaailmassa jatko-opiskelija on statukseltaan vahvasti nimenomaan opiskelija. Opiskelijana olemiseen kuuluu tietynlainen vaatimaton elämäntapa. Elämäntapaan liittyvät oletukset saavat ihmiset myös toistelemaan ääneen ajatuksiaan siitä, mihin sinulla on varaa ja mihin ei. Oletukset eivät välttämättä laisinkaan pidä paikkaansa ja niitä ei

välttämättä olisi korrektia tuoda näin äänekkäästi esiin. Vaikka apuraha aivan itsestään selvästi on niukka toimeentulon lähde, en silti pysty eläytymään näihin keskusteluihin. Olen siis itsekin, hieman typerästi, löytänyt itseni mainostamassa sitä, että olen esimerkiksi asunnonomistaja sekä moneen kertaan korostamassa sitä, että valmistuin jo 10 vuotta sitten. Minua suuresti hämmentää se, että minulle ei oleteta olevan varaa normaaliin elämään. Samaten hämmentää pyyntö ryhtyä vaikkapa konferenssisihteeriksi. Itse ajattelen ohittaneeni tuon vaiheen vuosia sitten. Kieltäydyin ehdotuksesta kohteliaasti mutta olin siitä tovin loukkaantunut.

Olen välillä miettinyt olisiko minun helpompi nimittää itseäni opiskelijaksi jos ammatillinen taustani olisi muulla alalla kuin tutkimuksessa. Tällä hetkellä se tuntuu minusta hölmöltä, ikään kuin opiskelisi työtä jota on jo pitkään tehnyt. Tavallaan se on toki tottakin, se nykyisin vaadittava muodollinen pätevyys puuttuu. En silti pysty nimittämään itseäni opiskelijaksi.

Sullahan ei ole työvelvoitteita

Kuulin, että sä olet nykyään kotona

Väitöskirjan tekoon liittyvät oletuksen eivät toki rajoitu akateemisen maailman sisään, niitä kohtaa myös muissa konteksteissa. Lapseni päiväkodilla esimerkiksi liikkui jossain vaiheessa huhu että olen ”kotona”, vaikka paiskin ensimmäisenä vuonna väitöskirjan parissa enemmän töitä kuin koskaan aikaisemmin. Olin ilmeisesti tullut maininneeksi että aikatauluni on tarvittaessa joustava nyt kun teen väitöskirjaa. Ylipäätensä

ajatus tuntuu olevan se, että opiskelen, istun luennoilla ja teen tehtäviä.

Ulkomaailman asenne vaihtelee sen mukaan, olettaako henkilö sinun tekevän väitöskirjaa ihan tosissasi vai olettaako hän sinun olevan työttömänä ja yrittävän keksiä jotain legitiimiä perustetta sille, mihin päiväsi kuluvat. Oma ikäluokkani ainakin edelleen muistaa tämän jälkimmäisen tulkinnan, sen verran yleistä oli kirjautua jatko-opiskelijaksi jos ei löytänyt töitä. Sosiologikollegoistani huomattava osa toimi näin maisterin tutkinnon valmistuttua, ennen kuin työelämään siirtyminen onnistui.

Tutkinnon jälkeen

Julkaise edes yksi artikkeli hyvässä lehdessä

Älä edes harkitse monografiaa

Onko nyt sitten ihan varmaa, että sä saat työpaikan kun olet tohtori?

Tohtorin tutkinnon suorittaminen on tietenkin tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa, siihen sisältyy toiveita tietynlaisia mahdollisuuksista tutkinnon suorittamisen jälkeen. Ja tulevaisuuden suunnittelu on asia, jolle jokaisen väitöskirjan parissa puurtavan kannattaisi uhrata aikaa. Silti kaikkia tuputettuja ratkaisuja ei tarvitse hyväksyä sellaisenaan vaan kannattaa puntaroida omia tavoitteita ja keinoja niiden saavuttamiseksi.

Nykymallisessa, kilpailullisessa akateemisessa maailmassa julkaiseminen on elinehto. Se onkin asia jota meille on toistettu ja toistettu, kyllästymiseen asti. Täytyy julkaista, mahdollisim-

man hyvissä lehdissä. Edes yksi artikkeli. Se on avain onneen tulevaisuudessa. Monografiaa ei pidä mennä kirjoittamaan jos mielihii akateemiselle uralle. Tästä syystä nuoret, ja varttuneemmatkin tutkijat puhuvat keskenään siitä, kenellä on "revise and resubmit" mihinkin lehteen, ei siitä mistä artikkeli kertoo ja miten tutkimus tehtiin. Itse uskon että hyvään lehteen kirjoittamisen ja kiinnostavan jutun kirjoittamisen voi yhdistää.

Identiteetin työstö vanhan ja uuden yliopistomaailman rajamailla

Jatko-opintoihin hakeutuessani olin haasteellisen projektin jäljiltä uupunut ja kaipasin taukoa projektityöstä. Edes palkan vähyydellä ei ollut merkitystä, halusin vain hetken työskennellä omilla ehdoillani. Olin kerta kaikkiaan saanut tarpekseni projekteista. Mielessäni oli myös oman erikoisalan rakentaminen väitöskirjan kautta. Tätä ei ole yhtä helppo toteuttaa palkkatyössä, jolloin olet enemmän muiden tarjoamien mahdollisuuksien armoilla. Professoriksi en tähdännyt vaan kyse oli tietynlaisesta hengähdystauosta ja oman osaamisen päivittämisestä.

Jatko-opintopaikkaa hakiessani olin aikeissa kerätä uutta aineistoa ja tehdä uutta tutkimusta vaikkakin tutuista teemoista. Olin ajatellut, että väitöskirja ja aikaisempi työ olisivat enemmän erilliset. Tuli yllätyksenä myös itselleni, että minulla olikin niin vankka tausta ja suoraan sovellettava osaaminen. Lisäksi minulla oli aineistoa enemmän kuin tarpeeksi yhtä väitöskirjaa ajatellen. Työskentely väitöskirjan parissa on siis osoittautunut

ihan luonnolliseksi jatkumoksi aiemmalle uralleni. Se on osoittautunut myös hyvällä tavalla helpoksi.

Ensimmäisen jatko-opintovuoden aikana minua usein kiukutti, ärsytti ja itketti tilanne mihin olin joutunut. Tuntui epäreilulta näin pitkän ajan jälkeen löytää itsensä taas aloittelijan asemasta. Vaikka minulla on ollut ajoittain aika rankkaa joutuessani esittämään ensimmäisen vuoden jatko-opiskelijaa, olen vähitellen löytänyt tapoja käsitellä asiaa. Yksi hyvä keino on huumori. Toinen on tulevaisuuteen, väitöskirjavaiheesta eteenpäin katsova suunnittelu. Tämä on minulle tärkeää, sillä olisi aivan sietämätöntä olla nykytilanteessa vuosikausia. Olen siis helpotukseksi oivaltanut, että nykyinen tilanne on väliaikainen ja pääsen täältä kyllä pois. Pystyn myös asennoitumaan nykyiseen vaiheeseen suunnitelmallisesti: julkaisen, verkostoidun, hankin kansainvälistä kokemusta. Kerään siis niitä pääoman tyyppisiä, joita ennestään oli niukemmin. Tiedän, mitkä rivit CV:stäni puuttuvat ja nyt on hyvä tilaisuus hankkia ne. Kokeneempana väitöskirjan tekijänä selkeitä etuja ovat vahvat rutiinit, jo ennestään hyvät verkostot, oman tutkimusaiheen jo valmiiksi hyvä tunteminen.

Jos aikaisemmin tohtorin tutkinto olisi ollut yhtä välttämätön ja yhtä arvostettu kuin nyt, olisin ilman muuta suorittanut sen aikaisemmin. Yliopistomaailma muuttui nopeasti ja pieneksi hetkeksi putosin kyydistä. Harkitsin myös jättäytyväni kokonaan pois mutta onneksi en sitä kuitenkaan tehnyt. Tilanteen pystyy vielä mainiosti korjaamaan ja lopulta en ole edes vanha väitellessäni, ehdin hyvin peliin mukaan. Linkki vanhan ja

uuden välillä löytyi tovin kestäneen pähkäilyn jälkeen ja mikä parasta, palaset asettuivat aivan luontevasti paikoilleen.

Viitteet

Acker, J. (2006) Inequality Regimes. Gender, Class, and Race in Organizations. *Gender & Society* 20:4, 441-464.

Alvesson, M. & Willmott, H. (2002) Identity Regulation as Organizational Control: Producing the Appropriate Individual. *Journal of Management Studies* 39:5, 619-644.

Bourdieu, P. (1988) *Homo Academicus*. (Käännös Peter Collier). Stanford, CA: Stanford University Press.

Projektitutkijan työ ja akateemisissa aktiviteeteissa kehittyminen – sitten kun -ajattelusta suunnitelmallisuuteen

Outi Vanharanta

Projektitutkijana Aalto-yliopiston perustieteiden korkeakou-
lussa olen vähän väliä tullut pohtineeksi toimintani tavoitteita ja
miten työni tukee pyrkimyksiäni kehittyä akateemisen työn
aktiviteeteissa eli tutkimuksessa, opetuksessa ja yhteiskun-
nallisessa vaikuttamisessa. Tarkastelen tässä esseessä toimintani
päämäärien kehittymistä lähtien siitä, mitä kuvittelin yrittäväni
saada aikaan hakeutuessani tutkimustyön pariin ja mitä
projektitutkijan tehtävässä olen yrittänyt saada aikaan
viimeisten vuosien aikana. Pohdin myös sitä, minkä tekijöiden
koen rajoittaneen mahdollisuuksiani päästä alkuperäisiin
akateemiselle työlle asettamiini tavoitteisiin. Lopuksi käsittelen
tapoja, joiden avulla päivittäinen toimintani voisi tukea
paremmin kehittymistäni akateemisen työn aktiviteeteissä.

Omien tavoitteiden pohtiminen ja reflektointi on tärkeää, koska
olen huomannut, että projektitutkijan arjessa tulee helposti
ajauduttua pelkkään taktiseen toimintaan ja erilaisten selviy-
tymisstrategioiden hyödyntämiseen. Huomaan usein ajatte-
levani, että *sitten kun* tämä ja tämä asia on hoidettu, keskityn
kirjoittamiseen. Tätä *sitten kun* -aikaa ei kuitenkaan koskaan

näytä tulevan, koska aina jokin kiireisempi asia tuntuu ajavan pitkäjänteisemmän keskittymisen edelle. Omat tavoitteet ja niihin pyrkiminen unohtuvat kiireen keskellä, mutta uskon, että reflektoimalla omaa toimintaani ja määrittelemällä tavoitteet tietoisesti pystyn ainakin jollakin tasolla vaikuttamaan oman ammatillisen identiteettini kehittymiseen toivomaani suuntaan.

Romanttinen mielikuva akateemisesta maailmasta

Olen hakeutunut yliopistoon tutkijaksi jonkinlaisen romanttisen mielikuvan motivoimana. Alun perin ajattelin, että akateemista työtä tekevillä on runsaasti aikaa keskittyä älyllisesti stimuloivien tekstien lukemiseen ja uuden oppimiseen. Omat kirjoitusprojektit näin mielenkiintoisina oppimisprosesseina, joiden aikana käytäisiin syvällistä vuoropuhelua aihealueen asiantuntijoiden kanssa ja tekstistä hiottaisiin vähitellen yksityiskohtiaan myöten valmis kokonaisuus. Lopulta se julkaistaisiin vähintäänkin keskitasoisessa alan lehdessä. Kirjoitustyön lisäksi osallistuisin kauppakorkeakoulun Johtamisen laitoksen opetukseen. Ensin toimisın assistenttina saaden kokemusta kurssien vetämisestä. Jossain vaiheessa minulla olisi hoidettavanani oman alani kurssi. Hieman pidemmällä tähtäimellä minua pyydetäisiin alan tilaisuuksiin puhujaksi tai antamaan asiantuntijan lausunto lehtikirjoitusta varten. Hallinnolliset tehtävät olisivat välttämätön paha, pieni kollegojen kesken kahvipöydässä jupinaa aiheuttava miinus muuten lähes täydellisessä työssä. Olisin suorittanut jatko-opinnot ja väitöskirjan parin kolmen ensimmäisen tutkijavuoteni aikana kaiken muun ohella ikään kuin akateemisessa

maailmassa oleskelun vääjäämättömänä sivutuotteena. Sokerina pohjalla olisivat vielä konferenssimatkat eksoottisiin kohteisiin, joissa täydellisen ilmaston ja ruokakulttuurin lisäksi saisi nauttia äärettömän mielenkiintoisista esitelmistä, ja joissa syntyisi laaja kansainvälinen verkosto jonka piirissä suunniteltaisiin ja toteutettaisiin laadukkaita ja kansainvälisesti merkittäviä kirjoitusprojekteja. Kaikkea toimintaa leimaisi vapaus toteuttaa itseään sekä yllätyksellisyys. Koskaan ei tietäisi mitä uusia ajatuksia ja suuntia oman työn tekemiselle seuraava kirjoitusprojekti, konferenssi tai kohtaaminen toisi tullessaan.

Mielikuvani johdattelemana hain projektipäälliköksi valmis-teilla olevaan Tekes-rahoitteiseen projektiin tutkimusryhmässä, joka toimi silloisen TKK:n BIT-tutkimuskeskuksessa. Kyseisen tutkimuslaitoksen pääasiallisia rahoittajia ovat Tekes sekä yritykset ja näiden tahojen projektit keskittyvät hyvin käytännöllisten ongelmien ratkomiseen. Koin upeana mahdollisuutena sen, että yliopistotutkijana voisin yritysrahoitteisessa projektissa edelleen olla tekemisissä käytännön maailman kanssa ja pääsisin tarkastelemaan uudenvälisestä näkökulmasta yritysten ja muiden organisaatioiden toimintaa. Samaan aikaan mielikuvissani korostui pyrkimys löytää oma paikka tiedeyhteisössä ja saavuttaa arvostusta oman yhteisön piirissä luomalla vahva ammatillinen identiteetti tietyn asiantuntijuuden alalla. Tavoitteiden taustalla on siis ollut kaikin puolin itsekkäät vaikuttimet: tarve päästä pois rajoittavaksi kokemastani yksityisen sektorin tutkijan tehtävästä ja kokea kuuluvani osaksi jostain syystä hyvin korkealle arvostamaani akateemista yhteisöä. Mielikuvissani lokeroiduin vahvasti tietyn oppialan asiantuntijaksi,

mihin toki sisältyi myös ajatus siitä, että asiantuntijan ominaisuudessa kykenisin jakamaan ymmärrystä muille ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Hakeutuessani nykyiseen työhöni ajattelin, että Tekes- ja yritysrahoitteen projektin kautta pääsisin sisään akateemiseen maailmaan ja harjoittamaan akateemisen työn aktiviteetteja, tutkimusta, opetusta ja yhteiskunnallista vaikuttamista sekä melko automaattisesti myös jatko-opintojen pariin. Ajattelin, että *sitten kun* saisin jalkani Aalto-yliopiston oven väliin, kokisin vihdoinkin olevani oikeassa paikassa ja voisin kaikessa rauhassa alkaa rakentaa ammatillista identiteettiäni akateemisessa maailmassa.

Projektitutkijan työn todellinen luonne

Akateemisen työn piirissä toiminut lukija varmasti arvaa, että projektitutkijan todellisuus on osoittautunut romantisoivaa mielikuvaani ihmeellisemmäksi. Akateemisen työn aktiviteettien opettelu ja harjoittaminen on jäänyt projektivastuiden vuoksi ennakoimaani vähäisemmäksi ja se mitä olen saanut aikaan ja yrittänyt saada aikaan toimiessani ensin ”projektipäällikkönä”, sitten ”projektitutkijana” ja lopulta ”tohtorikoulutettavana” hoitaen samalla projektipäällikön ja tutkijan tehtäviä on jotain aivan muuta kuin mitä alun perin kuvittelin saavani aikaan.

Ensimmäisen vuoteni Aalto-yliopiston Perustieteiden korkeakoulussa (silloisessa Teknillisessä korkeakoulussa) seikkailin

Tekes-projektin valmistelun ihmeellisessä maailmassa. Työhöni sisältyi projektisuunnitelman kirjoittamista sekä projektin myymistä mahdollisille yhteistyökumppaneille, joihin kuului niin yrityksiä kuin valtionhallinnon organisaatioitakin ja tietysti päärahoittaja Tekes. Suunnitelman tuli puhutella niin yksittäisiä yrityksiä, akateemisia intressejä kuin laajempia kansallisia pyrkimyksiäkin. Tein myyntityötä viikosta ja kuukaudesta toiseen, mikä oli introvertille luonteelleni melko suuri yllätys ja kaukana siitä, mihin olin kuvitellut lähteväni siirtyessäni yksityisen sektorin tutkijan tehtävästä yliopistolle.

Hankkeen valmistelun kautta pääsin tutustumaan uusiin ihmisiin ja päädyin tekemään sellaista työtä, jossa todella koin olevani aivan uudenlaisten haasteiden parissa. Rahoituksen hankkiminen oli kaikkea muuta kuin viivasuora prosessi, osallistujien joukko muuttui moneen otteeseen ja vielä aivan viime metreilläkin. Ensimmäisestä Tekes-hausta projekti sai kielteisen päätöksen. Kun projektin rahoitus toisella yrittämällä oli viimein varmistunut, seuraavan vuoden pyrin parhaani mukaan toteuttamaan tutkimussuunnitelmassa annettuja lupauksia hallinnoiden usean yhteistyökumppanin muodostamaa hanketta. Tehtävänkuvaani liittyi laadullisen tutkimusaineiston keruuta projektissa mukana olleista yrityksistä, raportointia havainnoista yrityksille, osallistumista tutkimuskonsortion yritys- ja tutkijatyöpajoihin, raportointia projektin etenemisestä konsortion hallinnolle sekä keskustelutilaisuuksien järjestämistä yrityksille. Tämän lisäksi työhön kuului osallistuminen oman tutkimusryhmäni palavereihin, rekrytointien

hoitaminen omaan projektiin sekä osallistuminen tutkimusryhmän toiminnan kehittämiseen.

Aluksi keskityin olemaan tekemättä virheitä rahoitusneuvotteluissa ja toimimaan hyvin vahvasti sen mukaisesti, miten olin huomannut muiden toimivan. Huomasin omakuvani muilta itselleni sopimattomia työskentelytapoja pelatakseni projektitutkimuksen peliä olettamieni sääntöjen mukaisesti. Viimeisen kahden vuoden aikana olen pyrkinyt hoitamaan tunnollisesti projektin hallintoon liittyvät tehtävät ja keskittynyt pitämään projektin eri sidosryhmät tyytyväisinä. Työskentely on muistuttanut pikemminkin muiden odotuksiin vastaamista ja suorittamista kuin tavoitteellista oman tutkijaidentiteetin rakentamiseen ja akateemisen työn aktiiviteeteissa kehittymiseen tähtävää toimintaa.

Ajan raivaaminen esimerkiksi kirjoittamiselle, on osoittautunut haasteelliseksi. Olen tehnyt tilaa kirjoitustyölle usein yhteisten kirjoitusprojektien painostamana ja useimmiten tämä on tarkoittanut viikonloppujen ja iltojen käyttämistä verottaen perheen kanssa vietettyä aikaa. Tällöin kirjoitustyötä on ajanut pikemminkin kirjoittamatta jättämisen aiheuttaman syyllisyyden tunteen pakoilu, kuin inspiraatio tai edes innostus käsillä olevaa aihetta kohtaan. Koen siis että tähän mennessä toimintani on lähinnä ollut taktista, selviämistä eri puolilta asettuvien vaatimusten ristipaineessa, ja olen pääasiassa keskittynyt vastaamaan niihin tavoitteisiin, jotka ovat ikään kuin ulkoapäin minulle asettuneet.

Tutkimusprojektiin liittyviä tehtäviä suorittaessani ajattelen aika ajoin, että *sitten kun* pahimmat hallinnolliset kiireet helpottavat, keskityn kirjallisuuteen ja myöhemmässä vaiheessa rikkaan empiirisen aineiston keruuseen. Ja *sitten kun* olen projektin puitteissa kerännyt mittavan laadullisen aineiston, voisin toden teolla keskittyä sen syvälliseen analysointiin ja lopulta ensimmäisen oman julkaisun kirjoittamiseen. Tätä sitten kun - aikaa ei kuitenkaan ole kuulunut. Olen havahtunut miettimään, mistä johtuu, ettei minulla tunnu olevan mahdollisuutta keskittyä akateemisen työn aktiviteetteihin eli sellaiseen toimintaan, jonka hedelmille työnantajani tuntuu yhä enemmän antavan painoarvoa.

Ristiriitaiset vaatimukset, tahdistamattomat rytmit

Vielä viime vuoden puolella palkkakuitissani luki projektipäällikkö, mutta sittemmin kirje on osoitettu tohtori-koulutettavalle. Nimikkeen muuttumisesta huolimatta tehtävänkuvani projektipäällikkönä ja tutkijana on täsmälleen sama kuin ennenkin. Nyt koen kuitenkin olevani vahvemmin Aallon "putkessa", jossa odotetaan väitöskirjan valmistuvan noin neljässä vuodessa ja tätä myöten myös odotukset jatko-opintojen suorittamiseen ja julkaisemiseen huippulehdissä sekä opetuksen osallistumiseen ovat vahvistuneet.

Kun paineet työnantajan puolelta edistyä opinnoissa ovat kasvaneet ja olen myös aloittanut jatko-opintoni, olen yhä enemmän miettinyt nykyisen toimintani päämääriä. Pääasiassa olen siis tähän mennessä tehnyt kaikkea muuta kuin mitä

romanttisiin mielikuviini akateemisesta työstä sisältyi (lukuun ottamatta jupinaa hallinnosta sekä paria konferenssireissua, joista tosin käteen jäi lähinnä päätös valmistautua seuraavaan kertaan paremmin). Erityisen paljon olen pohtinut sitä, mitä päämääriä voin projektitutkimuksen puitteissa realistisesti tavoitella ja missä määrin nykyinen tehtäväni ylipäättään tukee väitöskirjatyöni edistymistä.

Projektimuotoisen tutkimuksen asema akateemisessa maailmassa on samaan aikaan alkanut osoittautua yhä epälegitiimimmäksi. Projektimuotoisen tutkimuksen ei koeta palvelevan Aalto-yliopiston strategisia päämääriä, jossa nykyään korostuu tutkijoiden jatkuva tieteellinen meritoituminen. Kysymyksiä herättää muun muassa se, miten käytännöllisten ongelmien ratkomisella voidaan saada aikaan teoreettista kontribuutiota ja missä määrin yritysrahoitteisen projektin lähtökohdat ylipäättään vastaavat akateemisen tutkimuksen ihanteita. Projektitutkimuksessa ei myöskään pääse täydellisesti seuraamaan omia mielenkiinnon kohteitaan, vaan tutkimuskohteen ja aiheen muotoutumiseen vaikuttavat vääjäämättä rahoittajan intressit. Lisäksi työhön kuuluu paljon pakollisia hallinnollisia tehtäviä ja usein mahdollisuus kehittyä akateemisen työn aktiviteettien, tutkimuksen (erityisesti tutkimuksen julkaisemisen), opetuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen, saralla tuntuu kaukaiselta. Se, mikä uusien rakenteiden mukaisesti olisi tavoiteltavaa, ei tässä toiminnassa toteudu käytäntöjen tasolla.

Projektitutkimukseen liittyviä tehtäviä suorittaessani mieleeni onkin yhä useammin noussut kysymys siitä, mitä itse asiassa

yritykseni saada aikaan tehtävässä, joka ei juuri millään tavoin vastaa alkuperäisiä akateemiselle työlle asettamiani odotuksia. Projektitutkijan roolista huolimatta olen kuitenkin väitöskirjantekijä siinä missä muutkin ja minun odotetaan suorittavan tohtorintutkinto noin neljässä vuodessa niin työnantajan kuin jatko-opiskelulaitokseni puolelta. Yhtäältä koen, että minuun kohdistuu samat vaatimukset kuin kehen tahansa jatko-opiskelijaan, toisaalta pääasiallinen työni on tutkimusprojektin eteenpäin vieminen, ja koen että siihen liittyviä tehtäviä minun on priorisoitava. Näiden tehtävien sekä opintojen suorittamisen lomassa olen rakennellut *sitten kun* -suunnitelmia mielessäni ja tulevaisuudessa on suunniteltu epämääräinen aika, jona saan keskeneräiset ja hajanaisissa jaksoissa edenneet kirjoitustyöt saatettua loppuun.

Tasapainon löytäminen projektityön, akateemisen työn aktiviteettien sekä opintojen suorittamisen suhteen tuntuu mahdottomalta. Lukeminen, aineiston keruu ja analysointi sekä kirjoitustyö vievät aikaa, ja niihin paneutuminen tuntuu edellyttävän pitkäjänteistä keskittymistä. Samaan aikaan esimerkiksi tutkimusprojektin rahoittajat odottavat säännöllistä raportointia, eikä heidän näkökulmastaan välttämättä ymmärretä että akateemisessa tutkimustyössä tulee vaiheita, jolloin ei säännöllisiä tuloksia voida taata. Jatko-opintokurssit, jotka toki tukevat akateemisen työn aktiviteeteissa kehittymistä, etenevät myös omissa tahdissaan: yksi kurssi edellyttää viikoittaista panostusta, toinen kahden viikon välein ja kolmas kerran kuussa. Nämä erilaiset aikataulut ja rytmitykset aiheuttavat yhteensovittamisen haasteita. Pitempiä

keskittymisjaksoja on vaikea sovittaa erilaisten pakollisten deadlinejen lomaan puhumattakaan siitä, että niitä inspiraation hetkiä, jolloin esimerkiksi kirjoittaminen tuntuisi erityisen mielekkäältä, pystyisi hyödyntämään.

Sitten kun -ajattelusta kohti tavoitteellisuutta

Romanttiset mielikuvani akateemisesta työstä ovat lyhyen projektitutkijanurani aikana muuttuneet realistisemmiksi. Olen joutunut toteamaan, että aikaa minkä tahansa tehtävän suorittamiseen on niukasti ja mahdollisuus keskittyä pitkäjänteiseen työskentelyyn on harvinaista. Kilpailu resursseista on kovaa ja Aalto-yliopiston strategiset pyrkimykset kohti huippuyliopistoasemaa ovat muuttaneet toiminnan luonnetta ja ilma-
piiriä suoritus- ja arviointikeskeisemmäksi. Projektitutkijan näkökulmasta Aalto-yliopiston puitteissa legitiimi toiminta ja "oikea akateeminen maailma" tuntuu koko ajan kaukaisemmalta.

Kysymykseen, milloin väitöskirjasi on valmis, olen tähän asti vastannut, että tätä menoa ei koskaan. Haluaisin kuitenkin pohtia, minkälaisia mahdollisuuksia minulla olisi omien päämäärien asettamiseen ja tavoitteiden toteuttamiseen. Miten pääsisin eroon *sitten kun* -ajattelusta ja voisin paremmin hyödyntää niitä hetkiä, jolloin mielentila on sopiva kirjoittamiselle tai jolloin esimerkiksi mielenkiintoisen keskustelun innoittamana saan uusia ajatuksia artikkelin työstämiseen ja haluaisin heti päästä toteuttamaan niitä. Tällaiset hetket jäävät usein hyödyntämättä juurikin jatkuvasti lähestyvien ulko-

puolelta asetettujen deadlinejen myötä - ne pakottavat katkaisemaan pitkäjänteisyyttä edellyttävän työskentelyn. Voisinko kuitenkin omia käsityksiäni refleктоimalla ja toimintatapojani muuttamalla paremmin edistää kehittymistäni akateemisen työn aktiviteeteissa ja keskittyä väitöskirjatyöni loppuunsaattamiseen?

Koska olen joutunut tunnustamaan, että *sitten kun* -aikaa ei realistisesti ajateltuna koskaan tule olemaan, minun olisi kiinnitettävä tarkempaa huomiota siihen, miten nykyinen ajankäyttöni jaksottuu. Jotta voisin kehittyä akateemisen työn aktiviteeteissa, minun pitäisi harjoittaa niitä säännöllisesti, hyväksyen se, ettei pitkiä ajanjaksoja tehtävien suorittamiselle tule koskaan.

Viime aikoina olen useaan otteeseen kuullut puhuttavan siitä kuinka kirjoitustyöhön käytetty tunti päivässä edistää työtä huimasti, jos sen pystyy käyttämään joka päivä. Kirjoittamisen aloittaminen ei ehkä välttämättä edellytäkään usean tunnin laskeutumista sopivaan mielentilaan, jos toiminnasta muodostuu säännöllinen rutiini. Voisiko lukemisen suhteen ajatella samaa, jos luen yhden artikkelin päivässä, pysyn kiinni lukemisen rutiinissa ja vaivihkaa saan kerrytettyä ymmärrystä relevanteista kirjallisuuksista? Pitkäjänteinen keskittyminen ei välttämättä tarkoita sitä, että minun pitäisi varata viikkokaupalla aikaa pelkästään lukemiselle tai kirjoittamiselle.

Pitkäjänteisyys voikin tarkoittaa sitä, että nämä aktiviteetit ovat osa päivittäisiä rutiinejani, enkä päästä otetta herpaantumaan

näistä aktiviteeteista muiden kiireiden varjolla. Tutkimusprojekteissa voisi myös yrittää systemaattisempaa ja pitkäjänteisempää lähestymistapaa. Sen sijaan, että rytmittää toimintaa lähestyvien määräpäivien mukaisesti, voisi pitää yllä jatkuvampaa pohdintaa siitä, miten kukin tehtävä tukee projektin tavoitteita ja toisaalta oman väitöskirjatyön kehittymistä. Toiminnan tarkastelu siitä näkökulmasta, kuinka se tukee kokonaisuutta pitkällä tähtäimellä, auttaisi keskittämään energiaa kaikkein tärkeimpiin asioihin.

Tähän saakka akateemisen työn aktiviteetteihin paneutuminen on ollut sykkähdyksenomaista, velvollisuudentunteesta suoritettua toimintaa määräpäivien lähestyessä, mikä on kaiken lisäksi aiheuttanut sen, että olen joutunut suorittamaan muut tehtäväni rimaa hipoen. Akateemisen työn aktiviteettien ja minun kohdallani erityisesti kirjoittamistyön sovittaminen projekti-*muotoisen* tutkimustoiminnan tietynlaiseen lyhytjänteisyyteen edellyttäneekin siis uudenlaisten rutiinien omaksumista ja vanhoista ajattelutavoista luopumista. Minulla ei nykyisessä toimessani tule missään vaiheessa olemaan aikaa pitkien aikojen varaamiselle pelkästään kirjoitustyölle.

Jotta pääsisin lähemmäksi niitä tavoitteita, joita mielikuvissani kuvittelin voivani asettaa hakeutuessani töihin yliopistoon, minun täytyy pyrkiä eroon määräpäiviin keskittyvästä toiminnasta ja *sitten kun* -ajattelusta ja kiinnittää huomiota siihen, että jokapäiväinen toimintani tukee tavoitteideni saavuttamista.

Arkisesti ymmärrettävää jatko-opiskelijuutta etsimässä

Tuomas Liiri

Johdanto

Jokainen jatko-opiskelija kohtaa varmasti tilanteita, joissa hän kertoo opinnoistaan ihmisille, joille akateemisen työn sisältö, tavoitteet tai merkitys eivät ole kovin tuttuja. Tällaisessa tilanteessa olen omakohtaisesti saattanut huomata, että eiväthän nämä asiat varsinaisesti selkeitä ole aina jatko-opiskelijalle itsellekään. Näissä keskustelutilanteissa on kuitenkin aina muodostettava jonkinlainen kuva tai käsitys siitä, mitä jatko-opiskelu on ja mihin se tähtää. Mahtaako näiden tilanteiden ajoittainen haasteellisuus paljastaa jotain oleellista jatko-opiskelusta?

Ulkoisesta näkökulmasta käsin voimme puhua tämän esseen aiheesta jatko-opintojen oikeuttamisena. Eli, miten sepitän opinnoistani uskottavia tarinoita, joilla saan perusteltua oman jatko-opintohankkeeni, ohittaen siihen mahdollisesti liittyvät epävarmuudet ja tiedostomattomat tekijät. Näitä epävarmuuksia on kuitenkin vaikea vältellä oman ajattelun tasolla, joten ehkäpä niiden pohtiminen voisi osoittautua myös itse kullekin hyödylliseksi. Kevään 2015 Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä -kurssi on tarjonnut mahdollisuuden oman

toiminnan reflektointiin, joten ajattelin hyödyntää myös tämän esseen samassa hengessä.

Vaikka puhe on oikeuttamisesta, lopullinen aikomukseni ei ole esimerkiksi käsitellä erilaisia retorisia taktiikoita, joilla voi ohittaa epämieluisina koettuja kysymyksiä. Pohjimmiltaan jatko-opiskeluprojektiin liittyvät avoimet kysymykset tai epävarmuustekijät – ja ennen kaikkea se miten niihin suhtautuu – kertovat jotain siitä kuka olen jatko-opintojen puitteissa. Mitä se merkitsee, että kokee jatko-opinnoista puhumisen haasteena – mihin osa-alueisiin se mahdollisesti liittyy? Jos et osaa järjestää opintojasi tyydyttävällä tavalla muille, pystytkö siihen ylipäätänsä? Ainakin itselleni nämä saattavat olla toiminnan mielekkyyden kannalta keskeisiä ja sitä kautta myös käsittelyn arvoisia asioita.

Lähestyn kysymystä ensin omien kokemusteni kautta. Näitä sananvaihtoja, jotka toimivat alunperin tämän esseen innoittajana, olen käynyt erilaisten akateemisen maailman ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Pyrin näistä omakohtaisista ajatustenvaihdoistani siirtymään kohti yleisempää keskustelua akateemisen työn mahdollisista merkityksistä. Lopussa oikeuttamisen kysymykseen saadaan ehkä jonkinlainen vastaus tai vähintäänkin vastalause.

Oikeuttamisen tarve

”No, mitäs siulle kuuluu, vieläkö sie oot siellä koulussa?”, isoäitini kyselee minulta lähes poikkeuksetta kun tapaamme tai

keskustelemme puhelimessa. Myöntävän vastauksen myötä kuulen usein, että ”No hyvä että on joku paikka, nyt kun tuntuu kuule olevan hirveen vaikiat ajat.” Keskustelu aiheesta jää tähän, mistä olen yleensä, myönnettäköön, hieman kiitollinen. Helppuus johtuu siitä, että koen että minun vaikea antaa isoäidilleni tätä yksityiskohtaisempi, tyydyttävä vastaus siitä mitä jatko-opiskelijana teen. Tämä tuntemus ei rajoitu vain keskusteluihin isoäitini kanssa. Sen sijaan sama ”ongelma” tuntuu esiintyvän myös kun keskustelen aiheesta puolittutujen, muiden sukulaisten, tai esimerkiksi vanhojen ystäväni kanssa. Jatko-opintojen sanoittaminen on haastavaa akateemisen yhteisön ulkopuolella.

Sanoittamisen vaikeus saattaa liittyä siihen, että monilla akateemisen maailman ulkopuolisilla henkilöillä, isoäitini mukaanlukien, ei ole kovin tarkkaa käsitystä siitä, mitä jatko-opiskelu on: Minkälaisia tekemisiä, tehtäviä ja tapahtumia siihen kuuluu, tai minkälaiseen kokonaisuuteen se liittyy. ”Mitä sä siis niinku teet?” onkin ollut ainakin itselleni melko yleinen kysymys. Jatko-opiskelu – paino sanalla opiskelu – herättänee herkästi ajatuksia koulun penkillä istumisesta ennen työelämään siirtymistä. Koska opintojen parissa on tullut vietettyä jo tovi, tämä voi johtaa kysymykseen, erään tuttuni sanoin, ”Vieläkö sä oot siellä koulussa?” Koen usein kuitenkin tärkeäksi jollain tapaa kertoa, että ei, tämä opiskelu ei ole niin sanotusti ”lisää sitä samaa”, puhtaasti oman ammattitaidon kehittämiseen tähtäävää toimintaa. Toistaiseksi olen onnistunut tässä välttävästi. Keskustelu menee herkästi opiskelun perustehtävien listaukseen: ”luen artikkeleita”, ”kirjoitan papereita”, ”käyn

seminaareissa ja konferensseissa”, tai ”koitan julkaista”. Tällainen puhe ei synnytä järkevästä oloista kokonaiskuvausta, vaikka sellaisen kautta haluaisin ainakin itse ensisijaisesti jatko-opintoprojektini käsittää.

Haasteellista voi olla myös puhua opintojen sisällöstä. ”Mitä sä opiskelet?” on kysymys, johon voi vastata monella tavalla. Itse opiskelen, kysyjästä riippuen, joko kauppakorkeakoulussa, johtamisen ja organisaatioiden osastolla, tai johtajuutta. En ensisijaisesti koe olevani kauppatieteilijä. Sen sijaan Johtamisen ja organisaatioiden osasto on suhteellisen varma vastaus. Toisaalta se on myös hyvin laiska sellainen, eikä kerro juuri mitään. Parhaimmillaan se tyydyttää kyselijän. Pahimmillaan keskustelu jatkuu siten, että koitan tiivistää organisaatiotutkimuksen kenttää jollain ”luovalla tavalla” lukemieni tekstien pohjalta. Oma tutkimusaiheeni puolestaan hahmottuu opintojen edetessä hiljalleen, mutta sen kunnolliseen selittämiseen tarvitsen vielä tässä vaiheessa usean kalvon powerpointesityksen.

Ehkä näistä keskusteluista voisi summata, että en ole ollut jatko-opintojen sanoittamisessa tähän mennessä kovin taitava, ainakaan oman mittapuuni mukaan. Edellä mainitun kaltaisista tilanteista ei tietenkään ole pakko tehdä merkittävää ongelmaa itselleen. Poikkeuksellista tai ei, itse koen kuitenkin mielekkäänä esiintyä jollain tavalla järkevänä ja jopa moraalisenä henkilönä tämän tyyppisissä sosiaalisissa tilanteissa. Kenties pelkät taktiikat eivät yksinkertaisesti riitä oikeuttamaan jatko-opiskelua? Ehkä asiaan saadaan parempi selkeys pohtimalla

sanoittamista politiikan tai moraalien tasolla? Tätä keskustelua voisi tätä kautta yrittää siirtää yksittäisistä sosiaalisista tilanteista oman toiminnan oikeuttamiseen yleisemmästä näkökulmasta. Voimme pohtia hieman laajemmin, miten tai miksi kukaan voi ylittäänsä toimia akateemisessa työssä.

Oikeuttaminen moraalisenä kysymyksenä

Osallistuin viime talvena oman tutkimusalan konferenssiin Kööpenhaminassa. Konferenssin teemana oli ”tutkimuksen perusteellisuus ja merkityksellisyys” (engl. rigour & relevance). Toisin sanoen, keskustelut käsitelivät sitä, noudattaako johtajuustutkimus tieteen omia hyveitä ja onko sen tuloksilla merkitystä käytännössä. Tämän teemaiheen valinta, kuten myös konferenssissa kuullut puheenvuorot, kertovat mielestäni yleisellä tasolla tutkijan työhön liittyvästä oikeuttamisen haasteista. Tutkijayhteisöllä jäsenineen tulee olla jotain annettavaa. Se voi edellä mainitun konferenssiteeman mukaisesti liittyä suoraan työn tuloksiin, eli siihen mitä tutkitaan ja miten. Myös omassa yliopistossamme olen puolestaan monesti kuullut vanhempien akateemikoiden kertomuksia pitkistä työviikoista ja omistautumisesta työlle. Ensimmäisen kerran omien jatko-opintojen aikana näin kävi jo heti tutustumispäivänä. Kaikki nämä puheenvuorot kertovat nähdäkseni siitä, että akateemisen vapauden vastineeksi meillä on myös velvollisuus tuottaa jotain.

Mitä jatko-opiskelija siis tuottaa, minkälaista hyvää tuomme yliopistoja ympäröivään maailmaan (ks. Higgins’in 2010,

keskustelu MacIntyre'n 1981, "hyvistä")? Omia tohtorinopintojani aloittaessa päässäni majaili jonkinlainen naiivi käsitys hyödyllisen tieteellisen tiedon tuottamisesta. Vaikka tämä käsitys on nyt opintojen edetessä muokkaantunut osin merkittävästikin, pidän silti tämän tyypistä tuottamista arvossaan. Tutkimus voi olla yleishyödyllistä - tai ainakin jollekin hyödyllistä - toimintaa. Mutta aiempaa suurempi kysymysmerkki minulle on se, miten tämän työn tulokset kulkeutuvat akateemisen yhteisön ulkopuolelle? Jatko-opintojen (ja muun akateemisen työn) painopiste on nähdäkseni siirtynyt julkaisemisen suuntaan. Voiko siis käytännössä julkaisujen kautta perustella akateemisen työn hyödyllisyyttä yksittäisen tutkijan tai edes koko tiedeyhteisön osalta? Oma käsitykseni on, että vertaisarvioitujen tiedeartikkeleiden linkki ulkomaailmaan on heikko. Toisaalta toivon pystyväni opintojeni edetessä haastamaan tätä käsitystä - joko uusien näkemysten tai vaihtoehtoisten toimintatapojen kautta. Ehkä enemmän julkaisseet akateemikot näkevät vertaisarvioitujen artikkeleiden kirjoittamisen osana jotain merkittävämpää, yhteiskunnallisestikin vaikuttavaa missiota?

Yleisesti ottaen jatko-opintojen tärkein tuote on varmasti tohtori itse. Millainen tohtorin sitten tulisi olla; mitä valmistuneelta tohtorilta odotetaan? Koska on "oikein" valmistua ja saada paperit käteen? Minkälaiseen oppineisuuteen tasoon esimerkiksi tähtäämme? Tämä keskustelu palautuu helposti takaisin artikkelijulkaisuihin väitöskirjan virallisten vaatimusten kautta. Sehän on opintopisteiden lisäksi käytännössä se, mitä meiltä vaaditaan. Kolme artikkelia on pätevyitymisen ehto. Yksi tämän

puolesta vahvasti puhuva argumentti voisi olla, että julkaisuissa tieteellistä työtä arvioivat tahot juuri pitävät huolta tieteen ”perusteellisuudesta ja merkityksellisyydestä”. Tutkimuksen valossa näin ei kuitenkaan näyttäisi olevan (ks. esim. Corley & Gioia 2011). Tieteelliset julkaisut vaikuttavat keskittyvän lähes yksinomaan tieteen sisäiseen keskusteluun. Muut hyvät asiat – tässä tapauksessa yhteys käytäntöön – jäävät usein saavuttamatta.

Jäämme tämän keskustelun myötä mielestäni oikeuttamisen suhteen hieman huteralle pohjalle. Annettavaa näyttäisi olevan aika niukasti. Ainakaan itse en pysty sepittämään näiden osasten kautta kovinkaan selkeää tarinaa tieteen hyveellisyydestä tai hyveistä – ja omasta osastani niiden toteuttajana. Moraalin jäädessä hämärään on hankala nojata myöskään politiikkaan. On hankala tuoda julki tavoitteita, jolla ei ole moraalista perustaa. Viimeisenä oljenkortena koetan nostaa tarkastelun siihen, kuka tai mikä jatko-opiskelija oikeastaan on.

Oikeuttajan identiteetti, eli jatko-opiskelija jonkin hyvän tuottajana

Eräs entinen jatko-opiskelija totesi valmistujaisjuhlissaan yhdeksi syyksi jatko-opintoihin hakeutumiseen sen, ettei hän, kärjistäen, ”kokenut oikeastaan oppineensa mitään aiemmissa opinnoissaan”. Näin löytyi oiva syy – tai tarve – jatkaa opiskelua. Vaikka kertomus esitettiin alunperin huumorilla, voin itsekin tavoittaa vastaavia tunnelmia ajalta valmistumisen jälkeen. Toisin sanoen, en välttämättä itsekään kokenut oppineeni

riittävästi "käytännön juttuja". En välttämättä kokenut että minulla olisi kyky tuottaa jotain selkeitä, jollain tapaa nimitävissä olevia ja yksilöitäviä "tuotoksia". Nyt kun jatko-opinnoissa tunnutaan toisinaan puhuttavan vain ja ainoastaan yhdenlaisista tuotoksista, julkaisuista, en ole vakuuttunut siitä että tilanne olisi yksiselitteisesti parempi. Tässä ehkä näemme, että pitää olla varovainen sen suhteen mitä toivoo.

Toisenlaisia, tietyssä mielessä taattuja tuloksia voisi mahdollisesti saada aikaan osallistumalla opetukseen. Opettajan roolissa jatko-opiskelija osallistuu yliopiston perustehtävän toteuttamiseen ja on mukana tuottamassa oppimista - tai oppilaita, miten asiaa haluaa katsoa. Kyseessä on tässä mielessä keskeinen akateeminen tuote tai "hyvä" - ja myös ulkopuolisen maailman arvostama asia. Tähän tuottamiseen osallistuminen on jatko-opiskelijoille ymmärrettävästi tärkeää sekä työkokemuksena että ansioluettelomerkitänä. Omalla kohdallani on myönnettävä, että opetus ei alunperin ollut se asia, tai edes yksi niistä asioista, jotka saivat harkitsemaan ja lopulta hakemaan jatko-opintoihin. Sen sijasta mielenkiintoni painottui tutkimukseen projektitutkijan tehtävissä saatujen kokemusten kautta. Pelkkä tutkija-tuottajan identiteetti saattaa kuitenkin nykytilanteessa olla pidemmän päälle kestävä. Ratkaisuhan tähän dilemmaan olisi mitä yksinkertaisin: opetukseen osallistuminen.

Huomaan silti haikailevani ensisijaisesti muiden mahdollisuuksien perään. Esimerkiksi työskentelyyn yritysten kanssa. Kun vertaan jatko-opintojani edeltänyttä projektitutkija-aikaa nykyyhetkeen, niin on todettava että työn oikeuttaminen oli

vähemmän ongelmallista. Projektitutkijana osallistuin tutkimusryhmän jäsenenä erilaisiin hankkeisiin, joissa oli mukana yrityksiä ja julkisen puolen tahoja vaihtelevissa rooleissa. Näin ollen saatoin esimerkiksi kertoa tekeväni tutkimusta joistain tietyistä yrityksistä tai joidenkin tiettyjen kumppanien kanssa. Tutkimustiedon tuottamisen rakenne edesauttoi oman tekemisen mieltämistä: "Taho A käy läpi prosessia B, ja minä tuotan tästä tietoa." Oikeuttaminen tapahtui siis jonkun järkevästi oloisen kokonaisuuden kautta. Siinä yhdistyivät, kurssin viitekehystä (ks. esim. Räsänen 2008) hyödyntääkseni, tietyt taktiset tutkimustoimet, sidosryhmiin liittyvät tavoitteet, sekä projektin sisäiset tavoitteet. Moraalista näkökulmaa konkretisoi jatko-opiskelijuutta selkeämpi tutkijan rooli, keskittyminen tieteelliseen työhön.

Ehkä tästä keskustelusta voidaan jo vetää joitain johtopäätöksiä. Se mikä jatko-opinnoissa vaikuttaisi keskeiseltä - ja mikä näyttäisi osin omalla kohdallani puuttuvan - on jokin selkeästi hahmotettava tuotannon muoto. Tätä myötä opintojen oikeuttamista on vaikea sitoa minkään yksittäisen tehtävän, mission alle. Edelleen, asiat joita päivittäin teen osana "jatko-opintoja" eivät välttämättä juonnu mistään selkeistä, kokonaisvaltaisista tavoitteista. Alkuperäinen ajatukseni hyödyllisen tutkimustiedon tuottamisesta väitöskirjan avulla on joutunut taka-alalle. Tämä toisaalta johtuu siitä, että käytännön asetelma - jatko-opintojen arki - ei suoranaisesti tue tätä tavoitetta. Ajatusta käytäntöä edistävästä, vaikuttavasta tutkimuksesta ei juurikaan esiinny yliopiston arjessa. Myös omasta päivittäisestä työskentelystäni uupuu tällaisen ajattelun

ja toiminnan taso. Ehkä olisikin aika asettaa Kirja jälleen oikealle paikalleen – sille, jonne sen kuvittelin opintoja aloittaessa? Ehkä siis itse väitöstyöllä on – tulisi olla – jotain merkityksellistä sanottavaa myös yliopistomaailmaan kuulumattomille henkilöille?

Lopuksi

Eräänlainen loppupäätelmä pohdinnoistani siis on, että en ole toistaiseksi onnistunut koostamaan jatko-opintoprojektia mielessäni järkeväksi kokonaisuudeksi. *Jatko-opintojen* asettaminen etumaiseksi määreeksi tässä pohdinnassa on jo eräänlainen virhe. Eiväthän jatko-opinnot itsessään voi täyttää minkäänlaista tuotteen, tunnistettavan hyvän asemaa. Sen sijaan on järkevämpi keskittyä itse väitöskirjaan – vaikka se olisikin kokoelma artikkeleita, joiden mielekkyyden kyseenalaistin edellä. Ainakin näiden tekstien sisältö on viime kädessä väitöstyöntekijän omassa käsissä. Ja eihän sitä tiedä, ehkä sieltä tulee lehtien tiukoista julkaisuformaateista huolimatta jotain *kovaa kamaa*, joka vaikuttaa myös akatemian ulkopuoliseen maailmaan. Väitöskirjan ympärille voimme kenties myös rakentaa jonkinlaisen miellyttävän tarinan, kompromissin sen välillä mitä jatko-opiskelija *oikeasti tekee* ja mitä hän *oikeastaan pitää* tekemisen arvoisena.

Viitteet

Corley, K. G., Gioia, D. A. (2011) Building Theory about Theory Building: What Constitutes a Theoretical Contribution? *Academy of Management Review* 36:1, 12–32.

- Higgins, C. (2010) Chapter 2: Worlds of Practice: MacIntyre's Challenge to Applied Ethics. *Journal of Philosophy of Education* 44:2-3, 237-273.
- MacIntyre, A. (2007) [1981] *After Virtue: A Study in Moral Theory*, 3. painos. South Bend, IN: University of Notre Dame Press.
- Räsänen, K. (2008) Meaningful academic work as praxis in emergence. *Journal of Research Practice* 4:1.

**Tapojeni jäljillä:
rutiinien välttelystä niiden
kohtaamiseen ja uudelleenmuotoiluun**

Jaakko Korhonen

Tunnen itseni ja tiedän millainen maailma on. En ole rutiini-ihminen, ja maailmassa kaivataan enemmän kunkin ainutkertaisen tilanteen mukaan toimimista kuin automaattista rutiinien toistamista. Inhoan rutiineja enkä ole lainkaan innostunut omaksumaan niitä. Miksi kahlehtisin itseni rutiineihin, jotka eivät kuitenkaan olisi ajan tasalla – eivät ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien suhteen eivätkä omien senhetkisten mieltymyksieni suhteen? Miksi rakentaisin itselleni vankilan, joka rajoittaa ja tyhmistää minua, sen sijaan, että luottaisin itseeni käsillä olevassa tilanteessa ilman tarpeettomia rutiineja? Nämä ovat kysymyksiä, joita rutiinit herättävät minussa. Vastustan rutiineja ja välttelen niitä. Joku voi kaivata rutiineja – minä en!

Kuitenkin: toiminnastani *on tunnistettavissa* rutiineja. Teen joitakin asioita uudelleen ja uudelleen, toisinnan jotakin toimintaa aika ajoin. Halusin tai en – näin on. Syön aamupalan, minkä jälkeen käyn suihkussa. Valitsen päälle laittamani vaatteet pienoisisä kiireessä vähän ennen lähtöäni. Menen työpisteelleni, avaan tietokoneen ja luen uudet sähköpostit. Kävelen alas lounaalle tiettyä reittiä ja takaisin toista. Juttelen

lounasravintolan henkilökunnan kanssa. Iltapäivällä juon kahvia yhden kupillisen. Käyn kollegojeni kanssa kävely-palaverilla. Kun kaipaen pientä miettimishetkeä, nousen ylös tuoliltani ja menen ikkunan luokse katsomaan näkymää Laajalahdelle. Kun haluan keskittyä kirjoittamiseen tai lukemiseen, panen korvatulpat päähäni. Kun saan mielestäni tärkeän ajatuksen työpisteelläni, kirjoitan sen ylös pienelle paperilapulle. Edelliset ovat tekemisiä, jotka toistuvat tyypillisesti monta kertaa viikossa. Toisinnan niitä päivittäin. Monta kertaa päivässä toistuvia rutiineja on yhtälailla tunnistettavissa toiminnastani: Nähdessäni kollegani tervehdin häntä. Lähtiessäni työpisteeltäni panen puhelimeni vasempaan taskuun ja avaimet oikeaan, ja tullessani työpisteelleni panen ne takaisin pöydälle. Kun huomaan uuden sähköpostin saapuneen, katson viestin. Aloitan sähköpostiviestin tervehdyksellä "Hei".

On myönnettävä, että minulla on rutiineja, sillä toisinnan tekemisiä. Oikeastaan tämä havainto on harmillinen; ainakin jokin puoli minussa olisi mieluummin pitänyt rutiineja epäkiinnostavina ja epärelevantteina kuin hyväksynyt ne osaksi toimintaani. Halveksun rutiineja ja ihannoin rutiinivapautta – mutta en ole rutiinivapaa. Kun en ole ollut kiinnostunut rutiineista vaan olen sivuuttanut ne, olen samalla kieltänyt ne näkökulmana toimintaani. Jos pidättäydyn näkemästä rutiinejani, tunnen itseni huonosti.

Nöyryyn tarkastelun edessä ja kysyn, *mitä toisinnan ja miksi*. Mitä asioita teen uudelleen ja uudelleen, päivästä toiseen, viikosta viikkoon? Mikä saa minut tekemään toistuvasti jotakin? Kun en

ole liiemmin tarkastellut rutiinejani, ehkä myös tulen tehneeksi jotakin huomaamattani – automaattisesti ja ajattelematta, mitä teen ja miksi teen sen, minkä teen. Ehkä osa tavoistani on hiipinyt sisään pikku hiljaa ilman tarkempaa arviotani, salakavalasti tullut vain ja juurtunut osaksi toimintaani. Joistakin rutiineistani olisin mahdollisesti kieltäytynyt jyrkästi – jos valintatilanne olisi ollut edessäni kirkkaana ja jos olisi pyydetty valitsemaan kunkin rutiinin kohdalla, tahdonko vai enkö tahdo ottaa sitä käyttöön. Voisinkohan nyt kuitenkin vapautua rutiineistani niiden tarkastelemisen myötä? Innostun: ehkäpä tutkimalla itseäni ja tiedostamalla rutiinini voisin tulla rutiinivapaaksi!

Mutta: kannattaako olla, haluanko todella olla ja onko edes mahdollista olla rutiinivapaa? Vaikka en lähtökohtaisesti ole innostunut rutiineista, osa rutiineistani voi palvella hyvin päämääriäni. Miksi en juttelisi ravintolan henkilökunnan kanssa, mikäli se parantaa päivääni? Miksi en nousisi ylös ja katsoisi hetken ajan Laajalahtea, jos se auttaa saamaan ajatukseni kokoon ja jatkamaan kirjoittamista? Toki syitä voi aina keksiä, mutta nämä ovat mielestäni hyviä rutiineja. Nöyryyn rutiinien edessä uudestaan kysyen, olenko sivuuttanut rutiinien *mahdollisuudet*. Olenko rutiinimaisesti torjunut rutiinit? Voi olla. Entä olenko tarkastellut, mitä hyvää rutiinit mahdollistavat? Aika harvoin. Voisivatko rutiinini saada tekemään jotakin sellaista, jota haluankin tehdä? Mahdollisesti. Entä jos voisinkin olla spontaanimpi sen myötä, että olen tietoisempi rutiineistani? Voisivatko rutiinit olla tässä mielessä myös vapauttavia, ei vain kahlitsevia? Voisiko uusien rutiinien luominen olla merkittävä

mahdollisuus parantaa toimintaani? Näitä kysymyksiä ja mahdollisuuksia kannattaa tutkia, totean, ja innostun ensimmäistä kertaa rutiinien omaksumisesta niiden välttelyn sijasta. Lähden tutkimusmatkalle, jossa keskeistä on tarkastella ja päivittää uskomuksiani itsestäni ja toiminnastani ja jossa tavoitteena on luoda parempaa toimintaa.

Tarkastelussa rutiinit – siis tapani

Tämä essee ponnistaa jännitteisestä suhteestani rutiineihin: omalla tavallaan inhoan ja välttelen rutiineja mutta toisaalta uskon, että omia tottumuksiani ja työskentelytapojani tiedostamalla ja muuttamalla voisin saada aikaiseksi enemmän ja paremmin niitä asioita, joita haluankin saada aikaiseksi – ja myös niitä asioita, joita minun odotetaan saavan aikaiseksi. Nyt uskon: tutkimalla rutiinien mahdollisuuksia ja hyötyjä voin oppia arvostamaan niitä enemmän ja voin myös hyödyntää niiden mahdollisuudet paremmin.

Edellä tehtyjen tarkastelujen myötä enemmän rakkautta ja hyväksyntää minulta saaneella rutiini-lapsella on monta nimeä ja puolta. Tässä esseessä olen pääasiassa käyttänyt käsitettä rutiini, vaikka olisin voinut myös käyttää käsitteitä tapa, toimintatapa, tottumus, käytänne tai automaatio. Rutiinin käsitteellä olen halunnut tuoda ilmi tekemisen toistumista ja toisintamista. Tässä tarkastelun kohteena ovat siis erityisesti arkipäiväiset tekemiset, jotka toistuvat toiminnassani ja joita toisinnan. Käytänne olisi ollut yksi vaihtoehto, mutta joissakin yhteyksissä käytänteellä viitataan muilta perittyyn tapaan, joka

ei ole vain yksilökohtainen vaan jota pitää yllä suurempi yhteisö; tässä yhteydessä en halua rajautua tällaisiin. Automaatio puolestaan tuo tarkasteluun etenkin ei-tahdonalaiset tavat; myöskään tällaisiin en ole halunnut rajautua. Tapa, toimintatapa ja tottumus olisivat olleet mahdollisia vaihtoehtoja rutiinille, mutta edellä mainituista käsitteistä rutiini tuottaa minulle suurimman hylkimisreaktion, jonka käsittely on minulle erityisen kiehtovaa ja uskoakseni myös kasvattavaa. Uskon, että tämän jännitteen käsittelyn myötä tekstini on myös sinulle, hyvä lukijani, antoisinta. Rutiineista kirjoittaminen on minulle yksi tapa luoda identiteettiäni ja löytää keinoja muokata toimintaani siihen suuntaan kuin mihin haluaisin sen kehittyvän.

Tapojani etsimässä: huhuu, missä olette, rutiinini?

Pirulaiset. Ovat niin lähellä ja silti kaukana. Kuinka vaikea voikaan olla nähdä niihin arkisiin tekoihin, jotka toistuvat – tekoihin, jotka ovat läsnä elämässäni? Kuvittelin, että olin läsnä, mutta viestiikö tämä vaikeus sitä, että en ollutkaan? Keskeisesti rutiinien tavoittamista vaikeuttaa se, ettei niiden toisintaminen vaadi välttämättä mitään tietoista ponnistelua eikä niihin siten tule myöskään välttämättä kiinnitettyä huomiota. Voin toisintaa joitakin tekoja ilman tietoista läsnäoloa omaan tekemiseeni (läsnäolon teemaa on käsitellyt esimerkiksi Langer 1989). Saatan kuitenkin kuvitella, että toimin aina tietoisesti, vaikka toimin automaatiolla ja ympäristöni ohjaamana ilman tietoista valintaani hyvin usein (tätä teemaa ovat käsitelleet esimerkiksi Bargh ja Chartrand 1999). Minun on vaikeata hahmottaa ympäristöni merkitys tekoihini, sillä en juuri milloinkaan *koe*

olevani ympäristöni ohjaama. Jos haluan kasvaa, kokemuksestani huolimatta minun tulee hyväksyä se mahdollisuus, että tulen välillä toimineeksi automaattisesti.

Automaatiot ovat sinänsä upeita, sillä prosessointikapasiteettia vapautuu toistuvasta tekemisestä muihin asioihin. Voin kävellä tutun reitin ilman, että minun tarvitsee erityisesti keskittyä kävelemiseen ja siihen, minne olen menossa. Voin peseytyä kotonani etsimättä pesuainetta ja miettimättä, kuivaanko ensin jalat vai hiukset. Näiden rutinoituneisiin asioihin keskittymisen sijasta voin keskittyä esimerkiksi väitöskirjani pohtimiseen. Automaatioissa on kuitenkin vaaransa: valinta on voinut kietoutua rutiiniin niin hyvin ja ovelasti, ettei synny kokemusta valinnan mahdollisuudesta. *Vaihtoehtoja ei näyttäytynyt, siispä niitä ei ollut*, saatan ajatella. Mutta kuinka väärässä niin ajatellen usein olenkaan! Totta kai olisin voinut lähteä liikkeelle oikeaa jalkaani ojentamalla, vaikka rutiiniliikkeellelähtöni tapahtuu vasemmalla jalalla, tietysti olisin voinut valita toisen reitin lounaalle ja toki olisin voinut jättää tietokoneeni sammuksiin aamulla työpisteelleni saavuttuani. Ennen kuin otin nämä rutiinit tarkasteluun, en kuitenkaan tiennyt kummalla jalalla lähdän tyypillisesti liikkeelle, en pohtinut mahdollisia reittejä mennä lounaalle enkä ajatellut vaihtoehdoksi olla käynnistämättä tietokonetta. Rutiinien yksi piirre on, että joudun ponnistelemaan, jos haluan toimia toisin kuin mihin olen tottunut.

Rutiineja voidaan tarkastella myös ärsykkeiden kautta: tietty ärsyke voi laukaista tietyn rutiinin, mikä puolestaan johtaa

tarpeen tyydyttymiseen tai palkinnon saamiseen (tällaista tarkastelua on tehnyt muun muassa Duhigg 2014). Näläntunne saa minut lähtemään lounaalle, ja sähköpostiohjelman ilmoitus uuden viestin saapumisesta saa minut tarkistamaan viestin. Palkintona saan kylläisyyden tunteen ja tarpeeni viestin katsomisesta täyttyy. Yksi tapa nähdä rutiinit on, että juuri palkinnon saamisen tai tarpeen tyydyttymisen odotus pitää rutiineja yllä. Monesti on hyödyllistä, että tietty ärsyke laukaisee tietyn rutiinimaisen tekemisen, joka johtaa toivottuun tulokseen. Jokainen ärsykkeen laukaisema tekeminen ei kuitenkaan ole toivottavaa tai hyödyllistä pidemmällä aikavälillä tarkasteluna ja muihin tekemisiin suhteutettuna, vaikka rutiini tuottaisikin jonkin palkinnon. Tällaisissa piilee kehittymisen ja kehittämisen mahdollisuus. Sähköpostin tarkistaminen saa minut keskeyttämään meneillään olevan tehtävän tekemisen, kuten esimerkiksi kirjoittamisen. Vaikka keskeytys ei olisi kuin puolen minuutin pituinen, on mahdollista, että se häiritsee työskentelyäni paljon enemmän kuin mitä pinnallisen tai lineaarisen tarkastelun perusteella näyttää. Voisin antaa sähköpostiviestien odottaa, sillä nyt, kun tarkemmin tarkastelen toimintaani, huomaan viestin lukemisen keskeyttävän arvokkaan keskittymiseni kirjoittamiseen tai muuhun sellaiseen tärkeään tekemiseen, jossa yhtäjaksoinen, pidempiaikainen keskittyminen auttaa onnistumaan. Onnistun paremmin, mikäli en tyydy ohjautumaan vain välittömien pienten palkintojen perusteella vaan hahmotan toimintani laajemmin.

On mahdollista, että jo ärsykkeen laukaiseman rutiinin mielekkyyden tarkastelu – esimerkiksi sellainen, jota olen edellä

tehnyt – saa minut muuttamaan toimintaani siten, ettei oppimani rutiini enää käynnisty ärsykkeestä. Tällöin onnistuessani kasvamaan haluamallani tavalla poisopin oppimani tavan. On kuitenkin mahdollista, että ärsyke viestii jostakin tarpeesta, johon minun tulisi reagoida muulla tavalla kuin mihin olen tottunut. Tällöin ratkaisuna ei toimi vain rutiinista luopuminen, vaan opittu rutiini voi olla syytä korvata toisella, tarkoituksenmukaisemmalla rutiinilla, joka myös tuottaa palkinnon tai tarpeen tyydyttymisen mutta jolla ei ole vastaavia kielteisiä vaikutuksia kuin aiemmalla rutiinillani. Jos uuvahdukseni työn äärellä viestii siitä, että tarvitsen pientä hengähdystaukoa meneillään olevasta tekemisestäni, voin hieman jaloitella ja hakea vaikka vettä päivän uutisten lukemisen sijasta; tämä on perusteltua, mikäli uutisten lukeminen vie mieltäni liiaksi asioihin, jotka saattavat *tuntua* ajankohtaisilta, mutta joihin *tarkemmin ajatellen* en voi kovin hyvin vaikuttaa.

Toisinaan voi olla myös niin, etten haluistani ja ponnisteluistani huolimatta pysty olemaan häiriintymättä ärsykkeistä. Vaikka en lukisi saapunutta viestiä heti, tieto lukemattomasta viestistä voi häiritä keskittymistäni. Tällöin onnistun vastustamaan varsinaista viestin katsomisen rutiinin laukeamista, mutta en onnistu vastustamaan niitä häiritseviä ajatuksia, joita tieto lukemattomasta viestistä tuottaa. Ärsykkeiden yksi puoli on, että ne voivat luoda tarpeita, joita voi olla vaikeaa vastustaa tai joiden vastustaminen vie huomiota muulta tekemiseltä. Tällöin ratkaisuna voi olla ei-toivottujen ärsykkeiden poistaminen ympäristöä muokkaamalla. Toisinaan voin muokata työskentely-ympäristöäni varsin pienin tempuin: *klik*, ja häiriö on poissa.

Sähköpostiohjelman sulkeminen tai saapumisilmoitusten poistaminen käytöstä poistaa viestien saapumisesta ilmoittavat ärsykkeet. Ärsykkeet ovat siitä kiehtovia, että ne voivat olla yllättäviä ja tulla yllättävistä paikoista. On hämmästyttävää, miten kykenen keskittymään paremmin, kun en näe puhelintani työskennellessäni.

Sähköpostiohjelman sulkeminen voi kuitenkin johtaa uusiin keskittymistä häiritseviin ajatuksiin: pohdin, että kun en saman tien saa tietoa saapuneista viesteistä, onkohan jotakin tärkeää mennyt minulta ohi ja pitäisiköhän minun tarkistaa tulleet viestit nyt. Istuessani luennolla tai seminaarissa en useinkaan koe, että minun tulisi tarkistaa saapuneet viestit joka tunti. Silti työpisteelläni istuessani saatan kokea, että minun tulisi tietää niistä saman tien. Ikään kuin saisin välitöntä reagointia kaipaavia viestejä työpisteelläni istuessani mutta en luennolla istuessani – onpa jännää! Huoltani voin onnistua vähentämään pohtimalla, kuinka tärkeitä sähköpostiviestejä tyypillisesti saan ja kuinka nopeasti minun todella tulisi reagoida niihin. Lisäksi voin pohtia, tietävätkö kollegani tavoittaa minut esimerkiksi soittamalla tai tekstiviestitse, jos heillä on kiireellistä asiaa – jos ei, tämä teema kannattaisi ottaa puheeksi. Jos tarkastelun jälkeen koen, että sähköpostit pystyvät odottamaan tunnin tai pari, silloin minun on helpompi pitää ohjelma suljettuna ja keskittyä esimerkiksi kirjoittamiseen. On hienoa, että *asioiden tarkempi tarkastelu voi muuttaa käsitystäni niistä*. Jos kuitenkin ympäristön muokkaaminen sähköpostiohjelma sulkemalla ei auta poistamaan häiritseviä ajatuksia, ehkä minun tulee siirtyä toiseen

ympäristöön: työpisteeltäni kirjastoon, kahvilaan – tai sitten luentosaliin.

Yksi haaste rutiinieni tavoittamisessa on se, ettei ole mitenkään taattua, että käsitykseni toimintatavoistani vastaisivat kovin hyvin sitä, miten tarkemmin katsoen toimin. *Käyttöteoriani* ei välttämättä vastaa *julkiteoriaani* eli se, miten toimin, ei välttämättä ole yhdenmukainen sen kanssa, miten kuvittelen toimivani (käyttöteoriasta ja julkiteoriasta katso esimerkiksi Argyris 1991). On varsin helppoa hahmottaa, että käsitykseni eivät välttämättä ole osuvia, mutta – tämän hyväksytyäni – mistä tiedän, mitkä käsityksistäni ovat riittävän hyviä ja mitkä täysin pielessä? Tilanne muuttuu haasteelliseksi, kun minun tulee paremmin tavoittaa *rutiinini* eikä vain nykyistä *käsitystäni rutiineistani*. Miten tarkemmin tarkasteltuna oikein toimin ja kuinka tunnistaisin tottumuksiani ja tapojani? Miten pääsisin tapojeni äärelle? Nämä ovat keskeisiä kysymyksiä!

Tässä vaiheessa aavistan, että on kuljettava kivinen polku ja oltava valppaana. Olen jo tunnistanut joitakin rutiinejani, mutta miten voisin tavoittaa ne kaikki? On hyväksyttävä, etten saa käteeni annettuna listaa rutiineistani, joista valita pois turhia. Unelmoin kuitenkin, että *voisikohan olla jokin rutiini havaita rutiinit*, toivoen helppoa ratkaisua. Jospa käynnistäisin sopivan rutiinin, minkä seurauksena hetken päästä tuntisin kaikki rutiinini! Keksin, että onhan rutiinien tunnistamista auttava toiminta olemassa mahdollisuutena, vaikka sen käyttämiseen ei välttämättä ole muodostunut rutiinia. Tämä toiminta on itseni tarkkaileminen: toimin tehden välillä huomioita siitä, mitä tein

ja miten tulin toimineeksi. Siis juuri siitä, mitä tulin tehneeksi – ei vain siitä, mitä toimintaa tavoittelin ja mitä minun oli tarkoitus saada aikaiseksi. Havainnot voivat yllättää: *kirjoittamiseksi* kutsuttu ja kirjoittamiseen tarkoitettu toiminta voikin koostua toiminnan tarkkailun perusteella lähdemateriaalien etsimisestä, kahvin hakemisesta ja sähköpostien lukemisesta.

Yksi ansa reitillä rutiinien äärelle on nimikkeiden ohjaavuus. Vaikka ajatus ei ole uusi, hämmästyin aina uudelleen ja uudelleen sitä, miten nimikkeen perusteella muodostan kuvan tekemisestä. Ikään kuin viittaus sanelisi viitattavan kohteen luonteen. Automaattisesti ja vaivattomasti muodostuva käsitys voi olla, että jos tapahtumaa kutsutaan nimikkeellä X, tällöin tapahtumassa keskeisesti tapahtuu X:n mukaista toimintaa. Tällainen yhteys voi olla, mutta kokemukseni perusteella se ei ole mitenkään taattua. Keskeistä on kysyä: *mitä tapahtuu siinä tekemisessä, johon viitataan käsitteellä X?* Mitä tarkemmin katsoen tapahtuu esimerkiksi siinä tekemisessä, johon viitataan kirjoittamisella? Mitä kukin tekeminen oikeastaan tuottaa ja mitä se palvelee? On mahdollista, että käsitteen vihjaama kuva tekemisestä on suppea, tarkemmin katsoen jopa täysin riittämätön näkemään sen merkityksen. *Lounastauko* kollegoiden kanssa voi olla manailua organisaation ongelmista ja etenkin sen johdosta ja olla tähän käytänteeseen osallistumisen myötä pikemminkin tekemistäni lamauttava kuin eteenpäin auttava. Voi olla kiinnostavaa todeta, että *juoksulenkillä* pikemminkin hölkkään kuin juoksen, mutta vielä kiinnostavampaa voi olla huomata, että juoksulenkki rutiinina voi olla keskeisesti ajan-kohtaisten huolieni käsittelyä, ajatusteni selkeyttämistä ja

innostavien näkökulmien saamista. Vastaavasti *kirjoittaminen* voi olla tapa selkiyttää käsityksiäni, ei vain ilmaista jo ennakolta valmiina olleita käsityksiäni kirjallisessa muodossa.

Joidenkin rutiinien muuttaminen voi olla paljolti itsestäni kiinni: tuskin tarvitaan mitään sähköpostiohjelman sulkemisen käytänteen kansanliikettä siihen, että voin itse sulkea ohjelmani. Osa rutiineista on kuitenkin merkittävästi sidoksissa laajemmin yhteisöllisiin käytäntöihin ja vallitsevaan kulttuuriin. Tällaisissa rutiineissa voi olla vaatimuksia mutta myös mahdollisuuksia. Esimerkiksi yksikkömme lounasravintolassa on tapana maksaa lounas kassalla. Tämä on rutiini, jonka milteipä jokainen asiakas toisintaa. Käsitykseni mukaan tämän rutiinin perustava tehtävä on mahdollistaa vaihdanta, jossa asiakas saa lounasta antamaansa maksua vastaan. Kuitenkin minulle tämä rutiini on muutakin. Haluan useimmiten, että lounashetki on minulle myös inspiroiva hetki eikä vain kehoni ravitsemista. Tämän inspiroivuuden tueksi lounasravintolaan on kehittynyt rutiini: muutaman sanan vaihtaminen ravintolahenkilökunnan kanssa, mikä tapahtuu yleensä juuri lounaan maksamisen yhteydessä. Sinänsä vaihdetut sanat eivät välttämättä ole mitenkään erityisiä mutta ovat ehkä yllättäviä suhteessa tilanteeseen; tässä yhteydessä olen tullut kysyneeksi muun muassa ”kumpi on tärkeämpää: hyvä elämä vai onnellinen elämä?” Joka tapauksessa kohtaamiset ovat usein kannaltani inspiroivia. Arvioni mukaan myös ravintolan työntekijät ilahtuvat näistä kohtaamisista; mielestäni olisi yksipuolista ajatella, että vain itse pitäisin tätä rutiinia yllä.

Yksi tapa hahmottaa asia on, että lounaan maksamisen rutiiniin on tullut lisäksi keskustelu-ulottuvuus, jota kulttuurillinen perusrutiini *ei vaadi mutta jonka se mahdollistaa*. On mahdollista, että ilman kulttuurista maksamisen rutiinia minua innoittavaa keskustelun rutiinia ei olisi syntynyt. Muistikuvieni mukaan keskustelun rutiini on syntynyt pikku hiljaa lähtien liikkeelle maksamisen yhteydessä muutamista sanoista, jotka eivät kuuluneet varsinaiseen vaihdantaan – sanat eivät siis olleet perusvaihdantarutiiniin tyypillisesti kuuluvat *se-ja-se-lounas-sille-ja-sille-asiakasryhmälle, niin-ja-niin-paljon-kiitos, kiitos* ja mahdollisesti vielä *hyvää päivän jatkoa*. Nykyään olen usein kiinnostunut varsinaisen maksutapahtuman sijaan juuri siitä, *mitä muuta* innoittavaa maksutapahtuman yhteydessä voi tapahtua. Yksi tapa hahmottaa tämä on, että jostakin kulttuurillisesta perusrutiinista on muodostunut uusi rutiini, jolla koen olevan keskeisesti myös muita ulottuvuuksia kuin mitä se perusmuodossaan pitää sisällään. Nämä ulottuvuudet ovat kuitenkin varsin sidottuja paikkaan ja sen yhteisöön: en pysty useinkaan toisintamaan keskustelurutiinia muualla lounasta syödessäni. Lisäksi uusien työntekijöiden aloittaessa ravintolassamme aluksi lankean varsin tyypilliseen perusrutiiniin, vaikka toivoisin pystyväni muuhun. En uskalla sanoa sellaista, joka ei arvioni mukaan kuulu perusrutiiniin, sillä pelkään näyttäväni oudolta ja nolaavani itseni. Voi kuinka paljon helpompaa olisi, jos minulla ei olisi tällaista pelkoa! Minulle helpointa on, jos uusi työntekijä näkee vanhojen työntekijöiden kanssa käymiäni keskustelukohtaamisia ja muodostaa niistä kuvan siitä, mikä on mahdollista tai jopa normaalia – tässä paikassa ja tämän henkilön kanssa.

Vaikka yhteisöllisten rutiinien muuttaminen ei välttämättä tunnu helpolta ja tapahdu välittömästi, rutiinien suorittamisessa on ehkä enemmän tilaa kuin mitä usein kuvittelenkaan. En näe, että kaikkien rutiinien muuttaminen olisi vain minusta itsestäni kiinni. Innostun silti rutiineista paljon enemmän, kun tarkastelen *millaisia suorituksia ne mahdollistavat*, sen sijaan, että tyytyisin katsomaan vain niiden *osoittavaa puolta* ja että tyytyisin näkemään ne vain jähmeinä, jotakin tiettyä toimintaa odottavina ja vaativina tapoina (rutiinien osoittavia ja performatiivisia puolia ovat käsitelleet Feldman ja Pentland 2003). Rutiinit ovat oikeastaan rakkaita, kun tarkastelee niiden mahdollistavaa puolta ja pyrkii niiden kautta luomaan sellaista toimintaa, jonka näkee arvokkaaksi. Oi rutiinit, teidän suomista mahdollisuuksista en halua luopua!

Rutiineista katalimmat - olisivatpa ne kohdallani vain historiaa

Jokin aika sitten söin lounasta paikassa, jossa en yleensä käy. Hetken aikaa istuttuani totesin, että paikka on ahdistava. Sen tunnelma ei inspiroinut minua lainkaan - vaikka kaipasin juuri inspiraatiota lounashetkeeni ja päivääni. Olin kirjoittamassa esseetäni, ja mielestäni pystyn kirjoittamaan paremmin innostuneena ja elämänuskoisena. Syödessäni huomasin ajattelevani, että "tämä paikka ei ole ollenkaan hohdokas". Ajatus alkoi toistua monta kertaa minuutissa automaattisesti, ilman mitään ponnistelujani. Huomasin, että tästä hokemasta oli lounashetkeeni muodostunut *ajattelutapa*, jonka kautta hahmotin

paikan. Tajusin, että minulle kokijana tämä ajattelutapa oikeastaan *loi kokemustani paikasta*, se ei vain kuvaillut paikkaa. Olin päätynyt vaivattomasti lopputulokseen ja etsin sen tueksi todisteita. Keskityin etsimään syitä siihen, miksi paikka ei ollut inspiroiva, sen sijaan, että olisin pyrkinyt havaitsemaan myös innostavia puolia siinä. Toivoin, että paikka olisi ollut inspiroiva, mutta en ensin huomannut itse ylläpitäväni epäinspiroivuuden kokemustani. Hellitin hetkeksi hahmotustavastani ja suuntasin arvioivaa katsettani uuteen suuntaan: mitä inspiroivaa oli tilassa, sen kalusteissa, ruokailemassa olevissa henkilöissä ja heidän vuorovaikutuksessaan? Pöydät ja tuolit olivat oikeastaan varsin kivoja, kun kiinnitin niihin huomiota. Vaikka ihmiset eivät olleet mielestäni parhaimmassa keskustelun vauhdissa, siellä täällä pilkahteli innostavia hymyjä. Lisäksi koin, että paikassa pinnan alla muhi potentiaalia, joka aktualisoituessaan tulisi muuttamaan monia asioita hyvään suuntaan. Mutta sitten, kuin varkain, ajattelin jälleen: ”Ei tämä tilana kovin hohdokas ole. Mieleeni tulee viime viikolta paljon innostavampi tila. Jos olisin nyt siellä lounaalla, saisin tänään kirjoitettua parempaa tekstiä.” Juuri kun valoisampi näkymä oli auennut, harmaa verho peitti sen taakseen pyytämättäni ja rimpuilustani huolimatta. Yritys oli hyvä, mutta tällä kertaa oli koetettava löytää uusia väyliä kohti valoisampaa näkymää. Onnekseni keksin varsin nopeasti, että soittaisin lounaan jälkeen kollegalleni, jonka kanssa usein koin saavani aikaan innostavaa ajatustenvaihtoa. Ajattelin, että voisin innostua jo lounaalla siitä, mitä innostavaa tulisi sen jälkeen tapahtumaan. Tämä ratkaisu todella toimi – lapsellista tai ei –, ja mieleni koheni. Toiveistani huolimatta kollegani ei lounaan jälkeen vastannut soittooni, mutta se ei haitannut, sillä huomasin

päässeeni lounaan aikana kiinnostaviin ajatuksiin: pohdin, miten kiehtovaa on tutkia omaa ajatteluaan ja kuinka vapauttavaa on löydöksien myötä myös hieman nauraa itselleen, omille ajatuksilleen ja toiminnalleen.

Katalimpia rutiineista voivat olla juuri *ajattelun rutiinit* – ajatukset, jotka toistuvat uudelleen ja uudelleen, jopa huomaamattani, että niin käy. On erittäin tärkeää pohtia, mitä ja miten ajattelen toistuvasti. Helposti käynnistyvä ajattelun rutiinini on hahmottaa ympäristöstäni tekijöitä, jotka eivät tue toimintaani ja sen tavoitteita. Minun on varsin helppoa keksiä oikeastaan missä tahansa tilanteessa tekijöitä, jotka voisivat olla paremmin. *Jos lounastilan tunnelma olisi parempi, olisin lounaan jälkeen innostuneempi ja saisin todennäköisesti paremmin tekstiä aikaiseksi*, on varsin helposti syntyvä ajatus. Pystyn myös varsin vaivattomasti luettelemaan lukemattoman määrän esteitä. *Käyttämäni tietokoneen näppäimistö ei ole hyvä, avotilassani on häiritseviä ääniä ja saan organisaation johdolta liian vähän arvostusta*, luettelen mielessäni toimintaani estäviä tekijöitä. Keksin myös varsin helposti ja automaattisesti syitä siihen, miksi en ole juuri nyt parhaimmillani – ja samalla kuvittelen, miten paljon paremmin asiat sujuisivat, jos olisin. *Kirjoittamiseni olisi paljon helpompaa, jos olisin nukkunut paremmin ja jos olisin saanut lounashetkeltä toivomaani innostusta*. Saatan myös jäädä harmittelemaan, ettei toteutunut jokin toivomani *potentiaalinen historia* – joku sellainen tapahtuma, joka olisi toteutunut, mikäli vallitsevat tekijät eivät olisi estäneet sitä toteutumasta (potentiaalisista historioista katso Shoham 1988, 121). *Jos keskittynyt kirjoittamiseni ei olisi keskeytynyt ulkopuoleltani*

tulleeseen häiriöön, olisin saanut paljon enemmän aikaiseksi, harmittelen. Saatan myös pahoittaa mieleni, suuttua ja olla vihainen varsin automaattisesti. Tuo oli niin ruma temppu, että minulla on oikeus pahoittaa mieleni, mietin tuohtuneena. Lisäksi saatan ajatella automaattisesti, että jokin asia, esimerkiksi jonkin tilan tunnelma, on tietynlainen.

Kuitenkin tarkemmin ajatellen esteiden toteamiset, syiden etsimiset ja mieleni pahoittamiset eivät useimmiten sellaisenaan auta minua onnistumaan tilanteissa. Sen sijaan, että pyrkisin löytämään väylän kohti parempaa, etsin syitä ja selityksiä nykytilalle. Toisinaan tilan korjaamiseksi voi olla tärkeää, että ymmärrän, miten sinne on päädytty, sillä se voi auttaa estämään ongelman toistumisen, mutta joskus kuitenkin riittää vain se, että keksin keinon edetä. Joka tapauksessa on eri tapa hahmottaa *millaisia estäviä tekijöitä on ja minkä tai keiden syy jonkin asia on* kuin hahmottaa *miten tästä mennään eteenpäin – esteistä huolimatta*. Oikeastaan, kun ajattelen asiaa, aina on joitakin esteitä. Minun on varsin helppoa löytää syitä minulle harmilliseen tilanteeseen itseni ulkopuolelta ja oikeuttaa niiden perusteella kielteiset kokemukseni. Saatan kokea, että jonkin ikävän asian vuoksi minulla on oikeus suuttua, mutta en pohdi laajemmin *oikeutusta oikeuttaa suuttumukseni* – en edes kysy, palveleeko suuttumukseni todella minua itseäni, jotakin muuta henkilöä tai laajempaa yhteisöä. Voin harmitella sitä, miten organisaation henki tai ilmapiiri on huono, mutta auttaako se, että osoitan tästä mieltä? Jos osoitan mieltäni, kenelle sitä oikeastaan osoitan: itselleni, kollegoilleni, organisaation johdolle, kaikille? Entä jos tulin luoneeksi yhteisestä lounashetkestä yhteisöämme kyynistävän

hetken ja jos mieleni pahoittamisen myötä saan vähemmän aikaiseksi niitä asioita, joita pyrin saamaan aikaiseksi? Vaadin omaan tilanteeseeni muutosta, mutta en osaa löytää muutostekijöitä itsestäni - omista ajatuksistani, hahmotustavoistani ja odotuksistani, jotka voivat olla itseään toteuttavia sen sijaan, että ne vain heijastelisivat sitä, miten asiat ovat.

Lisäksi saatan kuvitella, että jos jotakin toteutuu yhteisössä, joku on sitä myös silloin tavoitellut, ja jos minä en sitä tavoitellut, silloin jonkun muun on täytynyt tavoitella sitä. Jos kuitenkin itse saatan tulla toimineeksi tavalla, jota en varsinaisesti tavoitellut, voisiko näin olla asian laita myös yhteisöissä? Voisiko olla niin, että oikeastaan kaiken aikaa tapahtuu myös sellaisia asioita, joita kukaan ei varsinaisesti tavoittele? Voiko olla, että kielteisten asioiden kohdalla varsin laajasti yhteisöissä toteutuva ajattelun rutiini on, että *tapahtunut oli jonkun toisen eikä minun tai meidän syytä?* Saatan myös kuvitella, että jos yhteisössämme ei ole jotakin myönteistä toivomaani käytäntöä, muut eivät sitä halua. Harmittelen, miten lounaspaikan ilmapiiri ei ole inspiroiva, mutta saatan muiden kannalta katsottuna tulla itse ylläpitäneeksi sitä samaa ei-tavoiteltavaa tilaa, johon olisin toivonut muutosta ja johon ehkä monet muutkin olisivat toivoneet muutosta. Saatan toivoa muutosta, mutta en tee muutoksen eteen muuta kuin esitän toiveita - joko sisäisesti itselleni tai ääneen muille. Vaadin yhteisömme tilanteeseen muutosta, mutta en osaa nähdä muutostekijöitä juuri meistä itsestämme - omista rutiineistamme, ajatuksistamme, hahmotustavoistamme ja odotuksistamme, joita myös minä itse olen ylläpitämässä ja luomassa siinä missä muutkin.

Ajattelun rutiinien vaivattomuus voi olla erityisen petollista. Voin hahmottaa jonkin asian olevan tietyllä tavalla ilman, että käytän asian arviointiin lainkaan tietoista ponnistelua (ihmisen eri ajattelun systeemejä ja niiden piirteitä on käsitelty esimerkiksi Evans 2008). Kun vaivattomasti ja nopeasti hahmotan asian olevan tietyllä tavalla, kuvittelen sen myös olevan niin kyseenalaistamattomasti. Minun ei tarvitse pohtia vaihtoehtoisia tarkastelutapoja tai perusteita käsitykselleni. En koe, että vaihtoehto olisi edes olemassa. Vaivattomuus hahmottaa asia tietyllä tavalla luo minulle illuusion siitä, että olen tavoittanut sen, miten asia todella on ja millainen on sen perimmäinen olemus. Ajattelen, että asia *on tietynlainen* sen sijaan, että hahmottaisin *kokevani asian tietynlaisena*. Attribuoin tulkintani asioista asioiden ominaisuuksiksi enkä välttämättä kyseenalaista lainkaan omia tulkintojani niistä. Ärsyyntyessäni jonkin henkilön toiminnasta saatan päätyä ajattelemaan, että henkilö on ärsyttävä. Joudun ponnistelemaan rutiiniajattelutapaani vastaan, jotta pystyn ajattelemaan sen sijaan, että henkilö olisi ärsyttävä, minä koen hänet ärsyttävänä. Ajattelun rutiineihin pätee sama kuin rutiineihin yleensäkin: minun täytyy ponnistella, jotta pystyn toimimaan oppimani rutiinin vastaisesti ja jotta pystyn omaksumaan vaihtoehtoisen rutiinin. Ajattelutavasta on voinut tulla rutiini silloin, kun en enää joudu ponnistelemaan sen käynnistymiseksi.

Ajattelun rutiineissa piilee suuri voimavara. Millaista elämäni voisikaan olla, jos ajattelin automaattisesti hieman toisin kuin miten olen tottunut ajattelemaan! Entä jos etsisin mahdolini-

suuksia ja pyrkisin löytämään tapoja mennä eteenpäin sen sijaan, että huomioni olisi vain esteissä? Kuinka toisella tavalla voisinkaan toimia sen myötä? Millaista elämämme voisikaan olla, jos hahmottaisimme asiat toisin kuin miten olemme tottuneet hahmottamaan!

Näitä tapoja voisin kokeilla matkalla rutiinien äärelle

Tutkimusmatkalla rutiinien äärelle on toki esteitä, jotka kannattaa huomioida ja joista joitakin olen käsitellyt edellä. Seuraavassa on joitakin konkreettisia etenemistapoja, jotka voivat auttaa onnistumaan matkalla.

Tarkkailla omaa toimintaani ja mitä siinä toistuu. Miten oikein tulinkaan toimineeksi ja mitkä asiat toistuvat tekemisissäni? Yksi este rutiinien näkemiselle voi olla, että usein toistuvat asiat hahmottaa yksittäisinä poikkeuksina eikä toistuvina tapahtumina. Jokainen tapaus on jostakin näkökulmasta aina ainutlaatuinen. Työskentelyni ei ole montaa kertaa keskeytynyt tietyn sähköpostiviestin saapumiseen enkä ole montaa kertaa joutunut pohtimaan, miten tukisin kollegaa, joka on juuri saanut kuulla äitinsä syövästä. Jokainen tapaus on jossakin suhteessa aina erilainen. Laajemmasta perspektiivistä katsoen työskentelyni on kuitenkin keskeytynyt lukemattomia kertoja *jonkin* sähköpostiviestin saapumiseen ja olen monesti pyrkinyt tukemaan ihmisiä vaikeuden hetkillä.

Kysyä muiden apua. Vaikka en aina itse näe hyvin tapojani ja tottumuksiani, joku kollegani tai muu läheinen henkilö on

voinut huomata toiminnastani puolia, jotka toistuvat. Ehkä joku on jo nähnyt toiminnassani jotakin sellaista, jota minä itse en ole. Muiden perspektiivi voi tuoda hienoa täydennystä omaani. Voin olla itse todella hyvin tietoinen siitä, mitkä olivat tavoitteeni ja mitä halusin tehdä. Sen sijaan muilla henkilöillä ei ole vastaavaa näkymää pyrkimyksiini, vaan heille näkyvämpää on se, miten tulini toimineeksi heidän näkökulmastaan (oman ja muiden perspektiivien perustavaa eroa on käsitellyt esimerkiksi Pronin 2006). Muut saattavat huomata myös tekoja, joita tulini tehneeksi mutta joita en kokenut tavoittelevani. Hahmotan vaivattomasti, miten asiat ovat omasta näkökulmastani, mutta minun voi olla erittäin vaikea kysymättä hahmottaa, miten joku toinen voi samat asiat kokea.

Tarkkailla muita ja kysyä, pätevätkö päätelmät kuitenkin myös minuun. Aika ajoin ihmettelen, miksi ihmiset toimivat tietyllä tavalla. Saatan ensin todeta, että ihmiset katsovat suuttuneena asioita kapeasti vain omasta näkökulmastaan sulkien itseni pois tällaisesta käyttäytymisestä. Riitatilanteessa saatan syyttää vastapuolta empatian puutteesta, mutta en huomaa oman empaattisuuteni puutetta. Asioita tarkemmin tarkkailtuani ja jonkin aikaa ihmeteltyäni saatan todeta, että myös itse toimin juuri niin kuin useat muutkin! Voi, mitä muut ihmiset voivatkaan opettaa minulle itsestäni.

Näitä rutiineja halajan

Edellä on käsitelty etenkin rutiinien tunnistamista, mutta vielä on jäänyt tarkastelematta, *millaisia uusia tavoitteitani palvelevia*

rutiineja voisin ottaa käyttöön. Toki monia tärkeitä tekemisiä voi tulla tehtyä ilman varsinaista rutiinia, mutta riskinä on, että tärkeitä mutta ei-kiireellisiä asioita tulee tehtyä liian vähän (tästä teemasta lisää esimerkiksi Covey 1989). Voi olla, ettei arjessa ole varsinaista ärsykettä, joka saisi toivotun rutiinin käynnistymään vaikkapa kirjoittamisen osalta. Aiemmin minun oli hyväksyttävä, että en voi saada valmista listaa rutiineistani. Sen sijaan ollessani kiinnostunut omaksumaan uusia rutiineja voin hyödyntää muiden kehittämiä rutiineja ja voin tutustua jopa listamaisesti siihen, mitä vaihtoehtoja olisi tarjolla. Jos olen kiinnostunut helpottamaan kirjoittamistani rutiinien avulla, voin harkita ottavani käyttöön *alamäkeen parkkeeraamisen rutiinin*: jättää työni kohtaan, josta pääsen helposti liikkeelle palatessani siihen (muun muassa tämän kirjoittamistyöskentelyn rutiinin ovat esittäneet Kiriakos ja Svinhufvud 2015, 119). Seuraavassa on joitakin ehdotuksiani rutiineista, joita voisin omaksua.

Väitöskirjan kirjoittamisen aamupäivä. Väitöskirjan tekemisen voi hahmottaa kirjoittamisprojektina, jota muut tekemiset tukevat: jotta väitöskirja voisi valmistua, tulee ainakin kirjoittaa. Yksi rutiinini voisi olla, että kirjoittaisin aamupäivän ajan ainakin tiettyinä päivinä viikossa, esimerkiksi tiistaina. Kirjoittamisrutiinissa keskeistä olisi keskittyä kirjoittamiseen, joten sähköposti kiinni, ja muutenkin minun on syytä hankkiutua ympäristöön, jonka ärsykkeet eivät keskeytä kirjoittamistyöskentelyäni.

Aineiston analyysi-iltapäivä. Väitöskirjatutkimuksessa aineistoon tutustuminen ja sen analysoiminen ovat usein ainakin jossakin

vaiheessa prosessia tärkeitä tekemisiä, joihin voin kehittää oman rutiinin. Aineistoa voisin analysoida yhtenä iltapäivänä viikossa, esimerkiksi maanantai-iltapäivisin. Jos kuuntelen haastatteluja, etsin siihen sopivan ympäristön, kuten hiljaisen huoneen.

Lukemistunti. Rutiini lukea artikkeleita, kirjoja ja muuta keskeistä materiaalia on myös tärkeä. Eikä vain lukea, mutta myös kirjoittaa niistä heränneitä ajatuksia ylös. Voin päättää, että nyt luen keskittyneesti ja kirjoitan lukemani perusteella tunnin verran ilman, että tekisin mitään muuta. Kun kirkastan itselleni tavoitteen ja pidän sen mielessäni, voin onnistua toimimaan paremmin siten kuin haluankin toimia.

Ajatuksien kirjoittaminen välittömästi – ei huomenna. En ollut vielä aloittanut tämän esseen kirjoittamista, kun pohdin lenkillä, voisiko esseen suoman paikan hyödyntää rutiinien käsittelyyn. Onnistuisikohan se, toimisikohan se edes ajatuksena ja mitähän voisin käsitellä teeman kautta, pohdin lenkillä. Lenkin aikana sain vahvistusta sille, että rutiiniteema voisi toimia, ja mielestäni sain joitakin loistavia ideoita, joita voisin kirjoittamalla kehittää esseessäni eteenpäin. Aloittaessani esseeni kirjoittamisen huomasin harmikseni, etten pystynyt palauttamaan mieleeni niitä ideoita, jotka olin lenkillä saanut. Olin varma, että olin saanut hyviä ajatuksia, mutta ne eivät muistuneet mieleeni. Työskentelyäni olisi auttanut rutiini kirjoittaa ylös ajatuksia ja ideoita silloin kuin ne ovat vielä mielessä ja tuoreessa muistissa. Tämä käyttöön – tai vielä kadun!

Innostava ja eteenpäin auttava kollegiaalinen ohjaus- ja tukiryhmä. Muiden henkilöiden tuki voi olla aivan keskeistä siinä työskentelyssä, joka voi näyttää yksilötyöskentelyltä. Yksi väitöskirjaa eteenpäin auttava ruutiinini voisi olla tavata esimerkiksi kahden viikon välein iltapäivällä joitakin kanssamatkustajia, jotka voisivat arvokkailla ajatuksillaan sekä myötätuntoisella ja -intoisella tuellaan auttaa matkanteossa eteenpäin. Uskomukseni mukaan työskentelyäni auttaisivat terävät, jopa itseäni yllättävät, näkökulmat ja huomiot esitettyinä kannustavalla ja hyväntahtoisella tavalla. Tällainen oman työn, sen vaiheiden, omien huolien ja kysymysten esittämisen konteksti olisi uskomukseni mukaan arvokas. Tähän rutiiniin ohjaava näkemys on, että joiltakin osin olen itse rakentamassa sitä organisaatiota, jossa toimin.

Eri työskentelytilojen kokeileminen. On tärkeää pohtia, missä saan tehtyä parhaiten kutakin tekemistä. Saamieni kokemusten perusteella minulla on tästä joitakin näkemyksiä, mutta ehkä voisin kokeilla myös uusia tiloja ja antaa itselleni mahdollisuuden yllätyä niistä myönteisesti. Tilojen kokeilemisen voin hahmottaa rutiinina, jota voin käyttää ainakin jonkin aikaa: yhden uuden tilan kokeileminen joka viikko.

Tapojen tiedostaminen ja uudelleenarvioiminen. Omaa työskentelyäni laajasti tukeva rutiini voisi olla hankkiutua sellaiseen kontekstiin ja virittäytyä sellaiseen työskentelyyn, jossa voin tiedostaa ja punnita omia ajattelun ja toiminnan tapojani, oletuksiani ja uskomuksiani. Tällaisen voi nähdä tietynlaisena metarutiinina. Käyttöliittymällisesti olen pitänyt elämän-

filosofisista luennoista (katso Saarinen tulossa): kokemuksi perusteella pääsen antoisaan prosessiin sisälle saapumalla paikalle saliin. Myös kirjoittaminen on yksi tapa tiedostaa ja arvioida toimintaani, mutta välillä se tuntuu varsin työläältä. Kuitenkin esimerkiksi kahden viikon välein voisin arvioida, missä menen ja ovatko rutiinini ajan tasalla suhteessa pyrkimyksiini. Vastaavasti myös sopivan kirjallisuuden lukeminen voi auttaa oman toimintani tarkastelussa; tällaisista esimerkkejä viiteluettelossa.

Nukkua, syödä ja liikkua. Nukkuminen, syöminen ja liikkuminen ovat triviaalisti tärkeitä rutiineja. Silti nämä voivat unohtua minulta enkä välttämättä hahmota niiden merkitystä. Nämä ovat kuitenkin uskoakseni rutiineja, jotka auttavat tekemään esimerkiksi kaikkia edellä esitettyjä rutiineja paremmin. Työntekoni on joskus keskeytynyt iltapäivällä kokemukseen siitä, etten pysty enää työskentelemään. Olen tällöin usein kokenut, että väsymykseni johtuu pitkästä päivästä, jonka aikana olen kuluttanut päivittäisen energiani loppuun. Kuitenkin ymmärrettyäni syödä olen energisoitunut uudestaan ja jaksanut työskennellä keskittyneesti usean tunnin ajan. Tämän tarkastelun perusteella voin varata välipalaa iltapäiväksi ja syödä ennen kuin väsyn selvästi. Väsyneenä en jaksaa kunnolla tarttua asioihin, vaan silloin monet asiat tuntuvat paljon vaikeammilta kuin virkeänä ollessani. Nukkuminen on tärkeä rutiini, jota on helppoa vähentää sillä perusteella, että on muka jotakin muuta tärkeää tekemistä. Yksi nukkumista auttava rutiinini voisi olla kirjata joka päivä ylös, mihin aikaan olen mennyt nukkumaan ja mihin aikaan olen noussut, miten hyvin

olen nukkunut ja kuinka virkeäksi olen kokenut itseni päivällä. Ehkä tämä auttaisi näkemään nukkumisrutiinin tärkeyden entistä paremmin. Olen myös huomannut, että fyysinen liikkuminen saa usein ajatukseni ilmavammin liikkeelle sen lisäksi, että se on tietysti ruumiini toiminnan kannalta keskeistä. Menen siis lenkille ainakin muutaman kerran viikossa!

Virittäytymisen rutiini. Käsitykseni on, että virittyneisyyteni vaikuttaa siihen, mitä ja miten hyvin saan asioita aikaiseksi. Virittyneisyyttäni kuvaa se, mitä tunnen ja millaisia ajatuksia ajattelen sekä miten hahmotan esteet, jääkö niihin kiinni, näenkö mahdollisuuksia ja osaanko tarttua niihin. Virittymisessä piilee kuitenkin riskinsä: on helppoa tyytyä odottamaan sopivaa virittyneisyyden tilaa, jotta tietyn tekemisen voisi aloittaa. *Kirjoitan, kun minulle tulee siihen inspiraatio.* Voi kuitenkin olla, että sopiva virittyneisyys tulee harmillisen harvoin, ja seurauksena on, että toivottavaa toimintaa ei tapahdu. Tässä juuri rutiinit voivat auttaa: en jää senhetkisten mieltymyksieni armoille. Aloitan kirjoittamisen tiistaiamuna, vaikka en aamulla kokisi siihen erityistä inspiraatiota automaattisesti ja vaivattomasti. Siinä missä olen nähnyt rutiinit inertian lähteenä, ne voivatkin olla myös muutoksen lähde (tätä teemaa organisaatiossa on käsitellyt Feldman ja Pentland 2003). Sopivaa viritystilaa ei aina kannata jäädä odottamaan, vaan sen sijaan kannattaa tarttua toimeen.

Virittymisen suhteen keskeistä on myös kysyä: voisinko virittää itse itseäni? Miksi tyytyisin odottamaan ympäristöltä jotakin myönteistä virittävää, jos voin tuottaa sen itse? Luultavasti

virittäytymiseen on tapoja, joita kannattaa tutkia. Saatan esimerkiksi virittyä sopivasti sillä, että ennakkoin keskustelevani inspiroivan henkilön kanssa. Keskeiseksi virittäytymisen tapoja tarkastellessani voi muodostua se, olenko valmis hyväksymään, että virityn niin kuin virityn ilman, että tuomitsisin tapaani esimerkiksi sillä perusteella, että se vaikuttaa lapselliselta. Jos tarkoitus on saada itsensä vauhtiin, onko sillä niin väliä, mistä vauhti syntyy, kunhan se syntyy? Jos salsan kuunteleminen auttaa ajatuksellisesta umpikujasta eteenpäin (Kiriakos 2011, 67), eikö sitä silloin kannata mahdollisuuksien mukaan kuunnella? Tai jos jollekulle kolmen minuutin sadetanssin tanssiminen ennen kirjoittamista auttaa kirjoittamaan, eikö tätä kannattaisi pikemminkin hyödyntää kuin tuomita? On hienoa löytää rutiineja, jotka virittävät tilaan, joka tukee työskentelyä – niitä minun kannattaa vielä etsiä! Virittymisen teeman kannalta keskeistä on tarkastella mikä fyysinen, sosiaalinen ja mentaalinen tila tukee kutakin tekemistäni. Keskeistä ei ole kiinnittää huomiota vain siihen *mitä* teen vaan myös *miten*, *missä* ja *keiden kanssa*.

Lähtisinkö matkalle?

Vaikka on perusteita lähteä tutkimusmatkalle tiedostamaan ja uudelleenarvioimaan toimintaansa ohjaavia tottumuksia ja tapoja, on myös perusteita olla lähtemättä tällaiselle matkalle. Keskeinen peruste voi olla käsitys, jonka mukaan käsitykseni asioista suoraan heijastavat sitä, miten asiat todella ovat. Silloin myös käsitykseni toiminnastani vastaavat sitä, miten toimin. Tällöin ei ole syytä lähteä varsinaiselle tutkimusmatkalle

tarkastelemaan tarkemmin sitä, kuinka toimin. Miksi lähteä tutkimusmatkalle tunnettuun, jos ei ole syytä odottaa löytävänsä mitään uutta, yllättävää ja kiehtovaa? Matka ei ala eikä mitään löydy.

Mielekkyyden matkalta vie myös se näkemys, että olen tietynlainen ja tietyn tapainen ihminen enkä voi muuksi muuttua. Muuttumaton persoonallisuuteni sanelee sen, millainen olen ja miten toimin. Huomaan kyllä muilla toisenlaisia tapoja kuin minulla, mutta toimintatapojemme erot ovat selitettävissä erilaisilla persoonallisuuksillamme. Toimisin toisin, jos olisin syntynyt toisenlaiseksi ihmiseksi ja jos olisin saanut toisenlaisen persoonallisuuden. Historiani on selvästi osoittanut, millainen persoonallisuus minulla on, ja samalla se on osoittanut millainen ylipäättänsä voin olla. Totean, etten ole ruuti-ihminen – ja pidättäydyn matkasta tapojeni jäljille.

Yhtäläillä matkaan lähtemiseltä perusteet vie se käsitys, että ympäristöni sanelee toimintani. Toimijuudelleni, valinnoilleni, taktisille saati strategisille teoilleni ei jää tilaa. Vaikka käteni heiluvat ja suuni liikkuu näennäisesti tahtoni mukaan, tekoni ovat todellisuudessa ympäristöni aikaansaannosta. Rakenteet hallitsevat ihmisten toimintaa eikä yksilöllä ole mahdollisuuksia. Oletan itseni passiiviseksi henkilöksi, joka kuluttaa muiden tuottamaa tavalla, jonka muut ovat määritelleet. Toimisin toisella tavalla, jos – ja vain jos – minulle tarjottaisiin toisenlaisia tuotteita. Toimintani muuttuu, kun kuluttamani tuotteet muuttuvat. Tai, ehkä en ole ihan täysin passiivinen: pystyn ideoimaan mielessäni, miten tuotteiden tulisi muuttua, jotta

toimintani muuttuisi tavalla, jolla haluaisin sen muuttuvan, mutta toimintani muutos ei toteudu ilman näiden tuotteiden muutosta. Lähdän kyllä matkalle, jos matka on jonkun toisen tahon tuottaman matkapaketin kuluttamista ja jos löytyy kulttuurinen pakottava käytäntö, joka saa minut kuluttamaan tätä matkapakettia.

Myös matkan mahdolliset epämiellyttävyudet voivat estää sille lähtemisen. Matka voi uhata oman erinomaisuuteni kokemustani, minkä vuoksi tutkimusretkeä voi olla syytä vältellä. Tapojen tavoittelemisen ei ole välttämättä mukavaa. Se on kuin saalistaisi itseään, ja saaliin saadessaan voi olla ristiriitainen olo. Ollako ylpeä ja innostuako, vai hävetäkö ja lannistua? Kävi saalistaessa miten tahansa, jostakin näkökulmasta aina häviän – ja voitan. Kaksi näkökulmaa näyttäytyy välittömästi:

1) Jos en saanut saalista: *Olen onnistunut. Mahtavaa kuinka hyvä olen, kun käsitykseni ja toimintatapani ovat niin loistavia!*

Jos sain saalista: *Olen epäonnistunut. Käsityksissäni ja tekemisissäni on puutteita. En ollut niin hyvä kuin luulin ja kuin haluan olla. Tämä on masentavaa ja lannistavaa.*

2) Jos en saanut saalista: *Omalla tavallaan epäonnistuin, kun en löytänyt mitään uutta. En pääse eteenpäin enkä onnistu nyt kasvamaan. Ehkä kuitenkin ensi kerralla voin onnistua.*

Jos sain saalista: *Mahtava onnistuminen! Hienoa, että onnistuin löytämään kehityskohtia, vaikka löytämisessä on myös epämiellyttävä puolensa. Nyt pääsen eteenpäin!*

Varsinaisen matkan epämiellyttävyyden lisäksi on myös olemassa riski muiden silmissä naurunalaiseksi joutumisesta. Jaan yleisölle mielestäni huikean löytöretkikokemukseni ja olen ylpeä saaliistani, mutta kokemukseni jakaminen ei herätäkään yleisössä ihailua ja kannustusta vaan mitätöintiä ja vähättelyä tai kerskailua kuulijoiden omista saavutuksista ja heidän erinomaisuudestaan. Saan kuulla: *Etkö parempaan pystynyt? Mikä säälittävä räpäle tuo saaliisi on?! Minä olen joskus saanut kiinni paljon suuremman vonkaleen!* Tai jos sain suuren saaliin: *Minun pinnan alla ei tuollaisia majaile, kun olen saanut kaikki jo sinnteinä kiinni. Joskus kyllä saatoin saalista, mutta en enää, sillä mitään mainitsemisenarvoista saalista ei enää tule [mikä on merkki suuresta kypsyydestäni].*

Mutta toki vaihtoehto on myös uskoa, että matkalla voin löytää uutta, se on ylipäätänsä mahdollinen ja mielekäs, ja että sille kannattaa lähteä mahdollisista epämiellyttävän ristiriitaisista saalistuskokemuksista huolimatta. Voin ajatella olevani realistinen silloin kuin esteiden lisäksi tutkin myös mahdollisuuksia. Matkalle lähtiessäni voin myös miettiä, millaista seuraa matkalleni mahdollisesti kaipaan ja keille löytöretkistäni ja saaliistani kerron. Ehkä voin löytää ympäristön, joka ottaa arvostuksella ja innostuksella saaliini vastaan ja joka tukee minua myös silloin kuin en ole saalista saanut, saattaen jopa antaa toimivia vinkkejä tutkimusmatkalle.

Ja jos joku jakaa löytöretkikokemuksiaan minulle, päätän tarkastella millainen kokemusten vastaanottaja olen – rutiinilla tai ilman.

Viitteet

- Argyris, C. (1991) Teaching smart people how to learn. *Harvard Business Review* 69:3, 99-109.
- Bargh, J., & Chartrand, T. (1999) The unbearable automaticity of being. *American Psychologist* 54:7, 462-479.
- Covey, S. (1989) *The seven habits of highly successful people*. New York: Free Press.
- Duhigg, C. (2014) *Tapojen voima*. Helsinki: Basam Books.
- Evans, J. (2008) Dual-processing accounts of reasoning, judgment, and social cognition. *Annual Review of Psychology* 59, 255-278.
- Feldman, M., & Pentland, B. (2003) Reconceptualizing organizational routines as a source of flexibility and change. *Administrative Science Quarterly* 48:1, 94-118.
- Kiriakos, C. (2011) Kaikilla aisteilla: tutkijan muotokuva. Teoksessa: K. Räsänen (toim.) *Tutkijat kertovat – kymmenen esseettä akateemisesta työstä*. Aalto-yliopiston julkaisusarja KAUPPA + TALOUS 9/2011. Helsinki: Aalto Print, 61-74.
- Kiriakos, C., & Svinhufvud, K. (2015) *Tohtoritakuu: Kirjoittamisen opas jatko-opiskelijalle ja tutkijalle*. Helsinki: Art House.
- Langer, E. (1989) *Mindfulness: Choice and control in everyday life*. London: Harvill.
- Pronin, E. (2008) How we see ourselves and how we see others. *Science* 320:5880, 1177-1180.
- Saarinen, E. (tulossa) Life-philosophical lecturing as a systems-intelligent technology of the self. *Selected Papers from the XXIII World Congress of Philosophy*.
- Shoham, Y. (1988) *Reasoning about change: Time and causation from the standpoint of artificial intelligence*. Cambridge: The MIT Press.

III Hyvä tutkija?

Hyvä tutkija

Marja Svanberg

Mikä tekee tutkijasta hyvän? Tämä kysymys kiinnostaa minua, väitöskirjaa työstävää jatko-opiskelijaa. Meillä on lukematon määrä erilaisia teorioita ja viitekehyksiä, jotka tarjoavat erilaisia kuvakulmia tutkimukseen. Voimme puhua tarjolla olevista narratiiveista, jotka vaihtelevat ajan ja ihmisten mukaan. Konsensuksen perään on turha haikailla: tarjolla on näkemyksiä laidasta laitaan. Tutkimus saattaa siten näyttäytyä epämääräisenä viidakkona, jossa tutkija navigoi tietämättä, milloin suunta on kohti turvallista majapaikkaa ja milloin villipedon luolaa. Toisinaan tutkijalla saattaa olla vahvoja viitteitä oikean polun suunnasta, mutta erilaiset houkutukset ja häiriötekijät johdattavat hänet harhaan. Tässä esseessä pohdin, mitä hyvä tutkija tekisi. Kysyn, minkälaisia hyveitä tarvitsen pysyäkseni oikealla polulla. Lopulta pohdin, onko hyvän tutkijan ylipäänsä mahdollista selviytyä tästä viidakosta selväjärkisenä.

Mikä tutkija?

Oletko koskaan pelannut peliä, jonka sääntöjä et tunne? Kun et tiedä pelin sääntöjä, et voi tietää, pelaatko hyvin tai miten voisit peliäsi kehittää. Samalla tavalla minun on ymmärrettävä tutkimuksen tarkoitus voidakseni hahmottaa, mitä sen teke-

minen minulta vaatii ja miten voisin kehittyä tutkijana. Tässä yhteydessä minun ei tarvitse tietää kaikkea mahdollista tutkimuksesta, jonkinlaisen vähimmäisstandardin määrittelyminen riittää. Tutkimuksen ydintehtävän hahmottaminen tarjoaa standardin, jonka valossa voin pohtia omaa suuntaani ja sitä, miten löytäisin oikealle polulle.

Hyvä tutkijuus kiinnostaa minua, mutta toivon esseeni auttavan myös kanssamatkustajiani. Laajemmin tarkasteltuna tutkimusaiheillamme voi olla vähän yhteistä, mutta uskon mahdollisuuden kuvata tutkimuksen ydintarkoitus siten, että moni tutkijakollegoistanikin sen omaksuisi. Värikkäiden keskustelujen pohjalta olen havainnut monen meistä ajattelevan, että tutkimuksen tulisi tuottaa jotain aitoa ja hyödyllistä, olla sidoksissa todellisiin ilmiöihin tai käytäntöihin. Tuottavuuden argumenttia hyödynnetään usein myös tutkimustyön oikeutuksessa. Moni akateeminen artikkeli aloittaa kertomalla, miksi sen käsittelemät ongelmat ovat merkittäviä ja sen tuottama tieto kallisarvoista. Toisin sanoen, mitä, miten, miksi ja kuka siitä hyötyy. Tutkimuksen kaupittelu hyödyllisenä ei takaa tutkimuksen hyödyllisyyttä, mutta tarve hyödyllisyyden korostamiseen antaa vahvistusta näkemykselleni siitä, että moni tutkija kokee hyvän tutkimuksen tuottavan jotain todellista, käytännöllistä ja hyödyllistä. Kaiken hyödyllisen ei tarvitse olla maatajärisyttävää. Myös uusi kuvakulma, uusi yhteys, tai entistä tarkempi analyysi voivat aidosti hyödyttää meitä.

Tarkoittaako tämä, että tutkijan ydintehtävä on systemaattisesti selvittää jotakin asiaa tai ilmiötä, analysoida sitä ja kommuni-

koida löydöksiä? Toisin sanoen, onko tutkimuksen tarkoitus etsiä ongelmiin ja kysymyksiin vastauksia? Vastata tutkimuskysymyksen? Ottaa selvää ja kertoa meille jotain uutta? Auttaa meitä ymmärtämään maailman monimuotoisuutta? Kaiken sen pohjalta, mitä tutkimuksesta tiedän, vaikuttaisi mahdolliselta tai ainakin järkeenkäyvältä, että tutkimuksen ydintarkoitus on jossain näiden rivien välissä. Tässä yhteydessä en tavoittele täydellistä muotoilua, vaan jotakin yleisesti ymmärrettävää, josta voin lähteä liikkeelle. Näin ollen, määrittelen tutkimuksen ydintehtävän jonkinlaisena systemaattisena selvitystyönä, ongelmien ratkomisena, kysymyksiin vastaamisena ja tiedon kasvattamisena.

Tutkija, joka ymmärtää tutkimuksen ydintarkoituksen toisin, voi hyötyä pohdinnoistani aivan yhtä paljon. Hän voi omalla kohdallaan miettiä, minkälaisia haasteita hänen tutkimuksensa ydintarkoitus asettaa ja minkälaisia hyveitä se häneltä siten vaatii.

Hyvän tutkijan hyveet

Hyveet auttavat meitä saavuttamaan arvokkaina pitämiämme asioita. Jos tavoitteeni on pyrkiä edellä kuvattuun, ilmiöitä ja asioita havainnoivaan, uutta tietoa ja parempaa ymmärrystä tavoittelevaan tutkimukseen, minkälaisia hyveitä se minulta vaatii?

Ennen kaikkea, se vaatii järkevyyden hyvettä, eli systemaattisen järjen käytön periaatetta. Vaikka minulla olisi vahva tunne

jostakin asiasta, joudun varmistamaan, vahvistaako myös järki asian. Tutkimus, joka pyrkii tuottamaan uutta, hyödyllistä tietoa, ei voi perustella oletuksiaan tai johtopäätöksiään pelkillä tunteilla. Tunteet ovat toki jatkuvasti läsnä ja niillä on tärkeä rooli elämässämme. Järjen ja tunteiden ei tarvitse olla ristiriidassa keskenään: kun tiedämme jonkin olevan oikein, usein myös tuntemme ovat linjassa sen kanssa – ja toisinpäin. Intuitio voi kuitenkin olla väärässä. Siksi järkevyyden hyvettä tarvitaan taukoamatta. Se, että järki päättää viime kädessä ja toimii varmistajana, ei tarkoita robottimaista tutkijaa, johon tunteet, paineet, odotukset, valta ja muut moniulotteiset vuorovaikutusmekanismit eivät vaikuttaisi. Se, että ihmisellä on järki, jota hän voi käyttää, ei poista hänen ihmisyyttään tai erehtyväisyyttään. Toisaalta, se ei myöskään takaa, että hän käyttää järkeään. Siksi korostan järkevyyden roolia tutkimuksessa. Pääroolia, jota ilman tavoittelemani tutkimus olisi sula mahdottomuus.

Hyvä tutkimus vaatii myös rehellisyyttä: kompromissien välttämistä ja tutkijan sitoutumista tutkitun asian parempaan ymmärtämiseen. Koska kaikki menetelmät eivät ole yhtä hyviä, oikeita ja toimivia, tutkimus vaatii halua rehellisesti arvioida käytettävien menetelmien potentiaalia ja rajoitteita. Tämä tarkoittaa, että ollakseni hyvä tutkija en voi teeskennellä tietäväni, olettaa asioita itsestäänselvyytenä tai vedättää tutkimustani haluamaani suuntaan. Minun on nähtävä vaivaa kohdellakseni tutkimustani vilpittömästi ja mahdollisimman puolueettomasti. Se, miten tämä parhaiten saavutetaan, on laajempi jatkokysymys, josta löytyy useita mielekkäitä kuvauksia.

Pyrkiessäni kohti hyvää tutkimusta, en voi välttää johdonmukaisuuden hyvettä, eli järkevien näkemysteni perusteella toimimista. Jos tiedän jonkin olevan oikein, minun on otettava se myös huomioon työssäni. Se tarkoittaa myös halua yhdistää tietoni muuhun relevanttiin tietoon. Jos kollegani on juuri kehittänyt tutkimusaiheeseeni liittyvän läpimurron, johdonmukaisena tutkijana en voi olla huomioimatta sitä.

Tutkijana tarvitsen intellektuaalista itsenäisyyttä, halukkuutta nähdä omin silmin, sen sijaan että luottaisin jonkun muun sanaan. Se ei tarkoita, että suhtautuisin kaikkeen varautuneesti. Päinvastoin, on antoisaa ammentaa ajatuksia, virikkeitä ja inspiraatiota toisilta ihmisiltä. Itsenäisyyden hyve muistuttaa minua kuitenkin siitä, että olen vastuussa omasta tutkimuksestani ja sen sisällöstä. Kun tutkijana etsin uutta tietoa, vaatii se minulta valmiutta seurata todisteita, minne ikinä ne johdattavatkin, huolimatta olemassa olevasta konsensuksesta, muiden tunteista tai suosikkinäkemyksistä. Näin ollen, hyvä tutkimus vaatii minulta myös rohkeutta. Ollakseni hyvä tutkija, en voi antaa pelon estää itseäni päätyvästä epäsuosittuihin lopputuloksiin. Saatan tutkimuksellani asettua alttiiksi massojen vyöryville tunteille.

Tutkimus on vaativaa työtä. Tavoitteisiini pyrkiminen vaatii minulta omistajuutta, vastuuta ja tietynlaista ammattiyllpeyttä työtäni kohtaan. Ammattiyllpeyden hyve tarkoittaa, että tutkija pyrkii asettamaan itselleen arvokkaita tavoitteita ja on valmis tekemään parhaansa. Se ei tarkoita teeskenneltyä ylpeyttä tai ylpeilyä, vaan aitoa tunnustusta tutkimustyötä ja sen haasteita

kohtaan. Jos toisaalta oletan aina epäonnistuvani, voi itseni ja mahdollisuuksieni vähättely muodostua tutkimustani haittaavaksi paheeksi.

Tuottavuuden hyve auttaa minua ulos luomistani lokeroista esittämällä vaatimuksen siitä, että tutkimuksellani olisi oltava jotain annettavaa. Siten, tuottavuuden hyve yhdistää minut todellisuuteen ja saa minut pohtimaan, mitä tiedän tällä hetkellä ja mitä minun tulisi selvittää, jotta voisin ymmärtää tämän asian vieläkin paremmin. Kaikesta tehdystä tutkimuksesta huolimatta on loputtomasti asioita, yhteyksiä, syitä ja seurauksia, joita emme tiedä. Tuottavuus auttaa minua löytämään ne pienet purot, joista työni rakentuu.

Hyvä tutkijuus näyttää vaativan minulta jatkuvaa hyveellisyttä. Positiiviselta kannalta tarkasteltuna hyveet voivat auttaa minua tekemään tavoittelemaani, ilmiöitä selvittävää, kysymyksiin vastaavaa ja toivottavasti myös jollain tavalla hyödyllistä tutkimusta. Tämä lista ei ole kattava, vaan sitä on mahdollista jatkaa pohtimalla, minkälaisia haasteita tutkimustyö tarjoaa ja minkälaiset ominaisuudet auttavat selviämään niistä. Keksitkö sinä listan jatkoksi hyveitä, jotka auttavat sinua tutkimustyössäsi?

Hyvän tutkijan selviytymisopas

Tutkijana saatan kohdata monenlaisia häiriötekijöitä ja houkutuksia, jotka estävät minua toimimasta ihanteeni mukaisesti. Riittääkö se, että tiedän, minkälaiset hyveet auttavat

minua kohti hyvää tutkijuutta, jos en toisaalta kykene elämään tietoni valossa? Onko näitä hyveitä harjoittavan tutkijan mahdollista selvittää akateemisessa työympäristössä?

Viidakon vaarat ovat monet. Tutkijana saatan kohdata pelkoa. Saatan olla sanomatta, mitä ajattelen, jos pelkään kollegani, tiedeyhteisön tai jonkun muun tahon reaktiota. Saatan olla julkaisematta näkemyksiäni, jos pelkään niiden herättävän polemiikkia. Ongelma piilee siinä, että hyvä tutkimus kommunikoi jotain ja samalla tahtomattaankin kääntää selkensä jollekin toiselle. Koska näkemyksiä on laidasta laitaan, saatan tulla miettineeksi, kenen alueella nyt liikun ja kuka vastapuolella mahdollisesti loukkaantuu. Saatan miettiä, minkälaisia sitaatteja minun tulisi käyttää, akateemisten pelisääntöjen valossa, jotta pelaisin mahdollisimman viisaasti.

Toisaalta, saatan kohdata kyynisyyttä ja päätellä koko tutkimuksen olevan peliä. Tällöin en sitoudu yhteenkään ajatukseen tosissani. Lainaan yhden viitekehyksen sieltä, toisen täältä. Olen puolueeton. En näe ongelmaa siinä, että eri artikkeleissa käyttämäni viitekehykset ovat keskenään täysin ristiriitaiset. Jos kyse on pelkästä pelailusta, on minun vaikea nähdä arvoa työni loogisuudessa tai pyrkimyksessä saavuttaa omia, koherensseja näkemyksiä. Kyynisyys raatelee hyveitäni saaden minut vähentämään vaivannäköäni.

Toisten miellyttäminen voi monessa yhteydessä näyttäytyä tärkeänä. Tutkimusapurahat voivat johdatella minua. Saatan kuvitella, että minun on tehtävä tietynlaista tutkimusta ja

saavutettava tietynlaisia tuloksia, ettei rahoitukseni lopu. Moni näennäisen tärkeä tekijä voi saada minut jyräämään omat kiinnostustenkohteeni. Pelkojen, konfliktien välttelyn ja kyynisyyden lisäksi haasteeksi voi nousta ihmissuhteet, toimistopolitiikka, laajempi työyhteisö tai oman tutkimukseni eristäminen.

En onneksi kärsi kaikista näistä häiriötekijöistä, ainakaan yhtä aikaa. Siitä huolimatta ne ovat merkittäviä vaikuttajia monen tutkijan elämässä. Jos tutkija on vakuuttunut näkemyksestään, mutta hänen työyhteisönsä ei lämpene sille, voiko olla kohtuullista vaatia häntä uhraamaan maineensa, rahoituksensa ja tuleva työpaikkansa, hyveellisen tutkimuksen nimessä? Oli tutkija sitten oikealla polulla tai eksynyt, kyse ei ole kertavoitosta, vaan tutkijan sen hetkisestä parhaasta tiedosta ja siitä, miten hän siihen suhtautuu. Kyse on siitä, uskaltaako tutkija seurata todisteita minne tahansa ne hänet johdattavatkin ja kommunikoida ne avoimesti, vai kannattaako hänen uhrata ne vetämällä raja, jota on paras olla ylittämättä.

En tiedä. Kysyn tämän kysymyksen, jotta voimme keskustella siitä. On huomioitava, ettei hyvän tutkijuuden tavoittelu ei ole ainoa huolenaihe akateemisessa työssä. Akateemisilla tutkijoilla on esimerkiksi moneen muuhun alaan verrattuna vähemmän mahdollisuuksia saavuttaa vakituinen työpaikka. Selvitäkseen tässä työssä tutkijan valmius joidenkin asioiden sanomatta tai tekemättä jättämiseen saattaa korostua.

Rajansa kuitenkin kaikella. Pysyäkseen akateemisella uralla, ollakseen tuottava ja nauttiakseen työstään, tutkijan on oltava oma itsensä, ilman sensuuria. Jonkinlainen politikointi voi olla väistämätöntä, mutta motivoituneen tutkijan elämässä on monta tärkeämpää asiaa. Myös akateemisen instituutin on löydettävä erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja. Tasapainoinen ja rikas työyhteisö ei kuitenkaan synny itsestään, vaan monen tahon yhteistyönä, joka vaatii lukuisia hyveitä koko organisaatiolta. Koska organisaatio vaikuttaa tutkijan selviytymiseen, tutkijan kannattaa hakeutua ilmapiiriin, jossa hänen hyveitään arvostetaan.

Näistä raottamistani haasteista huolimatta, uskon hyvän tutkijan mahdollisuuksiin selvittää akateemisessa ympäristössä selväjärkisenä. Kun viidakossa pisimpään selviytyneet tutkijat viimein löytävät viidakon laidalle ja heiltä kysytään, miten he sen tekivät, voin kuvitella vastauksen kuuluvan: järkevyydellä, rehellisyydellä, tuottavuudella, johdonmukaisuudella, kärsivällisyydellä ja sitkeydellä. Mukana voi olla myös huumorintajua, sitoutuneisuutta, luovuutta, ja niin edelleen. Koska tutkimus on sivistynyttä työtä, jossa viidakon laki ei hallitse, uskon itsekkin selviytyväni sen parissa. Tällä matkalla hyveet auttavat minua kohti tärkeintä ja kauemmas häiriötekijöistä. Havainnollistan tätä vielä muutaman esimerkin kautta.

Matka oikealle polulle

On luontaista uskoa ajatuksiin, jotka tulevat arvostamiltamme ihmisiltä. Jatko-opiskelijana saatan uskoa teoriaan, koska

vaikutusvaltainen ohjaajani ylistää sitä. Ohjaajani voi ylistää sitä, koska hänen kollegansa lukevat sitä kehuja arvosteluja. Arvostelujen kirjoittajat saattavat olla ulalla teorian merkityksestä, mutta uskovat sen vaikutusvaltaisen luojaan itse tietneen, mistä puhui. Tämä karikatyyri tunnetaan myös Keisarin uudet vaatteet -tarinasta. Itsenäisyyden hyve korostaa omakohtaisen arvioinnin merkitystä ja vähentää valtasuhteiden painoarvoa tutkimuksessani. Ohjaajani on antanut minulle hyödyllisen vinkin ottaa professori päivässä. Tämä tarkoittaa, ettei tutkija tarpeettomasti ripustaudu, vaan harjoittaa itsenäisen arvioinnin hyvettä.

Joskus tiedostan, etten ole yhdistänyt näkemyksiäni muuhun tietooni. Saatan huomata, että minulla on ajatuksia, joita en ole itse arvioinut. Ajatukseni saattavat kyllä tyhjiössä – ne vain tuntuvat oikeilta tai kuulostavat naseviltä. Joskus minulla on ajatuksia, joiden tiedän olevan ristiriidassa toisten ajatusteni kanssa. Tämä epävarmuus riepottelee minua tutkijana. Johdonmukaisuuden hyve kannustaa minua arvioimaan ajatukseni ja yhdistämään tiedonrippeeni selkeämmäksi kokonaisuudeksi. Tällöin, haluni tietää tarkoittaa samanaikaisesti halua korjata erehdyksiä, poistaa ristiriitoja ja lisätä selkeyttä.

Olemme kaikki joskus kuulleet tarinoita epärehellisistä tutkimuksista. Riittääkö rehellisyyteen tosin se, etten tekais tuloksia? On myös sanoja ja tekoja, jotka voin jättää sanomatta ja tekemättä. Saatan tutkimuksen loppusuoralla havaita jonkin uuden yhteyden ja todeta, että lisätutkimuksia vaadittaisiin vielä useita kuukausia, vaikka aika on loppumassa kesken. Tutkijana

minulla on valta asetella sanani haluamallani tavalla tai jättää *turhat* osiot pois. Hyveeni auttavat minua toteuttamaan tutkimukseni ydintarkoitusta. Ne auttavat minua laittamaan asiat arvokkaampi kuin päältä kaunis paketti. Oman tutkimukseni puutteiden myöntäminen on rehellisyyttä, josta hyötyvät kaikki. Valmista ei tule koskaan, mutta seuraava voi jatkaa perässäni vain jos jos jätän koko polkuni näkyviin.

On huojentavaa, ettei tutkimuksen kentällä ole maamiinoja. Tutkimuksen ansakuopista selviää hengissä. Kohtaamme jatkuvasti pieniä haasteita, jotka vaativat hyveiden harjoittamista. Tutkimus on itsessään haasteellista ja hyveellistä työtä, joten kuka tahansa meistä voi olla hyvä tutkija. Vaikka hyveet ovat jatkuvasti läsnä toiminnassamme, niiden ääneen lausuminen on kultaakin kalliimpaa. Se korostaa, miten arvokasta työtä tutkimus parhaimmillaan on ja mitä kaikkea se tutkijalta vaatii.

Kuka haluaa ja kelpaa professoriksi?

Aira Rusanen

Prologi

Olen 50 + Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun jatko-opiskelija ja etsin paikkaani akateemisessa maailmassa tulevan väitökseni jälkeen. Onko sitä olemassa? Mikä se voisi olla? Tuleeko minusta professori vai jotakin muuta?

Akateemisessa maailmassa työelämää kuvataan usein organisaatiotutkimuksen kautta, jossa yksilöä eli työntekijää tarkastellaan subjektina. Alversson (2010) on organisaatiotutkimuksessaan luonut seitsemän käsitettä työidentiteettiänsä pohtivasta yksilöstä. Ne ovat 1) kopiopaperi (sopeutuja/matkija), 2) sotilas ("sen lauluja laulat, kenen leipää syöt"), 3) surffaaja (kevyesti liikkuva ajelehtija), 4) peluri (poliittisesti tietoinen surffaaja, annetulla kentällä), 5) itsensä epäilijä (itsestään epävarma, ahdistunut, mutta periaatteessa vapaa), 6) tarinankertoja (refleksiivinen itsensä tulkitsija, kulttuuristen resurssien armoilla) ja 7) kamppailija (identiteettityön tekijä materiaalisten ja kulttuuristen olosuhteitten armoilla). Räsänen (2014) tulkinnan mukaisesti subjektiviteetit on yllä lueteltu heikoimmasta vahvimpaan.

Aloitan kertomalla tähänastisesta työelämästäni. Miksi minä nyt tarinan kertojana epäilen itseäni, mutta kamppailen myös vallitsevia luokitteluja vastaan (Alvesson 2010)? Onko tämä "minä-tarinan" kertoja refleksiivinen itsensä tulkitsija, mutta samalla kulttuuristen resurssiensa armoilla? Vai olisiko hän itsestään epävarma ja ahdistunut mutta periaatteessa vapaa? Parhaiten asemaani akateemisilla työmarkkinoilla kevästä 2014 alkaen kuvaa vaihtoehto numero 7 eli kamppailija.

Työhistoriasta

30-vuotinen työhistoriani on kaksiosainen. Ensimmäiset neljätoista vuotta tein työtä media- ja ICT-alalla kuvaussihteerinä sekä ohjaaja-graafikkona MTV:ssä, ateljeepäällikkönä Yleisradiossa ja näiden jälkeen itsenäisenä tuottajana. Hankin työn ohessa ammattikoulutusta ja opiskelin apurahalla muun muassa 3D-grafiikan tekemistä Luxemburgissa televisioyhtiö RTL:n kurssikeskuksessa Cerisessä ja Englannissa Polytechnic:ssä (suom. ammattikorkeakoulu). Opiskelin myös kauppatieteitä Helsingin kauppakorkeakoulun MBA-ohjelmassa ja kansainvälisen liiketoiminnan johtamista University of South Carolinan MIBS ja Media-ohjelmissa. Suomessa ei 80-luvulla vielä ollut vielä medianomi-koulutusta ja käytännön ammattitaito media- ja ICT-aloilla toimimiseen, samoin kuin luovien toimialojen johtamiseen, oli haettava ulkomailta.

Viimeiset 16 vuotta olen toiminut palveluliiketoiminnan alalla ja hankkinut työn ohessa kauppatieteiden maisterin ja ammatillisen opettajan pätevyudet. Akateemisena tutkijana olen

toiminut vuoden Oulun yliopiston CREAM-projektissa vuosina 2005-2006.

Jatko-opiskelijaksi päädyin jo vuonna 1998. Silloisen työnantajani, Taideteollisen korkeakoulun muotoilun laitoksen professori Mika Pantzar innostui ICT-osaamisestani ja houkutteli minut tekemään tutkimussuunnitelman ”uusmedia-tuotannosta”. Kehitin ja tuotteistin yhdessä asiantuntijatiimin (muun muassa Joel Ortila ja Pasi Kinnunen) kanssa useita maksullisia pitkäkestoisia uusmediatuotannon asiantuntijakoulutuksia yrityksille ja yhteisöille. Olin yhdessä muiden tiimin jäsenten kanssa internet-opetuksen uranuurtajia. Vuonna 2006 Oulun yliopistossa sisältöliiketoiminnan johtamista ja rahoitusta tutkiessani päivitin aiemman utopistisen tietokonesimulaatioita käsittelevän tutkimussuunnitelmani uudeksi kansainvälistyvän liiketoiminnan tutkimukseksi. Haastattelututkimukseeni valikoituneista yrityksistä ja aineistosta nousseista aiheista johtuen tutkimuskysymykseni vaihtuivat palveluliiketoiminnan rahoituksesta muun muassa hyvinvointiteknologian muotoilujohtamiseen Japanin markkinoilla. Aiemmin olen opettanut muotoilujohtamista ammattikorkeakoulussa, mutta hyvinvointiteknologian alalla opettaminen odottaa vielä aikaansa.

Olen tehnyt väitöstutkimustani osissa, useiden määräaikaisten työsopimusten lomassa ja lomillani. Muuttuneet työmarkkinat kaikilla aloilla Suomessa koskevat myös minua. Viimeisessä vakituisessa työpaikassani (2008) ehdin olla puoli vuotta, kunnes Opetusministeriön määrärahaileikkaukset karsivat vakanssini. Tämän jälkeen olen tähän päivään asti hakenut aktiivisesti (noin

500 hakemuksella) akateemisia ja muitakin töitä. Kolmesti olen jäänyt kakkossijalle, mutta ykkössijaa odotan yhä. Lopputulos: pohdin akateemista ammatti-identiteettiäni ja kamppailen säilyttääkseni itsekunnioitukseni ja toivon.

Professoriksi 50+ väitelleenä: ABC

Yliopisto tarjoaa väitelleelle yhden ammatillisen ratkaisun: astu polulle, joka johtaa pysyvään professuuriin. Onko tämä polku minulle avoinna? Menestyksekkääseen akateemisen tutkijan uraan tarvitaan käsittääkseni kolme osatekijää, jotta työ olisi sisällöllisesti tuloksellista ja tekijälleen mielekästä. Ne ovat (A) toimiva työyhteisö, (B) akateemisen kirjoittamisen ja opettamisen taito, useimmiten englanniksi ja (C) halu löytää absoluuttisia totuuksia tai säröjä niistä. Aalto-yliopiston tenure track-ohjeistuksen laatijat ovat kuitenkin päätyneet toisenlaisiin kriteereihin: tutkimustyön tuloksellisuus mitataan muun muassa artikkelien lukumäärällä ja julkaisumedian statuksella sekä tutkimuksen sopivuudella kyseisen laitoksen profiiliin.

Kuinka nämä vaatteet sopivat aloittelevalle tutkijalle 50+?

A - yhteisö. Kuten nuori akateeminen tutkija myös tutkija 50+ kukoistaa innostavassa, monitieteellisessä ja -kulttuurisessa työyhteisössä. Hänkin tarvitsee taloudellisen mahdollisuuden liikkua tutkimusalan kansainvälisissä verkostoitumistapah-tumissa sekä kokeneempien ohjausta etenemispolullaan. Mutta mikä yksikkö ottaisi minut palkkalistoilleen ja päästäisi minut sisään yhteisöönsä? Minne kutsutaan mukaan aloittelija 50+?

B – kirjoittaminen ja opettaminen. Kirjoitan monografia -muotoista väitöskirjaa, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että aloitan uuden urani vain yhdellä tieteellisellä julkaisulla. Olen osallistunut päätöksissäni myös professorien ja yliopistolehtorien tenure track -rekrytointiprosesseihin ja niiden perusteella voin todeta, että päästäkseni apulaisprofessoriksi (assistant professor) minun tulisi toimia post doc -tutkijana seuraavasti: 1) kirjoittaa vähintään viisi artikkelia vuodessa, 2) hankkia yliopiston ulkopuolinen rahoitus vähintään vuoden tutkimusjaksolle ulkomaisessa, alalla arvostetussa yliopistossa, 3) osallistua alan keskusteluun erilaisilla kansainvälisillä forumeilla ja 4) saada vähintään ”erinomainen” -tasoista opetuspalautetta kaikesta opetuksestani. Niinpä!

C - särmä. Oletetaan, että saan heti väiteltynäni 3-vuotisen apurahan, jonka aikana kirjoitan ne 5 artikkelia vuodessa alan arvostetuimpiin lehtiin ja opetan 20 prosenttia työajastani. Työskentelen tehokkaana tutkijana rajatulla aihealueella jonkin yliopiston sillä laitoksella, jonka opetusprofiilin alani kuuluu. Näin ehdin osoittaa olevani excellence-tason kansainvälinen yliopisto-opettaja, jolla on laaja ja ajantasainen opetusportfolio.

Seuraavat kolme vuotta teen työtä assistant professorina, olettaen että olen päihittänyt vähintään noin kolmekymmentä itseäni fyysisesti paljon nuorempaa kollegaa avoimessa hakukilpailussa. Minut arvioidaan uudelleen ja - yllättäen nousevan tasolle associate professor ja minut vakinaistetaan professorin urapolulle.

Itsetunnosta ja vaihtoarvosta

Myytinmurtajat nimisessä televisiosarjassa tarvitaan usein keinotekoinen ruumis, johon esimerkiksi ammutaan erilaisilla aseilla. Mädhättämiseen ohjelmassa käytetään sian ruhoja, koska ne muistuttavat kemiallisesti eniten ihmisen lihaa (Fox 1976). Etäännyttän itseni tässä kirjoituksessa ruumiistani ja lihastani, joita pidän ikäni huomioiden erinomaisessa kunnossa liikunnalla ja ruokavaliolla, sekä työidentiteetistäni (Korpiaho 2009). Juoksen lujaa karkuun ja pakenen minulle annettua käsikirjoitusta kirjoittamalla tämän artikkelin, joka poikkeaa tyyliiltään suurella vaivalla oppimastani akateemisesta rutiinista.

Skeggs (2004) puhuu ”vaihtoehtominästä” ja etsii mahdollisuutta ”käyttöarvominään”. Tällä hetkellä ”vaihtoarvominäni” suomalaisessa työelämässä on määritelty ikäni 50+, sukupuoleni ja koulutus- ja työhistoriani perusteella epäkelvoksi ja haiskahtaa pahasti Myytinmurtajat-sarjan mädhäntyvältä sian ruholta. Onko minusta enää sanomaan kuten tein astuessani ensimmäisen kerran MTV:n ovesta: ”Nyt minä olen tullut, onko minua jo kauankin odotettu?” Sain heti työpaikan ja aloitin seuraavana päivänä.

Miten minä taistelen itselleni edes seuraavan määrääkaisuuden, kun viime vuonnakin sain kuulla kolme kertaa, että ”Sinähän osaat niin paljon muutakin!”. On ollut rankkaa todistaa, että jän kakkossijalle kun paikkaan valittiin 26-vuotias, 28-vuotias tai 31-vuotias. Ensimmäisistä kahdesta paikasta tuli mieleen edes-

menneen isäni, umpikieron savolaismiehen sanailu, kun täytin 30 vuotta ja en ollut hänen mielestään mennyt riittävän ajoissa naimisiin tai saanut lapsia. Isäni totesi: "Sinullai sais tuolla Kuopijossa vanahojen naisten vaehtohallissa jo kaks viistoesta kesästä".

Käyttöarvominäni löytyy 2D- ja 3D-televisiografiikan uranuurtajana muun muassa teoksesta "100 vuotta suomalaista animaatiota" (Leinonen 2014, 248). Tuossa minä-roolissa olen ollut kehittämässä esimerkiksi Suomen ensimmäistä paluukanavaista (Datatie/Data-TV-) e-oppimisympäristöä "Koulukanava", Yleisradiossa työskennellessäni. Olen siis ollut koko 30-vuotisen työurani ammatti-identiteetiltäni "Pathmaker", Uudistaja (Josselson 1998). En ole pelännyt riskejä. Olen tottunut kaikissa työtehtävissäni tasapainottamaan erilaisten intressiryhmien toiveita sekä näkemään ja yhdistämään monenlaista osaamista. Olen luonut todellista, käytännön sitoutuneisuutta uusiin työtapoihin sekä teknologia- ja sisältöinnovaatioihin.

Onko minusta vielä uudistajaksi, uusien asioiden löytäjäksi, tutkijana? Onko minusta television Adamin ja Jamien kaltaiseksi myytinmurtajaksi?

Tieteentekijöiden liiton asiamies Riku Matilainen (2014) kertoi puhelinkeskustelussamme EU:n Tutkijan peruskirjasta, jossa muun muassa määritellään akateemisen tutkijan velvollisuudet ja oikeudet, samoin kuin yliopistotyönantajan oikeudet ja velvollisuudet. Tutkijan peruskirjan esipuheessa on todettu mahdollinen pula tutkijoista tietyillä keskeisillä tieteenaloilla,

mikä tulee lähitulevaisuudessa aiheuttamaan vakavan uhan EU:n innovatiivisuudelle, osaamiskapasiteetille ja tuottavuuden kasvulle ja saattaa vaikeuttaa Lissabonin ja Barcelonan sopimuksissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Mitä ovat nämä keskeiset tieteen alat ja onko niihin ikäraajat?

Tutkijan peruskirjassa ei mainita tutkijan fyysistä ikää, ainoastaan akateeminen ikä, siis puhun tästä eteenpäin vain akateemisesta iästä. Antero Puhakka (2014) tarkasteli pyynnöstäni Tieteentekijöiden liiton 2010 jäsenkyselyyn vastanneiden akateemista ikää seuraavien muuttujien perusteella: 1) alle 5v väittelystä, 2) yli 50v nainen ja 3) työssä tutkijana. Aineistosta löytyi vuoden 2010 tutkimuksessa 28 yli 50v naista, jotka ovat suorittaneet tohtorin tutkinnon ja joiden väittelystä on alle 5 vuotta (Puhakka & Rautopuro, 2010). Heistä tutkijoina toimi 7, opettajina 9 ja muissa asiantuntijatehtävissä 9. Pysyvässä työsuhteessa oli 10 vastannutta ja ainoastaan kolme naista 28 vastanneesta oli työttömänä.

Onko minusta ”nuoreksi, lupaavaksi tutkijaksi”, nyt yli 50-vuotiaana ja kohta väitelleenä?

Nuoresta tutkijuudesta

Olen neljä vuotta nähnyt tutkijan kirjoittamispakon edessä unta traktorissa istuvasta maanviljelijästä, jonka jalat ovat halvaantuneet. Traktori ei liiku, mies itkee ja syyttää muita tilanteestaan, erityisesti sitä henkilöä, joka miehen mielestä aiheutti jalkojen halvaantumisen. Toukokuun 2014 alussa traktorin käsijarru

pettää ja traktori lähtee itsestään liikkeelle. Mitä tekee mies? Hyppää ulos liikkuvasta traktorista ja jalat - ihme kyllä - toimivat.

Minä olen tuo maanviljelijä. Olen maalta kotoisin kuten Bourdieu, ja minäkin olen ensimmäisen polven akateeminen omassa sukuhaarassani, jota edustan enää yksin. Minun vanhempi poikani on jo toista sukupolvea ja syntynyt tutkijaksi. Kävimme hänen kanssaan keskusteluja siitä, mikä on absoluuttinen totuus jo kun hän oli vasta esikoululainen. Päädyimme näissä keskusteluissa siihen, että hänen kohdallaan lähimpänä absoluuttista totuutta ovat matematiikka ja fysiikka. Hän rakastaa tutkia luonnontieteiden lainalaisuuksia ja niiden paikkansa pitävyyttä ja innostuu etsiessään niistä säröjä. Säröjä! Asioita, jotka rikkovat rajoja ja ehkäpä tarjoavat jollekin toiselle mahdollisuuksia omaan etsimiseen ja myytinmurtamiseen.

Juurruttamisesta

Akateemista identiteettiä ja yhteisöä käsittelevät muun muassa Räsänen ja Korpiaho (2011) sekä Lenoir (2006). Monet jatko-opiskelijakollegani määrittelevät itsensä joko "akateemisiksi tutkijoiksi" tai "oikeissa töissä" oleviksi tutkija-ammattilaisiksi, miksiöuhan? Usein kysyn itseltäni: "Miten teen, mitä ja miksi?" Kaikkein useimmin kysyn: "Kuka minä olen?" Etsin ja kaipaen omaa akateemista identiteettiäni ja omaa työyhteisöäni, jota minulla ei ole vielä yliopistossa opiskellessani ollut. Olen suorittanut kaikki opintoni työn ohessa, lähinnä vapaa-ajalla opiskellen.

Lenoir (2006) kertoo Bourdieun rakentamasta akateemisesta työyhteisöstä habituksen ja kollektiivisuuden käsitteiden avulla. Hän erottaa toisistaan kaksi erilaista akateemisen tutkijan habitusta: "Scholastic habitus" ja "Scientific habitus". Tieteelliseen habitukseen kuuluu Lenoirin mukaan muun muassa "deliberate labour of inculcation". Minusta joka tutkin japanilaista työkulttuuria, tuo kuulostaa suurinpiirtein samalta kuin "nemawashi", joka tarkoittaa suomennettuna puiden juurruttamista. Suomalaiseen akateemiseen työkulttuuriin käännettynä termi voisi tarkoittaa vaikkapa täydellistä uskollisuutta tietylle tieteenalalle, mukaanlukien monitieteellisyyden, joka tuo uusia ravinteita juurille.

Eroaako Bourdieun työyhteisö kovin paljon edellä mainitun Myytinmurtajat-televisiosarjan käytännön työttöimistä? Tai esimerkiksi sellaisten tuotantotiimien kokoonpanosta, joita johdin media- ja ICT -työaikoinani? Omasta kokemuksestani voin sanoa, että esimerkiksi tuotantotyö televisiossa vaatii aivan samanlaista ryhmätyökuria ja jokaisen ammattilaisen pitäytymistä omassa, rajatussa työtehtävässään kuin Lenoirin kuvaamassa työyhteisössä vaaditaan. Mutta juuri työyhteisön erilaiset osaajat tuovat kukin omanlaisia ravinteita juurtumiseen.

Saattaisin siis osata toimia tutkijayhteisössä, mutta kateissa on yhteisö johon voisin kuulua.

Johtopäätös

Unelmoin yhä varsinaisesta professoripolusta. Mutta jos haluan professoriksi, minulla on vain yksi vaihtoehto: teen väittelyn jälkeen ensin viisi vuotta menestyksekkäästi töitä kansainvälisessä liikemaailmassa ja hankin kannukseni Professor of Practice (PoP) -tehtävään tietyllä tieteen alalla. Tässä PoP- asemassa sitten teen kirjoitus- ja opetustyötä seuraavat viisi vuotta. Työ- ja elämäkokemuksellani lienee helpompaa menestyä liikemaailmassa kuin täyttää yliopistotutkijalle asetetut vaatimukset. Yhden PoP -professorille asetettavan pätevyysvaatimuksen aion ainakin täyttää. Se on väitöskirja.

Väitöskirjan jälkeen täytyy niin tutkijan kuin professorinkin kyetä hankkimaan tutkimustyöhön ulkopuolinen rahoitus. Se on leipälajini. Olen hankkinut rahoitusta useille EU- ja teknologia-hankkeille sekä läpivienyt esimerkiksi ESR Nettiote-kehitysprojektin.

Haluan professoriksi. Teen väitöskirjan valmiiksi tänä vuonna ja samanaikaisesti seuraan kansainvälisen palveluliiketoiminnan antamia mahdollisuuksia.

”MISSÄ ON TAHTO, SIELLÄ ON TIE”.

Viitteet

Alvesson, M. (2010) Self-doubters, strugglers, storytellers, surfers and others: Images of self-identities in organization studies. *Human Relations* 63:2, 193-217.

- Fox, D. L. (1976) *Animal biochromes and structural colours: physical, chemical, distributional & physiological features of coloured bodies in the animal world*. Berkeley: CA: Univ of California Press.
- Josselson, R. (1998) *Revising Herself: The Story of Women's Identity from College to Midlife*. Oxford University Press.
- Korpiaho, K. (2009) Karkuun ja takaisin - eli miten kirjoittaa tutusta ja tavanomaisesta kiinnostavaa tutkimustekstiä? Teoksessa: K. Räsänen (toim) *Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä*. Helsinki: HSE Publications B-104, 169-192. E-kirja:
<http://hsepubl.lib.hse.fi/pdf/hseother/b104.pdf>
- Leinonen, T. (2014) *100 vuotta suomalaista animaatiota*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, ARTS Kirjat.
- Leino, R. (2006) Scientific Habitus: Pierre Bourdieu and the Collective Intellectual. *Theory, culture & society* 23:6, 25-43.
- Matilainen R. & Rusanen A., Puhelin- ja sähköpostikeskustelu 3.4.2014.
- Puhakka, A. & Rautopuro, J. (2010) *Huojuva lato, Isäntiä vai isäntien varjoja*. Tieteentekijöiden liiton jäsenkysely. Verkossa:
<http://tieteentekijoidenliitto.fi/materiaali/jaskyselyraportit>
 9.4.2014
- Puhakka A. & Rusanen A., Sähköpostikeskustelu 9.4.2014.
- Räsänen, K. (2014) Kurssi "Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä". Kurssimateriaalit, Aalto-yliopiston kauppa-korkeakoulu, Organisaatiot ja johtaminen.
- Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2011) Supporting doctoral students in their professional identity projects. *Studies in Continuing Education* 33:1, 19-31.
- Skeggs, B. (2004) Exchange, value and affect: Bourdieu and 'the self'. *Sociological Review* 52:2, 75-95.

Kahden laitoksen välissä – identiteetin rakennusta ja oman yhteisön etsintää

Jukka-Pekka Kevätsalo

Tarkastelen tässä esseessä omaa identiteettiäni väitöskirjan tekijänä, joka rakentaa tutkija-minää kahdessa eri tutkimusyhteisössä, näistä muodostuvien ristipaineiden keskellä. Ristikkäisiä odotuksia, niin ulkoisia kuin sisäisiäkin, on varmasti kaikilla väitöskirjan tekijöillä ja monista eri syistä. Omasta näkökulmastani kiinnostavaa on pohdiskella rooliani nimenomaan projektitutkimuksen tekijänä yhteisössä, joka on erilainen kuin se yhteisö jonne kirjoitan väitöskirjaani.

Käytän apuna tarkastelussani Harrén (1983) ajattelua identiteettiprojekteista ja erityisesti Yljoen (1998) tulkintaa identiteetin rakentumisesta toisiinsa kytkeytyvien sosiaalisen- ja persoonallisen identiteettiprojektin kautta. Näin pyrin jäsentämään omaa tulkintaani siitä, miten kaksi erilaista sosiaalista tutkimusympäristöä vaikuttavat oman persoonallisen tutkimusidentiteettini muodostumiseen ja millaisia jännitteitä tämä kolmiodraama synnyttää.

Koska esseeni perustuu vahvasti oman ajatteluni, mielipiteideni ja tulkintojeni varaan, haluan tuoda itseni vahvasti esiin myös tekstissä. Mukailen Tangin ja Johnin (1990) ajatuksia aka-

teemisen kirjoittamisen 'minä-muotojen' käytöstä, haluan esittää itseni mielipiteiden ja ajatusten alkulähteenä. En peitä omia ajatuksiani passiivien taakse, mikä normaalissa akateemisessa kirjoittamisessani on hyvinkin tavallinen tapa.

Sosiaaliset identiteettiprojektini

Ylijoen (1998, 132-133) mukaan yksilö rakentaa identiteettiään yhteisön kautta. Tämä tapahtuu kiinnittymällä yhteisön traditioihin, arvoihin, uskomuksiin ja toimintatapoihin. Toisaalta yksilö pyrkii myös rakentamaan omaa yksilöllistä identiteettiään suhteessa tähän sosiaaliseen ympäristöön. Tästä ilmiöstä Ylijoki (1998, 132-133) käyttää termiä persoonallinen identiteetti projekti ja käsittelen sitä seuraavassa jaksossa. Tässä jaksossa tarkastelen sosiaalista identiteetti projektiani kahdessa Aalto-yliopiston tutkimusyhteisössä, jotka ovat Kauppakorkeakoulun Johtamisen laitos, jonne teen väitöskirjaani, sekä Perustieteiden korkeakoulun Tuotontalouden laitos, jonka sisällä toimivan BIT-tutkimuskeskuksen tutkimusryhmässä työskentelen tutkijana ja projektipäällikkönä Tekes-rahoitteisessa projektissa. Tarkastelen nyt kummankin tutkimusyhteisön traditioita, arvoja, uskomuksia ja toimintatapoja kuten ne itse koen.

Johtamisen laitos minun tutkimusyhteisönäni

Olen tehnyt maisterinopintoni johtamisen laitokselle, joten Arkadia-rakennus ja osin myös sen henkilökunta ovat tulleet minulle tutuiksi jo ennen tohtoriopintojen aloitusta. En kuitenkaan maisterivaiheessakaan kokenut suurta sitoutumista

laitokseeni, en siinä määrin kuin näin vaikkapa rahoitusta opiskelevien ystäväni sitoutuneen omaan pääaineeseensa. Paljolti tämä oli itsestäni kiinni, sillä en osallistunut laitoshahveihin tai muihin laitoksen henkilökuntaa ja opiskelijoita yhdistäviin tapahtumiin. Jonkinlainen arvomaailma minuun kuitenkin on iskostunut jo maisteriopintojen myötä Johtamisen laitoksella. Minulle tuo arvomaailma liittyy erityisesti kriittisyyden vaalimiseen ja tulkinnalliseen tutkimusotteeseen, joka selvästi erotti minun aineeni esimerkiksi edellä mainitusta rahoituksen pääaineesta. Joskus maisteriopinnoissani oli vaiheita, jolloin tämä kaikki kriittisyys tuntui tukahduttavalta, halusin olla ”käytännön mies”. Olinhan kuitenkin koko opiskeluvaiheeni myös töissä, enkä missä tahansa töissä, vaan oikein pankissa, enkä sielläkään vain konttorityöntekijänä, vaan lopuksi oikein kehittämistehtävissä. Oikein.

Juuri tuo Johtamisen laitoksen kriittinen katsantokanta sai minut kyseenalaistamaan näitä jossain vaiheessa kovasti arvossa pitämiäni työelämän meriittejä. Tämä kriittisyys oli yksi osa sitä prosessia, joka lopulta toi minut jatko-opiskelijaksi Johtamisen laitokselle ja pidän sitä yhtenä tähän laitokseen keskeisesti liittämistäni arvoista. Edelleen koen ajoittain myös ahdistusta tämän kriittisyyden vaalimisen kanssa: toisaalta arvostan ja haluaisin tehdä hyvinkin tulkitsevaa ja kriittistä tutkimusta, toisaalta ”käytännön mies” sisälläni edelleen vaatii tekemään jotain yritys-elämässä toimivien kannalta relevanttia, kenties sitten tavanomaista, normatiivista johtamistutkimusta.

Nyt tohtoriopintojeni toisena vuonna koen, etten ole vielä kukaan turhan paljon osallistunut laitoksen traditioihin, kuten keskiviikkokahveihin, perjantaiseminaareihin, kesäseminaariin, pikkujouluihin tai edes yhteenkään väitöstilaisuuteen. Ensimmäisenä opiskeluvuoteni pidin perusteluna kiireistä siviilielämää perheen ja harrastusten parissa. Toisena vuonna työskentely Otaniemessä on toiminut syynä osallistumattomuudelle. Nämä traditiot sisältävät nähdäkseni hienoja elementtejä kuten tiedon jakaminen, toisten auttaminen ja rento yhdessäolo, mutta syystä tai toisesta ne eivät ole kaapanneet minun mielenkiintoani.

Oman identiteettini kannalta varmasti olennaisin toimintatapa ja traditio on väitöskirjatyön prosessi ja tutkimustyön ihanteet yleisemmin. Minun kokemukseni on, että johtamisen laitoksella vaalitaan vahvasti jo mainittua kriittistä tutkimusotetta ja samalla akateemisesti antoisaa tutkimusta – sellaista, josta ovat kiinnostuneita erityisesti toiset oman alan tutkijat, eivät niinkään yrityselämän toimijat tai laajempi akateeminen yleisö. Tämä heijastuu uskomuksiin julkaisemisesta, jonka suhteen koen että johtamisen laitoksen väellä on kaksijakoinen arvomaailma. Toisaalta koemme, että julkaiseminen on luonnollinen osa akateemista työtä, mutta samalla paineet huippujulkaisuihin nähdään yliopiston johdon asettamana pakotteena, jota vastaan käytävillä kapinoidaan. Tämä ajattelutapa heijastaa yleisemminkin esille noussutta kritiikkiä tämän hetkistä yliopistomaailman trendiä vastaan. Tätä trendiä voitaneen nimittää akateemiseksi kapitalismiksi (Slaughter & Leslie 2001, 154). Esimerkin omaisesti, julkaiseminen melko pienissäkin

konferensseissa tai lehdissä koetaan johtamisen laitoksella arvokkaaksi, ja kärjistäen FT45 listan lehdet ovat pahan akateemisen kapitalismin ilmentymiä. Väitöskirjatyössä tämä heijastuu keskusteluun monografian ja artikkeliväitöskirjan välillä. Selkeää yleisesti suosittua toimintatapaa ei ole. Monografia herättää kysymyksen vähäisestä akateemiseen keskusteluun osallistumisesta, mutta toisaalta artikkelimuotoinen väitöskirjakin nähdään jopa huonona asiana – teetkö hyvää tutkimusta vai haluatko vain tehdä johdon haluaman paperinipun?

Tuotantotalouden laitos minun tutkimusyhteisönäni

Tutustuin nykyiseen tuotantotalouden laitoksen tutkimusryhmääni Innovation Management Instituuttiin gradun-tekovaiheessa, kun tutkimusteemani innovaatiojohtamisen kentällä johdatti minut etsimään apua tältä joukolta. Tutkijajoukko on varsin monitieteinen pohjakoulutukseltaan, mutta suurin osa tekee tällä hetkellä väitöskirjaa Tuotanto-talouden laitokselle, ja tutkimusjohtaja sekä -päällikkö ovat taustallaan tekniikan alan ihmisiä. Ilmoitin ryhmälle heti jatko-opinnot aloitettuani, että olen kiinnostunut tutkijan paikasta, mikäli sellainen tulee vapaaksi. Ensimmäisen opintovuoteni jälkeen tällainen mahdollisuus tarjoutuikin. Tartuin siihen ja olen nyt suunnilleen vuoden verran toiminut tutkijana ja projektipäällikkönä Tekes-rahoitteisessa tutkimusprojektissa.

Jos johtamisen laitos on traditioidensa osalta jäänyt minulle etäiseksi, on Tuotantotalouden laitos kokonaisuutena minulle vielä etäisempi. Perhesyistä osallistuminen laitoksen iltarien-

toihin on jäänyt olemattomaksi ja olen myös jättänyt väliin suuremmin työhön liittyvät traditiot väitöstilaisuuksineen ja päiväkahveineen. Niinpä tämä sosiaalinen ympäristö rakentuu minulle merkitykselliseksi lähinnä oman tutkimusryhmäni kautta.

Tutkimusryhmäni toimintatapoihin, arvoihin ja uskomuksiin vaikuttaa varmasti Tuotantotalouden laitoksen lisäksi sen sijoittuminen BIT-tutkimuskeskukseen, jolla on oma historiansa erillistutkimuslaitoksena. BITissä on totuttu tekemään tiivistä yhteistyötä yritysten kanssa, usein Tekes-rahoitteisissa projekteissa. Tämä pohja on rakentanut tutkimuksen tekoon selkeän käytännön relevanssia painottavan arvomaailman, johon kylläkin viimevuosina on uinut yhä vahvempi akateemisen tutkimuksen painotus. Tämä akateemisuuden paine on seurausta yliopiston muuttuneista vaatimuksista ja osalla kokeneempia kollegoitani on selvästi tämän asian kanssa pureskeltavaa. Toisaalta joukossa on myös niitä, joille juuri osallistuminen akateemiseen keskusteluun on ajuri työskentelylle, mikä aiheuttaa ajoittain jännitettä käytännön sovellettavuutta painottavien ja akateemista relevanttiutta painottavien välille.

Väitöskirjatyön ja yleisen tutkimusotteen kannalta koen tuotantotalouden laitoksella vallitsevan tälle joukolle kenties tyypillisemmän artikkelivetoisen ja normatiivisen tutkimustyön perinteen. Vaikka kriittisyys ja akateeminen relevanssi ovat täälläkin läsnä, koen että myös julkaisujen tekemisessä on käytännön yritysmaailman kehittäminen selkeämmin koros-

tettuna kuin Johtamisen laitoksella. Tämä julkaisulinja pohjannee teknisen alan tutkimustraditioon, jossa on läsnä luonnontieteelliseksi tulkitsemani sovellettavuuden ja tiedonjulkaisemisen perinne. Toki tässäkin suhteessa on myös tuotantotalouden laitoksella kahta leiriä. Niitä, jotka kannattavat sanoisinko managerialistisempaa johtamisen tutkimusta ja julkaisuperinnettä, sekä niitä, jotka vaalivat Johtamisen laitokselle tyypillistä, kriittisempää organisaatiotutkimuksen otetta. Oman kokemukseni mukaan minun tutkimusryhmäni traditio on kuitenkin rakentunut ensimmäisen ympärille, muutamien viimeaikaisin poikkeuksin.

Persoonallinen identiteettiprojektini

Edellä kuvasin kokemuksiani kahdesta sosiaalisesta maailmasta, joihin pyrin kiinnittymään tutkijaidentiteettiä rakentaessani. Ylijoen (1998, 132-133) mukaan sosiaalisen identiteettiprojektin rinnalla tapahtuu yksilöllinen identiteetti projekti, jonka tavoitteena on löytää oma erityinen suhde yhteisöön ja saavuttaa yksilöllisyyden leima. Myös tätä identiteetti projektia teen kahden sosiaalisen yhteisön suhteen, Johtamisen laitoksen ja tuotantotalouden tutkimusryhmäni.

Yksilöllinen identiteetti projektini on varmasti vahvemmin käynnissä Tuotantotalouden laitoksella kuin Johtamisen laitoksella, jonka yhteisöön nykyään yhä vähemmän kiinnityn tai jota fyysisesti tapaan. Toisaalta tuo tuotantotalouden laitoksella rakentamani yksilöllinen identiteetti suurelta osin rakentuu juuri ”kauppislaisuuden” ympärille. Tuo ”kauppislaisuus” on jotain,

mitä pidän jossain määrin itsekin esillä, kenties erottuakseni muista ja pitääkseni jonkinlaista eroa ja etäisyyttä minua ympäröiviin insinööreihin. Huomionarvoista lienee, että puhun itse ja muut puhuvat nimenomaan ”kauppislaisuudesta”, erottamatta siitä sen kummemmin Johtamisen laitosta. Tämä yksinkertaistus on kiinnostavaa, sillä kauppa- ja korkeakoululaisena tiedostan eri laitosten väliset, paikoin varsin merkittävätkin erot suhtautumisessa tutkimukseen ja opetukseen. Silti puhun lähes aina myös itse itsestäni pelkästään ”kauppislaisena”.

Mitä tämä ”kauppislaisuus” yksilöllisenä identiteettinäni tuotantotalouden laitoksella sitten sisältää? Omasta näkökulmastani näen sillä ainakin kolme merkitystä. Ensinnäkin halunnen sillä viestittää, etten ole insinööri enkä teknisesti orientoitunut. Tämä toimii myös hyvänä tekosyynä olla ymmärtämättä joitain asioita. Toisaalta sillä on jonkinlainen kaiku henkilöstä, joka ymmärtää liiketoiminnan ja sen johtamisen kannalta relevantteja asioita, toisin kuin oletettu stereotyyppinen teknistaustainen henkilö. Kolmantena aspektina näen tutkimusotteellisen eroavaisuuden laitosten välillä, joka kylläkin selittyy enemmän ”johtamisen laitoslaisuudella” kuin ”kauppislaisuudella”. Koska tutkimusryhmässäni on ollut ja on edelleen johtamisen laitokselle väitöstyötään tekeviä tutkijoita, on ryhmässämme vallalla jonkinlainen ymmärrys kriittistä organisaatiotutkimusta kohtaan.

Varsinkin toinen mainitsemistani merkityksistä, olla henkilö joka ymmärtää liiketoiminnan ja sen johtamisen kannalta relevantteja asioita, kantaa mukanaan yritysmaailmasta ime-

määni käytännön sovellettavuuden arvostusta. Siltä osin sovin myös hyvin nykyiseen tutkimusympäristööni, jossa sovellettavuus katsotaan akateemisessa tutkimuksessa ansioksi. Toisaalta tämä on ristiriidassa niiden Johtamisen laitoksen kriittisempien katsantokantojen kanssa - joiden toki ymmärrän myös olevan käytäntöön sovellettavissa, joita myös haluaisin vaalia ja joita tuon "kauppislaisuuden" identiteetin taakse rakennan. Johtamisen laitoksen käytävillä tästä käytännönläheisyydestä en enää useinkaan kehtaa edes mainita, sillä koen että kollegat ympärillä tekevät sitä hienompaa kriittistä tutkimusta, joka itselleni on toistaiseksi jonkinlainen ihanne, ei käytännön arkea.

Persoonallinen identiteettiprojektini on siis käynnissä erityisesti suhteessa tuotantotalouden tutkimusryhmääni, mutta osin myös suhteessa Johtamisen laitoksen yhteisöön. Molemmissa haluan ehkä erottua juuri sen tekijän kautta, että työskentelen molemmissa maailmoissa. Tuotantotalouden laitoksella tuon esiin "kauppisidentiteettiäni", mutta johtamisen laitoksella en pidä meteliä käytännön sovelluksia tuottavasta "tutaidentiteetistäni".

Johtopäätökset

Sosiaaliset identiteettiprojektit vaativat onnistuakseen sitä, että henkilö osaa tulkita yhteisön kulttuuria ja siinä arvostettuja identiteetin määreitä oikein (Ylijoki 1998, 132-133). Kun pohdiskelin ymmärrystäni kahdesta sosiaalisesta maailmastani, huomasin pysytelleeni melko etäällä molempien maailmojen

traditioista, tapahtumista ja ihmisistä. Pienenä poikkeuksena saan tässä mainita oman tutkimusryhmäni, jonka tapahtumiin olen aktiivisesti osallistunut. Tuotantotalouden laitos on kuitenkin yhteisönä paljon muutakin ja luulen että osallistumattomuuteni molempien laitosten yhteisöjen elämään saattaa johtaa myös väärin tulkintoihin yhteisöjen uskomuksista ja arvoista. Toisaalta tämä on minun identiteettiprojektini ja poimin siihen sen, minkä itse parhaaksi koen tai minkä pystyn poimimaan.

Mahdolliset väärintulkintani yhteisöjen arvoista ja uskomuksista saattavat myös heijastua siihen, kuinka sisälle näihin yhteisöihin olen päässyt. Omassa tutkimusryhmässäni koen olevani osa joukkoa, mutta sekä Johtamisen laitoksella että Tuotantotalouden laitoksella laajemmin en koe olevani osa yhteisöä. Molemmissa olen iloisesti tervehditty vieras, mutta en osa joukkoa. Tämä lienee se hinta, jonka joudun maksamaan kahden maan kansalaisuudesta ja toisaalta omasta heikosta aktiivisuudestani molempien yhteisöjen traditioissa. Erityisesti Johtamisen laitoksella kuitenkin toivoisin olevani enemmän osa joukkoa, joten pyrkien tulevana lukuvuonna parantamaan osallistumistani laitoksen tapahtumiin ja sosiaalisiin tapaamisiin ja näin vahvistamaan sosiaalista identiteettiprojektiani sillä suunnalla.

Persoonallinen identiteettiprojektini on käynnissä erityisesti suhteessa tuotantotalouden tutkimusryhmääni, mutta myös suhteessa Johtamisen laitoksen yhteisöön. Erityisesti Tuotantotalouden laitoksella ja tutkimusryhmässäni haluan erottua

kauppislaisuuteni kautta. Onkin mielenkiintoista, että Tuotantotalouden laitoksella tuon esiin tätä kauppiidentiteettiäni, mutta Johtamisen laitoksella en pidä meteliä käytännön sovelluksia tuottavasta tutaidentiteetistäni. Olisiko niin, että Johtamisen laitoksella sosiaalinen identiteettiprojektini on pidemmällä, eikä persoonallinen identiteettiprojektini vaadi sillä sektorilla yhtä vahvaa vahvistusta, kuin Tuotantotalouden laitoksella?

Viitteet

- Harré, R. (1983) Identity Projects. Teoksessa: G. Breakwell (toim.) *Threatened Identities*, New York: Wiley, 31-51.
- Slaughter, S. & Leslie, L. (2001) Expanding and Elaborating the Concept of Academic Capitalism. *Organization* 8:2, 154-161.
- Tang, R. & John, S. (1999) The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. *English for Specific Purposes* 18:1, 23-39.
- Ylijoki, O-H. (1998) *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. Tampere: Vastapaino.

**Entrepreneurship Education and Business Modeling:
Friends or Foes?
My self-exploration journey**

Daniil Pokidko

"A problem well stated is a problem half-solved."

Charles Kettering

Introduction

I was always keen on trying the new things, meeting new people and going new places. Entrepreneurship education was the one I was really keen to try out - I would get highly qualified advice, meet new people and get into numerous new ventures - that's what I had in mind when applying to Aalto MSc in Entrepreneurship program. But while studying it, I felt uneasiness. The experience (although often very bitter) was great, but... I still felt some indescribable uneasiness with the whole process and I just couldn't find any reason for that feeling.

This uneasiness and my intuitive search for its reasons served as a trigger to continue in academia in a role of the doctoral student. It comes as no surprise that my key research topic is Entrepreneurship Education. The next part of this paper will introduce the reader to the domain of my concerns from an official point of view of highly ranked Entrepreneurship and

Management journals. The following part will reveal my personal struggle and search for reasons of my uneasiness - the Problem I am so into.

Part I (official): Introduction to Entrepreneurship Education

Entrepreneurship Education (further EE) has experienced tremendous development from just a few courses taught to undergraduates in US in 1947 to a distinctive field of science (Katz, 2003) appriized by governments and “preached” in universities and other related domains world-wide. The roots for the reason of such growth may be explained through the example of United States, which according to scholars, rose up from the great economic depression (1929–1939) largely through the high “*I can do it!*” entrepreneurial spirit of in the country.

Since then scholars have long debated about the past development, its success and failures as well as future perspectives of Entrepreneurship Education aimed to raise this spirit, providing young people with the DIY (Do It Yourself) ideology. Some encouraged Entrepreneurship as process thinking (e.g. Jones & English 2004), some proposed considering it as a method (e.g. Neck & Greene, 2011), others regarded it being closer to the art than to the economic science (e.g. Zahra & Bettinelli 2010). Numerous studies have tried to identify the common trends in EE development (e.g. Vesper & McMullan 1988; Plaschka & Weisch 1990; Kolvereid & Moen 1997; Pittaway & Cope 2006/7). All of them came to the conclusion that EE

curricula are very fragmented among different schools and countries.

However, despite such heterogeneity and differences in perspectives EE has largely followed the globalization pattern adopting similar tools and common educational pattern across different countries, schools and programs (work in process, Pokidko & Oparaocha 2015). Indeed, regardless of strong differences between courses and programs, it is now possible to identify the traceable clusters around ideation, planning, implementation and reflective exercises – the path very similar to the tradition of project management.

The four pillars, which according to this upcoming EE overview, most programs tend to follow are listed below:

1. Ideation/opportunity identification covers the process of entrepreneurial idea development and its nurturing. Many students come to study entrepreneurship because of their need in support and advice for their already existing ideas they plan to nurture and develop during the education process. Others come because of a “newness” and trendy image of entrepreneurship (mostly associated with rebellion, risk, innovation and creativity) willing to “improvise”, join some project in order to get exposed to the realities of entrepreneurship. The stage of “ideation” appears to sort out students into the most suitable for them positions/locations most often as a part or a lead of a small team.

2. Planning – the process of reasoning and theorizing future actions and development of specific plan towards their implementation. This stage appears to be the most evident spot for educators to introduce to the class and implement the existing theoretical planning frameworks largely borrowed (and partly modified) from strategy, management, ICT and other disciplines. This provides the backbone for the “scientific” labeling of the EE field.
3. Implementation – the actual action towards realization of plans. This part of the process is regarded as the “hands-on” process with its success and failures. At the same students are mostly on their own with the (most often) just formed team from the first gateway and the heavy package of theoretical insights from the second.
4. Reflection – reviewing own experience with its success and failures through the reflective lens of academic research and theories in order to generate the “double-loop” (see: Cope & Watts 2000; Cope 2003; Seo 2003) Entrepreneurial learning experience. This is the stage when student groups come back from the “ideating, planning & doing” stages, reflect their experiences to the rest of the class and discuss the possible learning outcomes of their entrepreneurial journeys. Most of programs have this part merged into the three discussed above providing students with connections between their insights towards the replication of entrepreneurial process experience.

Business Planning & Modeling

Out of the four pillars of EE listed above, the planning phase appears to have the most solid foundations of scientific relevance and rigor. Tracing the development of this pillar within EE I start from the early times when, according to a number of scholars, most of the time students spent while studying Entrepreneurship was used on producing Business Plans. Among others Honig (2004) stated that, depending on the program, students had to produce and constantly update the plan which varied in size and covered from 15 to over 200 different points. Everything had to be pre-planned and approved before getting out of the classroom. “Surprisingly” Business Planning did not increase, but rather decreased the spirit of entrepreneurial students whom already in 1988, Sexton & Bowman-Upton called as; *“rebellious and unmanageable...(who) often behave inconsistently when faced with routine situations”* (pp. 13-14).

Currently scholars have noticed the struggle students have had with the planning process and criticizing too heavy emphasis on it largely switched to Business Modeling, developed through the rise of internet (Hedman & Kalling 2003) and through that, the new ways and possibilities of doing business. Among others, scholars from domains of the strategy and information technology have been first to notice this change and develop the theoretical frameworks for it. Alexandre Osterwalder’s PhD-thesis (Osterwalder 2004) covering the Business Model Ontology and introduced by him Business Model Canvas (BMC) (Osterwalder & Pigneur 2010) became a tool, most

entrepreneurship scholars currently use in their courses. This change from planning to modeling was also supported through the identification of commercialization possibilities of own work on BM Ontology by A. Osterwalder and huge campaign towards introducing BMC to a wider population of budding entrepreneurs worldwide.

Entrepreneurship students and graduates

...trying to understand the entrepreneurial process without considering entrepreneurs is like trying to bake bread without yeast...

Robert Baron

Indeed, describing the Entrepreneurial learning process and the role of EE in fostering entrepreneurial thinking and behavior it is equally important to describe the students within the EE. Older studies (e.g. Sexton & Bowman 1984; Scott & Twomey 1988) have portrayed EE students as young “super-heroes” willing to save the world by fighting with corporate boredom through producing innovative products and solutions. Entrepreneurship students were considered having more risk tolerance, being unafraid of change and such, being more eager to try new things compared to their peers from other “traditional” business domains.

Unsurprisingly there are not many recent studies discussing these particular traits of entrepreneurship students. Due to the radical world changes, constant unpredictability and through that high emphasis on innovation and creativity, entrepreneurship became a buzzword for practically everything

connected to the innovative and creative business development especially if it covered the same aspects (predominantly internet or other radical innovation business) as covered and highlighted by media (Facebook, Skype, Apple, Angry Birds, etc). Such, it doesn't matter which education, position or background you have anymore – whatever innovative and creative you do (or just plan to do) and especially if you are looking for external finance (and definitely if you has already got some) – you can consider yourself being ENTREPRENEUR!

The examples of die-hard entrepreneurs such as Richard Branson, Bill Gates and Steve Jobs have filled both entrepreneurship classrooms and hallways. Fast-grow start-ups are supported by all means in hope that they'll bring the old prosperity and stability back to the society through their nearly magical innovative money-making business models. But as Neck & Greene (2011, 56) have stated it in their article: *"For every Bill Gates, there are a million entrepreneurs who experience 'in the real world' dramatic, life-altering failure that we do not read about in the popular press."* Indeed, according to statistics (Forbes 2015) 90% of start-ups don't survive longer than a year and less than 1% of them become a *"gazelle"* companies (Wilson & Twaalfhoven 2005).

Indeed, what about all the independent barber shops, truck drivers, small restaurant and snack owners and myriad of others, who don't innovate neither create anything revolutionary, but rather follow their intuition largely replicating the existent

business models? Can they call themselves “Entrepreneurs”? I haven’t yet found precise answer to that question.

Part II (unofficial): While studying entrepreneurship, I didn’t like it.

I started my MSc in Entrepreneurship little over two years ago. Having numerous reasons; e.g. general interest in the topic, prestige of the school, longing for the new experience and entrepreneurial spirit, I wanted to see and learn how entrepreneurship is taught in Aalto. But despite my initial interest towards studying entrepreneurship my passion cooled down largely with the help of “Business Model Canvas” (BMC) tool, which I among others, had to fill in order to pass the “planning” phase of the EE process.

What was wrong with me? I didn’t have to write a novel about my plans the same way as thousands of other student did during the planning courses before the introduction of BMC. I just had to fill nine boxes with largely predefined answers, consider the options and present them in the class. Despite a strong criticism of the planning process, leading scholars (Delmar & Shane 2003) still consider planning as an essential for entrepreneurial action. So, why on earth I disliked it so much???

Starting with my master thesis unusually early (before taking the first MSc course) I intuitively identified the streams of entrepreneurship literature I liked the most, and through that developed a specific “package” of knowledge I now rely on and

build my “scientific” arguments. I read articles about the troubles of students with the traditional planning process, about them being different from the main stream business students, about the close connection of entrepreneurship process to the performance art and “entrepreneurial” ways of thinking about the goals and paths towards their achievement.

It took me quite a while to get the understanding about reasons for my uneasiness in regards to the use of Business Model Canvas - I felt “wondering in the dark” trying to intuitively identify the possible obstacles for the crash of my initial motivation and passion towards the Entrepreneurial learning process...

Critical incidents and articles towards my “problem” identification

The four distinctive articles I read only recently played a role of the missing puzzle piece I was long looking for in order to understand the reasons for my uneasiness:

- “An Individual Business Model in the Making: a Chef’s Quest for Creative Freedom” written by Silviya Svejenova & others in 2010;
- “A Note on the Concept of ‘Problem’” by Maurice Landry (1995);
- “Business Models as Models” by Baden-Fuller & Morgan (2010);

- and last but not least: “Justifying Work: Occupational Rhetorics as Resources in Restaurant Kitchens” by G. A. Fine (1996).

Reading the exact combination of these articles I recognized the aspects of the Business Model Canvas and Business Modeling in general, which I didn't like neither felt like doing. The issues presented in the listed papers with the package of my previous knowledge pointed me at the following:

- The Business Model Canvas as a tool is purely retrospective. All studies concentrating on Business Modeling show us great examples from the past. The past can surely help us to predict the future, but, in case of Entrepreneurship - don't they push the “*rebellious and unmanageable*” out-of-the-box thinkers towards replication of best practices and largely predefined choices?

- BMC is a snapshot (or a series of snapshots) of the corporate performance providing one with the general overview. I'm sure pictures telling about numerous successful examples provide students with the enthusiasm and passion to reach the same heights. However, it pushes us to the same retrospective examples of trying to do something others did a while ago largely leaving the personal motives, interests and experience out of the picture.

- Business modeling concentrates purely on the objective side of the business covering all major aspects of money-making process, but leaving the subjective and constructive factors, such as non-monetary motivation,

team dynamics and personal goals of each team member as well as differences between students as individuals out.

- It is not a picture, but a narrative, which I personally am longing for. It appears to be the same with most of potential customers of any start-up (Barry & Elmes 1997).

The metaphor of Business Models as recipes (Baden-Fuller & Morgan 2010) brought me even closer to the actual problem: it is great to have a proved recipe, but the aspect Business Modeling tools and theories tend to forget about the cook. Many of entrepreneurship students have no work experience neither in own business, nor in general – a large portion of them come to the class with the great role models, ideas and ambitions, but not more. In order to get to “the heights of the culinary” the majority of them still have to learn how to prepare the basic dishes, learn in practice about different ingredients and then work hard to gradually create own masterpieces to be served in menu. Many starting entrepreneurs jump straight into the “*opening own restaurant*” phase often with the single, largely untested recipe in their mind. Indeed, the fact that over 90% of startups fail might be largely explained through this metaphor.

So why to put the carriage in front of the horse?

The aspects I highlighted above provided me with the answer to the struggle I was going through while identifying the reasons for my uneasiness with BMC and largely other tools used within the Entrepreneurial learning process. At the same this finding provided me with the understanding of a larger problem current

business education system is facing; namely the generalization and overly “scientific” approach overemphasizing on “*Right or Wrong & Yes or No.*” I see that “I don’t feel like that” or “maybe” or “I’m not sure, but let’s give it a try” are the ones being commonly used. The objectivity of business education seems to provide rather little space for subjective and constructive points of view. Sometimes it feels that the “business education machine” largely continues to work the same way it initially was constructed for in late 1940s – producing “the Managers” to fill the positions in big corporations in order to maximize the profit of shareholders (see Ghoshal 2005). Few things have really changed from these times – the majority of courses still follow the “right or wrong” learning principle. Tools and theories are developed and refined in order to better guide and manage the crowd towards the predefined objectives of common wealth and standardized thinking.

The problem (largely unclear, but intuitively present at all times of my education) served as a trigger for identifying the reasons for me being in academia and doing my PhD. I noticed intuitively looking for the reasons for my uneasiness, trying to identify the problem itself as well as the possible ways to solve it. Funnily I already had some ideas and suggestions to the uneasiness I felt, I just couldn’t articulate the problem itself, which was the biggest obstacle of that time.

I felt happy being able to realize and clarify to myself the actual purpose of being here (my PhD studies) and doing things (taking courses, teaching and writing articles). The major change I

experienced recently was the switch from “just doing research” to identifying the problem from a variety of different perspectives. This transformation provided me with the answer for a long anticipated question “What am I doing here?” It also pointed at the fact that if it feels good, one just has to continue doing it even without a clear understanding about the reasons. And at the same, if it doesn’t feel right – there might be something to look at. The moment of awakening and recognizing the big picture behind the routines is often a matter of accident. This accident has just happened to me and I intuitively long for more of them.

At the same, realizing that my uneasiness with BMC is a fragment of the larger problem of entrepreneurship and whole business education as well as world in general, I feel myself as a “novice helping boy” on the huge industrial kitchen: I see the problem, I can feel it in the air, I can even taste its bitterness, but have yet very limited abilities to influence.

Conclusion

I guess it is a matter of my entrepreneurial spirit (overoptimistic bias) – maybe there is something useful about the examples of Bill Gates and Steve Jobs after all. Maybe this great entrepreneurial spirit and confidence will help me to tackle the problem and change the world? Who knows – according to entrepreneurial statistics I have a 10% chance “not to die” during the first year, less than 1% to succeed and a fraction of that to actually influence the problem.

“I’m not sure, but let’s give it a try”

PS: I play Euro Jack Pot on a weekly basis filling only one row. Knowing that my chances are one to a milliard I still have strong hopes and confidence that I’ll make it one day. Who knows, maybe it will help me to solve this problem.

References

- Baden-Fuller, C. & Morgan, M. S. (2010) Business models as models. *Long Range Planning* 43:2, 156-171.
- Barry, D. & Elmes, M. (1997) Strategy retold: Toward a narrative view of strategic discourse. *Academy of management review* 22:2, 429-452.
- Cope, J. (2003) Entrepreneurial Learning and Critical Reflection Discontinuous Events as Triggers for ‘Higher-level’ Learning. *Management learning* 34:4, 429-450.
- Cope, J. & Watts, G. (2000) Learning by Doing: An Exploration of Experience, Critical Incidents and Reflection in Entrepreneurial Learning. *International Journal of Entrepreneurial behavior & Research* 6:3, 104-124.
- Delmar, F. & Shane, S. (2003) Does business planning facilitate the development of new ventures? *Strategic Management Journal* 24:12, 1165-1185.
- Jones, C. & English, J. (2004) A contemporary approach to entrepreneurship education. *Education + Training* 46:8-9, 416-423.
- Fine, G. A. (1996) Justifying work: Occupational rhetorics as resources in restaurant kitchens. *Administrative Science Quarterly* 41:1, 90-115.
- Forbes (2015) 90% Of Startups Fail: Here's What You Need To Know About The 10%.
<http://www.forbes.com/sites/neilpatel/2015/01/16/90-of-startups-will-fail-heres-what-you-need-to-know-about-the-10/>. 20.05.2015.
- Hedman, J. & Kalling, T. (2003) The business model concept: theoretical underpinnings and empirical illustrations. *European Journal of Information Systems* 12:1, 49-59.
- Honig, B. (2004) Entrepreneurship Education: Toward a Model of Contingency-Based Business Planning. *Academy of Management Learning and Education* 3:3, pp. 258-273.

- Ghoshal, S. (2005) Bad management theories are destroying good management practices. *Academy of Management Learning & Education* 4:1, 75-91.
- Katz, J. A. (2003) The chronology and intellectual trajectory of American entrepreneurship education. *Journal of Business Venturing* 18:2, 283-300.
- Kolvereid, L. & Moen, Ø. (1997) Entrepreneurship among business graduates: does a major in entrepreneurship make a difference? *Journal of European Industrial Training* 21:4, 154-160.
- Landry, M. (1995) A note on the concept of 'problem'. *Organization studies* 16:2, 315-343.
- Neck H. M. & Greene, P. G. (2011) Entrepreneurship Education: Known Worlds and New Frontiers. *Journal of Small Business Management* 49:1, 55 -70.
- Osterwalder, A. (2004) The business model ontology: A proposition in a design science approach. Lausanne: UNIL publications, 1-169.
- Osterwalder, A., Pigneur, Y., (2009) *Business Model Generation: A handbook for visionaries, game changers and challengers*. Amsterdam: Modderman, 1-276.
- Pittaway, L. & Cope, J. (2007) Entrepreneurship education a systematic review of the evidence. *International Small Business Journal* 25:5, 479-510.
- Plaschka G. R. & Weisch H. P. (1990) Emerging Structures in Entrepreneurship Education: Curricular Designs and Strategies. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 14:3, 55-71.
- Pokidko, D. & Oparaocha, G. O., (forthcoming) Overview of EE programs worldwide. Helsinki: Hanken publications, 1-14.
- Scott, M.G. & Twomey, D.F. (1988) The long-term supply of entrepreneurs: Student's career aspirations in relation to entrepreneurship. *Journal of Small Business Management* 26:4, 5-13.
- Seo, M. G. (2003) Overcoming emotional barriers, political obstacles, and control imperatives in the action-science approach to individual and organizational learning. *Academy of Management Learning & Education* 2:1, 7-21.
- Sexton D. L. & Bowman, N. B., (1984) Entrepreneurship Education: Suggestions for Increasing Effectiveness. *Journal of Small Business Management* 22:1, 18-25.
- Sexton D.L. & Bowman-Upton, N. (1988) Validation of an innovative Teaching Approach for Entrepreneurship Courses. *American Journal of Small Business* 13:1, 11-22.

- Svejenova, S., Planellas, M. & Vives, L. (2010) An individual business model in the making: A chef's quest for creative freedom. *Long Range Planning* 43:2, 408-430.
- Vesper, K. H. & McMullan, W. E. (1988) Entrepreneurship: Today Courses, Tomorrow Degrees? *Entrepreneurship Theory and Practice* 13:1, 7-13.
- Wilson, K. & Twaalfhoven, B. (2005) *Breeding More Gazelles: The Role of European Universities, The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*. Brussels: EFER publications,
<http://www.efer.nl/pdf/BreedingGazelles.pdf> 21.10.2013
- Zahra, S.A. & Bettinelli, C. (2010) Food For Thought: *Entrepreneurship as a Performance Art*. Bergamo: unibg publications, 13-16.

Tää on MUN juttu

Pekka Buttler

Ristiaallokko

”Mun mielestä sun tutkimusaihees on kiinnostava, ja sun pitäis ehdottomasti tehdä etnografiaa.” (tohtorikoulutettava, 2013)

”Aiheesi huomioon ottaen, en näe kuinka voisit lähestyä asiaa ilman feministisiä metodeja.” (professori, 2014 [oma suomennos])

”Kvalitatiivinen tutkimus ilman yksiselitteistä ja eksplisiittistä koodausta ja sen systemaattista tulkintaa on tutkijan mielivaltaa. Tiukka koodaus on tieteellisen lähestymistavan perusta.” (post-doc, 2014 [oma suomennos])

”Kaikessa kommunikaatiossa verbaalisen kommunikaation osuus on alle 20%, jos tutkimusasetelmasi perustuu vain verbaaliseen kommunikaatioon, menetät valtaosan informaatiosta.” (professori, 2013 [oma suomennos])

”En ole neljän vuosikymmenen aikana tavannut ainuttakaan menestyksellistä akateemista, joka ei pitäisi perusteellista tutkimuspäiväkirjaa...” (professori, 2014 [oma suomennos])

”Kvantitatiivinen tutkimus on tiedettä, kvalitatiivinen tutkimus on parhaimmillaankin vain argumentaatiota.” (post-doc, 2014 [oma suomennos])

”Jos et onnistu julkaisemaan yhtä artikkelia vuodessa, sinulla ei ole tulevaisuutta nykyajan akateemisessa maailmassa.” ; ”Jos et saa vähintään yhtä apurahaa vuodessa, sulla ei ole nykyisyyttä akateemisessa maailmassa.” (apulaisprofessorin väittely tohtorikoulutettavan kanssa, 2014 [oma suomennos])

”Isot ajatukset eivät kiteydy yhdessä yössä, eikä niitä esitetä ensimmäistä kertaa artikkelissa. Isot ajatukset vaativat aikaa kypsyykseen ja tilaa esiintyäkseen. Olkaa valmiita uhraamaan vuosikymmen sen ajatuksen kypsyttämiseksi. Toisaalta, jos teillä ei ole isoja ajatuksia, vaan haluatte vain osoittaa, että pystytte suoltamaan mitänsanomattomia julkaisuja [niin] tehkää niin.” (professori, 2013 [oma suomennos])

”Yhtäkään mullistavaa ajatusta ei ole esitetty ensimmäistä kertaa peer-review -artikkelissa.” (professori, 2014)

”Me emme kannusta ketään kirjoittamaan monografiaa.” (professori, 2015 [oma suomennos])

”Suoraan sanottuna, vain idiootit kirjoittavat monografiaväikkärin.” (lehtori, 2014 [oma suomennos])

Nämä yllä olevat on esitetty lainauksina, vaikka ne eivät täytä lainauksen tunnusmerkkejä. Totuuden nimessä ne ovat omia muistikuviani, eikä minulla ole suurimmasta osasta näitä edes muistiinpanoja. Silti, ne edustavat varsin eläviä muistikuviani yliopistolla käydyistä keskusteluista, luennoista ja seminaareista. Ne edustavat myös hyvin pientä otosta vajaan kahden vuoden aikana saamistani ja kuulemistani ohjeista tohtorikoulutettaville.

Lähdin toteuttamaan ajatusta väitöskirjasta aika vähäisin ennakkotiedoin. Minulla oli aihepiiri mielessä, starttiapuraha luvattuna, usko omaan älykkyyteen oli riittävä ja ajattelin, että kaiken sen muun voin oppia matkan varrella – neuvoja varmasti löytyisi. Ja niin niitä on löytynytkin.

Vaikka osa saamistani neuvoista ovat varmasti olleet puhtaan altruistisia, valtaosa neuvoista, kannustuksista ja ehdotuksista ovat olleet aika läpinäkyviä ”oma lehmä ojassa” -tyyppisiä tilanteita: vastikään etnografiaa väitöskirjassaan soveltaneen tohtorikoulutettavan neuvo käyttää etnografiaa; radikaaleja teorioita soveltavan professorin neuvo soveltaa feministisiä metodeja; apulaisprofessorin ehdotus tulla hiljaiseksi co-authoriksi kirjoittamassani paperissa (jotta julkaisupäätös olisi todennäköisempi); puhumattakaan lukuisista ehdotuksista lähteä erilaisiin, omasta aiheestani tai metodistani kaukana oleviin tutkimushankkeisiin, sen varjolla että ne kyllä edistäisivät väitöskirjaprosessiani.

Myönnän että olen aktiivisesti hakenut neuvoja. Siinä sivussa olen ilmeisesti antanut ymmärtää haluavani tulla höynäytetyksi, käännytetyksi ja hyväksikäytetyksi. Ja olenhan minä otollista maaperää erilaisille vaikutteille ja odotuksille: harvassa on se tohtorikoulutettava, jolla alusta saakka on selvät sävelet. Lisäksi useimmat yliopistot, laitokset ja aineet muodostavat oma-laatuksia normeja sille, mitä tohtoriopintoihin kuuluu ja miten ne (varsinkin väitöskirja) tulee suorittaa. Paikallisen organisaatio-kulttuurin itseensä imeminen on jokaisella uudella tohtorikoulutettavalla edessä.

Vain kuusi kuukautta sitten olin valtavan ahdistunut koko väitöskirjahankkeesta. Minulle oli selvää, että eri odotusten ja ohjeiden välinen ristiriita oli ilmeinen, ja huomasin pohtivani miten tietyt henkilöt joka tapauksessa pettyisivät valintoihini: poliittisesta tuli henkilökohtaista, kun huomasin miettiväni kenelle uskaltaisın aiheuttaa pettymyksen. Olin lukossa, koin olevani ansassa, enkä nähnyt tietä ulos. Ahdistukseni oli sillä tasolla, että huomasin ajattelevani, että jos en saisi jatkorahoitusta, se sallisi minulle kunniallisen tavan vetäytyä koko hankkeesta.

Sanotaan että paras ajoitus takaiskumaalille on juuri ennen erätaukoa. Minulla kävi tuuri. Viimeistellessäni uuvuttavan ja turhauttavan syyslukukauden viimeisiä päiviä havahduin siihen, että eriävien odotusten ja ohjeiden välisiä ristiriitoja vakavampi ongelma oli se, että koin odotusten yleisvireen olevan yhteen sovittamattomassa ristiriidassa sen kanssa, millainen ihminen ja tutkija koin olevani (tai haluavani olla).

Joulutauon jälkeen yliopistolle palasi muuttunut mies. Johtotähti oli löytynyt. Jos joku olisi havainnut eron minussa, en olisi silloin osannut selittää sitä. Käsitteet muutoksen selittämiseen - ja oman ajatusprosessin eteenpäin viemiseen - sain Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä -kurssilta. Siksi tuntuu enemmän kuin sopivalta, että käytän tämän esseen yritykseen kuvata ajatuksenjuoksua.

Dekonstruktio

”Tee näin, ja näin, ja sitten tee tämä ja tuo. Ajattele näistä näin (älä missään nimessä noin). ... PUM! Olet hyvä tutkija!” (Hyvän tutkimuksen haltijatar, 2014 [seuraavan aamun muistikuva])

Käsitteistö, joka on jäsentänyt ajatteluani, ja jota sovellan sen kuvaamisessa on ollut keskeisessä roolissa Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä -kurssilla ja voin vain kehottaa asiasta kiinnostuneita lukemaan aiheesta lisää. Itselleni kauppatieteilijänä/tietojärjestelmätieteilijänä filosofiset/sosiologiset teoriat ja käsitteet eivät ennakoon olleet vahvuusalueita. Siltä varalta, että lukijalla on sama rasite, voin suositella Keijo Räsänen ja Marja-Liisa Trux:in teosta ”Työkirja - Ammatilaisen paluu” (2012) hyvänä tutustumisen alkupisteenä ja laajan käsitteistön selkokielisenä selventäjänä. Minulla se toimi.

Räsänen ja Trux (2012, 19) kirjoittavat otsikolla peruskysymykset ja -orientaatiot: ”Käytännöllisessä toiminnassa kohdataan väistämättä kysymykset kuinka tehdä, mitä tehdä, miksi tehdä ja kuka olen tekijänä. Jos tekijä ei itse näitä pysyviä ja toistuvia kysymyksiä pysty ratkaisemaan, ne ratkaistaan hänen puolestaan.” Ottaen huomioon esseen alussa luetellut odotukset ja ohjaukset, voidaan katsoa Räsänen ja Truxin ennustuksen ”ne ratkaistaan hänen puolestaan” yrittäneen kohdallani toteutua.

Luetellut neljä peruskysymystä (miten, mitä, miksi ja kuka) edustavat kukin omaa käytännöllisen toiminnan tasoa: taktinen taso kysyy ”miten?”; poliittinen taso kysyy ”mitä?”; moraalinen

taso kysyy "miksi?"; ja kysymys "kuka?" liittyy koko asetelman keskellä olevaan subjektiin (ibid, 20).

Täten siis, vaikka minulle etnografiaa metodiksi neuvoneen tohtorikoulutettavan neuvo koski ennen kaikkea toimintani taktista tasoa, se implikoi myös tavoitteita toimintani poliittiselle tasolle eikä voisi olla vaikuttamatta jopa moraaliselle tasolle asti. Kuvitellaan, että neuvoa kuunnelleena olisin lähtenyt tekemään etnografiaa, se olisi myös vaikuttanut siihen mitä tutkin (ja millaisia tavoitteita tutkimuksella olisi). Koska minua olisi varmasti haastettu, olisin joutunut puolustautumaan käyttäen moraalikäsitteitä, jotka eivät välttämättä ole omiani. Lisäksi, koska tutkijat tuntuvat profiloituvan yhtä vahvasti käyttämiensä metodien kuin myös tutkimiensa aiheiden mukaan, taktisen neuvon noudattaminen voi vaikuttaa tutkijan koko uraan...

Taktisten odotusten lisäksi olen kokenut myös minuun kohdistuvan odotuksia, jotka koskettavat poliittista ja jopa moraalista tasoa. Julkaisemista koskevat odotukset ovat (implikaatioidensa takia) esimerkkejä poliittisista odotuksista, kun taas keskustelut opetuksen suhteesta tutkimukseen sekä yliopiston ja tutkijan roolista yhteiskunnassa kulkevat poliittisen ja moraalisen rajamaastossa, ulottuen ajoittain jopa kysymykseen subjektista. Sen sijaan, itse luokittelen saamani ontologiset / epistemologiset neuvot moraalialue koskettavina, koska ne ottavat hyvin suoraa kantaa siihen, millainen tieto on hyvää ja millaista tiedettä tulisi tehdä ja esittävät siten omia vastauksiaan kysymykseen "miksi?".

Viimeksi, on olemassa tahoja, jotka esittävät varsin julkisesti suorasukaisia odotuksia siihen, millaisia ihmisiä tutkijoiden tulee olla tänään – juurettomia uraohjuksia, sivuille katsomatomia julkaisukoneita, verkostoituvia ekstroverttejä, tai konsultti-tutkijoita (kaupallisen alan yliopistosta kun kerran on kyse), jne. Vaikka näissä kaikissa stereotyypeissä on piirteitä, jotka tuntuvat läheisiltä tai tavoiteltavilta, stereotyypit kokonaisuudessaan tuntuvat vierailta – suorastaan vastenmielisiltä.

Olen kysynyt itseltäni, miksi koen niin vaikeaksi tulla osaksi sitä kulttuuria, johon olen kuitenkin tavalla tai toisella valinnut kuulua. Olen päätenyt kahteen vaihtoehtoiseen vastaukseen. Ensimmäinen on, että olen jääräpää, vastarannan kiiski ja ikui-nen riidanhaastaja. Toinen on, että koen että muotti, johon minua yritetään tunkea, kärsii legitimizeettikriisistä.

Bourdieu:n käytäntöteorian uusintamisen kehä on kolmio, jonka kärjet muodostuvat kentästä, habituksesta (toimijasta) ja käytännöllisestä toiminnasta: toimija sisäistää kentän (rakenteineen) omaksi habitukseksi, ja puolestaan toiminnallistaa tämän habituksen käytännölliseksi toiminnaksi, joka puolestaan uusintaa kenttää (Räsänen & Trux, 2012, 131).

Näkemäni legitimizeettikriisi perustuu siihen, että kentän muuttuneet rakenteet, jotka meidän tulisi sisäistää habituk-seemme tulevat ulkopuolelta. Ne eivät ole syntyneet uusintamalla suomalaisen yliopistokentän käytännöllisestä toiminnasta. Luulen, että sisäinen pragmaattikkoni voisi hyväk-syä tämänkaltaisen ulkoa tulevan intervention, jos voisin nähdä

sen tarkoittavan hyvää. Minun on kuitenkin vaikea nähdä miten nämä uudet mittarit, painotukset, urapolut tai palkkausjärjestelmät toisivat mukanaan mitään hyvää suomalaiselle yliopistojärjestelmälle - opetukselle, tutkimukselle tai opiskelulle.

Koska en istu niihin stereotypioihin, joita minulle valmiina tarjotaan, minun on siis luotava itselleni oma kuvani siitä, millainen akateeminen haluan olla.

Rekonstruktio

Vaikka joulutauko oli synnyttänyt minussa päätöksen olla välittämättä odotuksista ja muodostaa oma käsitykseni siitä millainen akateeminen ihminen haluan olla, tämä päätös yksin ei tarjonnut minulle konkreettista välineistöä arvioida eri odotusten paremmuutta tai huonommuutta, saatikka mahdollisuutta määritellä sellaisia odotuksia, jotka olisivat täydellisesti vastanneet ideaalisubjektia. Osittain en ollut ehtinyt pohtimaan ajatusta vielä kovinkaan pitkälle, osittain minulta puuttui ajattelua tukeva käsitteistö. Käsitteistö, jota olen sittemmin käyttänyt, perustuu Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä -kurssia jäsentävään käytännöllisen toiminnan näkökulmat -malliin (taktinen, poliittinen, moraalinen, persoonallinen).

Kuitenkin, jo ennen kuin kurssi tarjosi hopeatarjottimella tarvitsemani käsitteet, olin tehnyt yhden merkittävän huomion: Oikeastihan minä olen vapaa kuin taivaan lintu.

Vaikka olin kokenut kuristuvani odotusten ja normien ristiriitaisaan sekamelskaan, käsitin että väitöskirjatyötä ohjaavia todellisia normeja oli loppujen lopuksi hyvin vähän, ja että kaikki nämä oli luettavissa yliopiston tutkintoasetuksesta. Sen sijaan monet asiat, jotka oli minulle esitetty normeina, eivät olleetkaan oikeita normeja, vaan enemmänkin odotuksia jotka oli esitetty normatiivisesti. Tämä havainto teki näistä normeista/odotuksista neuvoteltavissa ja navigoitavissa olevia.

Toisin sanottuna, samoin kuin taivaan lintu voi huomata lennon jäävän lyhyeksi, tutkijakin voi huomata rahoituksen loppuvan, mutta minullakin olisi silti täysi mahdollisuus päättää itse mitään: menenkö muiden mukana lintulaudalle vai yritänkö itse järjestää ravintoni; menenkö yksin tutkimaan metsiköitä, vai seuraanko parvea; rakennanko omat pesäni, vai käytänkö minulle vapaiksi jätettyjä. Tämä metafora oli sellainen mihin palasin yhä uudestaan, ja joka sai minut kyyneliin kun yhtenä paukkupakkasyön jälkeisenä aamuna löysin pikkulinnun joka oli jäänyt jumiin tuuletusventtiilin sisään. Vapaudessa on omat kahleensa.

Olin joka tapauksessa käynnistänyt oman identiteettiprojektini (ks. Räsänen & Trux, 2012, 34–37). Antaakseni esimerkin tästä lähestymistavasta, kuljetan lukijan nyt läpi sen prosessin, jossa on kyse suhtautumisestani väitöskirjan muotoon. Tilanteen konkretisoimiseksi kysymystä käsitellään esimerkillä monografia vai artikkeliväitöskirja.

Kuka ja Miksi?

Äitini muistaa aina ajoittain kertoa tarinan roomalaisten sillanrakennustaitoa koskevasta esitelmästä, jonka pidin kuusivuotiaana vanhempieni illallisvieraille, ja jonka jälkeen äitini lapsuudenystävä alkoi nimittämään minua ”pikku professoriksi”. Todellisuudessa olin 9 -vuotias, eikä ”esitelmäni” koskenut niinkään roomalaisia kuin eri sillanrakennustekniikoita. Mutta myönnän, että äidin tarina on parempi.

Myönnän myöskin, että äitini lapsuudenystävä ei ole ainoa ihminen joka on havainnut taipumukseni luennointiin. Koko kouluaikana esitelmät olivat aina parasta – sain uppoutua minua kiinnostavaan aiheeseen ja – vielä parempaa – sain kertoa muille työni tuloksista. Olen myöskin aikuisena opettanut jokaisen tasoisessa oppilaitoksessa: peruskoulussa ja lukiossa olen sijaistanut, minulla on ollut työsuhde ammattikouluun, ammatikorkeassa ja yliopistossa olen luennoinut. Minussa on siis vahva opettaja-piirre.

Minussa on myöskin selkeä tutkija-piirre. Sen lisäksi, että esitelmässä pääsi luennoimaan, myös asioista selvän ottaminen oli kiehtovaa – varsinkin kun sai lukea niitä opuksia, joita itse piti tärkeänä. Työelämässä ollessani olisin mielelläni heittäytynyt tutkimaan jokaista asiaa, joka minua ihmetytti (mutta aikataulu ei sitä sallinut). Palattuani yliopistomaailmaan (perustutkinto-opiskelijana) aikataulu ja ilmapiiri vihdoin sallivat tutkimisen. Kandi oli gradun mitoissa, gradu oli

väitöskirjan mitoissa ja kurssityötkin kehittyivät tutkimusprojekteiksi, kunhan aihe oli tarpeeksi mielenkiintoinen.

”Kunhan aihe on tarpeeksi mielenkiintoinen” on välttämätön tarkenne, koska minulle on luonteenomaista olla mukavuudenhaluinen ja laiska nautiskelija. Lisäksi minulla on pelottava taipumus yrittää ”monitekoa” (7-vuotiaan poikani loistava termi: tehdä useaa asiaa samaan aikaan), mikä yleensä estää sen että omistaudun yhdelle asialle. Toisaalta moraalikäsitteiden mukaan minun tulisi olla mm. ahkera, tunnollinen, maltillinen ja pitkäjänteinen. Lyhyesti sanottuna, koen että pääni sisällä on käynnissä jatkuva taistelu minulle luonteenomaisten piirteiden ja moraalini minulle asettamien vaatimusten välillä.

Asiaa kuvatakseni koen mielekkääksi jaotella moraalikäsitteiden sisäiseen moraalisiin, eli kuinka minun tulisi kohdella itseäni, ja ulkoiseen moraalisiin, eli kuinka minun tulisi kohdella muita ja olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tämän jaon mielekkyys perustuu ensi sijassa siihen, että sisäinen moraalinen kontekstista riippumaton ja selkeämmin vuoropuhelussa subjektini kanssa, kun taas ulkoinen moraalinen on jossain määrin kontekstiriippuvaista ja vaikuttaa ensi sijassa toimintatapaani (eli taktiikkaani) ja toimintani (poliittisiin) tavoitteisiin. Näiden käsitteiden rinnalla käytän sanaa luonteenomainen kuvatakseni sitä, miten toimisin jos ohittaisin moraalini kokonaan – luonteenomainen kuvaa inertiaani, kun taas moraalinen pyrkii ohjausliikkeisiin ja interventioihin.

Kun toimin sisäistä moraaliani vastaan, siitä seuraa voimakas huono omatunto – tunne siitä, että olen mielestäni huono ihminen. Jos taas annan moraalini ohjata kaikkea toimintaani, jossain syvällä alkaa kertyä painetta, joka pitää päästää pihalle. Luonteeni ja sisäisen moraalini välinen jatkuva mittelö saa ajoittain huvittavia piirteitä – ikään kuin kyseessä olisi väittelykilpailu, jonka moraalijoukkue pääsääntöisesti voittaa, mutta jonka tuomari antaa alakynnessä olevan joukkueen voittaa silloin tällöin. Kuitenkin tämä mittelö on se, joka synnyttää identiteettini.

Alla olevaan taulukkoon olen valikoinut asioita, jotka moraalini minulta edellyttää, sekä minulle ominaisimpia luonteenpiirteitä. Lukija voi itse nähdä todennäköiset kahnauskohdat.

Sisäisen moraalin asioita

Ahkeruus, tunnollisuus,
työteliäisyys
Harkitsevuus, maltti,
refleksiivisyys
Pitkäjänteisyys,
peräänantamattomuus
Suunnitelmallisuus,
systemaattisuus

Ominaisia luonteenpiirteitä

Nautiskelu, rentoutuminen,

Mukavuudenhalu, laiskuus

"Moniteko",
kokeilunhaluisuus, fiilistely
Innostuminen, impulsiivisuus

Pohdiskelu, miettiminen
Intuitio, opportunisti
Oma rauha, yksinolo

Onneksi identiteetin ei tarvitse olla homogeeninen – jokaisessa selkeässä kontekstissa voi olla erityinen identiteetti: perheen

kesken, työpaikalla, harrastuksissa, omalla ajalla, äijäporukoissa jne. Oman elämäkokonaisuuden palasteleminen rinnakkaisiksi identiteeteiksi myöskin mahdollistaa tietyn joustavuuden: kaikkea omaan luonteeseen ja sisäiseen moraaliiin liittyvää ei tarvitse sisällyttää kaikkiin identiteetteihin. Konkreettisesti, tämä tarkoittaa sitä, että voin yrittää sijoittaa harrastusten kannalta ongelmallisimmat luonteenpiirteeni (esim. laiskuus) johonkin muuhun identiteettiini. Tästä huolimatta, mitä keskeisemmälle elämäalueelle identiteettiä luodaan, sen vaikeampaa on keksiä itselle tärkeitä tai luonteenomaisia piirteitä, jotka tästä identiteetistä voisi jättää pois.

Toisaalta, kun luodaan identiteettiä tilanteisiin, jossa ollaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, pelkän sisäisen moraaliiin käsittely ei riitä, vaan joudutaan ottamaan kantaa myös ulkoiseen moraaliiin. Ulkoinen moraalii vastaa kysymykseen miksi jokin toiminta koetaan toivotuksi/ei-toivotuksi. Ulkoinen moraalini korostaa alla listattuja asioita.

Ulkoisen moraaliiin asioita

Avuliaisuus, sosiaalisuus, joustavuus

Tasapuolisuus, reiluus, rehellisyys

Emansipaatio, valistus

Epäitsekkyys, rohkeus, uhrautuuvuus

Vaativuus, kriittisyys, ankaruus

Tunnen ihmisiä, jotka töihin tullessaan jättävät naulakkoon takkinsa lisäksi moraalinsa, arvonsa tai muita normaali-arjessa tärkeitä asioita. Itse en kuulu tähän joukkoon (en haluaisikaan).

Minulle on tärkeää, että työ ja sen sisältö ja tulokset vastaavat moraalikäsityksiäni. Vaikka olen voinut hieman joustaa moraalistani, jos työn taloudellinen kompensatio on korkea (järkeilenn tämän niin, että silloin on suuremmat mahdollisuudet toimia moraalisesti muilla elämäntilanteilla), nykyisen ”työni” kohdalla samainen mekanismi johtaa korkeamman moraalin vaatimukseen.

Onneksi tieteellisellä toiminnalla on lähtökohtaisesti positiivinen aura, mutta tieteellisen toiminnan (tutkimuksen, opetuksen) puitteissakin esiintyy mahdollisuuksia ”vähemmän moraaliseen” toimintaan. Viimeisin esimerkki tästä liittyy oppilasuoritusten arvioimiseen: Kun arvostelen helläkäteisesti, vähennän omaa vaivaani, ilahdutan oppilaita, eikä minun tarvitse olla niin tarkka - toisaalta edesautan sen vaikutelman syntymistä, että yliopistossa ei tarvitse nähdä vaivaa, ja siirrän ongelman myöhempien kurssien vetäjille. Koska avuliaisuus ja epäitsekkyys ovat minulle myös moraalisia vaatimuksia, tuhaudan kun kohtaan tutkimusta, joka on räätälöity tuottamaan tai tukemaan liiketoimintaa.

Entä miten tämä liittyy väitöskirjan muotoon? Voin tietenkin ottaa business school -näkökulman ja luoda nelikentän (tässä tapauksessa kuusikentän), johon kokoaisin ne luonteenpiirteet sekä ulkoisen ja sisäisen moraalin hyveet, jotka puoltaisivat yhtä tai toista muotoa. Lopputulos olisi jokseenkin tällainen:

	Monografia	Artikkeliväitöskirja
Persoonallisuus	• Pohdiskelu	• Moniteko • Impulsiivisyys
Sisäinen moraal	• Pitkäjänteisyys • Refleksiivisyys	• Työteliäisyys • Tunnollisuus
Ulkoinen moraal	• Avuliaisuus • Kriittisyys • Epäitsekkyyys • Rohkeus • Rehellisyys	• Sosiaalisuus • Joustavuus • Uhrautuvuus

Konkreettisesti monografiassa minua viehättävät ensi sijassa sen sallimat rehellisyys, kriittisyys ja refleksiivisyys, kun taas artikkeliväitöskirjassa minua viehättää ennen muita sen kyky saavuttaa laajempi akateeminen yleisö. Käänteisesti voisin sanoa, että julkaisupeliin ryhtyminen on minulle moraalisesti ongelmallista. Niin on myös ajatus, että viettäisin vuosia tuottaakseni ainoastaan monografian, jota ei pahimmassa tapauksessa lue kukaan (opponentin lisäksi), kun taas artikkeliväitöskirja on sekä väitöskirja että julkaisuja (eli nykyakateemista pääomaa). Vastaus kysymykseen ei kuitenkaan löydy persoonallisuuden tai moraalien tasolta, joten edetään poliittiselle ja taktiselle tasolle.

Mitä ja Miten?

Kuten moraalit ja persoonallisuus voivat kytkeytyä yhteen, sama voi tapahtua poliittisen ja taktisen kohdalla. Onko sinulle (ristiriitatilanteessa) tärkeämpää tehdä ”oikeita asioita” vai ”asioita oikein”? Vastaus ei välttämättä ole helppo ja harvoin universaalinen. Vaikka ne samat konsultit jotka yrittävät opettaa meille, että voimme kävellä samalla kuin jauhamme purukumia, tai puhuvat ”epämukavuusalueista”, yhteen ääneen hokevat,

että on tärkeämpää tehdä oikeita asioita, tilanne ei ole alkuunkaan selvä.

Etiikan teoria tarjoaa meille vaihtoehtoisia tapoja käsitellä kysymystä siitä, mikä on hyvä. Esimerkiksi *konsekventialistinen etiikka* arvioi toiminnan hyvyden arvioimalla toiminnan seurauksia. Vaihtoehtoisesti *hyve-etiikka* oikeuttaa toimintaa siinä arvokkaina pidettävillä luonteenpiirteillä. Viimeksi, *deontologinen etiikka* arvioi toimintaa sen perusteella, kuinka hyvin se sopii yhteen (oletettujen) universaalisten periaatteiden kanssa. (Eskelinen & Sorsa 2011, 103–128)

Jos lähtökohdaksi otetaan, että haluat määritellä itsellesi omat ”hyväsi”, niin deontologinen etiikka voidaan ohittaa kokonaan. Vaihtoehtoisesti konsekventialistinen etiikka korostaa tulosten merkitystä ja kytkee siksi moraalin vaikutuksen ensi sijassa poliittiseen tasoon, kun taas hyve-etiikka kytkee moraalin vahvemmin arkipäiväiseen, käytännölliseen toimintaan eli taktiseen tasoon. Keskeistä tässä on kuitenkin se, että poliittinen ei lähtökohtaisesti ohjaa taktista.

Omalla kohdallani näen tieteen ja siten arkisen akateemisen toiminnan keskeisiksi rooleiksi opetuksen ja valistuksen, joita tutkimus tukee sekä lyhyellä tai pitemmällä aikavälillä. Sen lisäksi, että näillä on uusintava (sukupolvelta toiselle) rooli, koen että niillä on myös vahvasti emansipatorinen tehtävä. Minulle ihanteellinen tutkimuskohde on siksi sellainen, jossa esiintyy harmia, tuskaa tai suoranaista vääryyttä, ja tämä vääryys tai tuska voidaan oikaista tutkimuksella ja valistuksella.

Kun oikaistavaa vääryyttä ja vältettävissä olevaa tuskaa etsien pohdin oman erityisosaamisalueeni kenttää, yksi aihepiiri nousee ylitse muiden: jatkuvasti käynnistetään valtava määrä projekteja, joiden todennäköinen kohtalo on, että ne merkittävän rahan ja ajan käytön sekä inhimillisen ponnistelun jälkeen kuitenkin eivät onnistu saavuttamaan sitä, minkä tavoittelemiseksi projektit käynnistettiin. Pohdittuani aihepiiriä joitakin vuosia, olen havainnut yhden osatekijän, jota ei ole aikaisemmin tutkinut kukaan muu ja jolla voi olla merkittävä vaikutus: Sen että nykyisin käyttämämme mittarit projektien onnistumiseen eivät oikeastaan mittaa projektin kykyä tuottaa tavoiteltuja hyötyjä ja että projektit siksi räätälöidään (väärin) tuottamaan nykyisillä mittareilla havaittavia asioita.

Olen toista vuotta tehnyt esitutkimusta: yrittänyt kartoittaa tarvitsemiani konsepteja ja teorioita ja yrittänyt operationalisoida nämä siten, että ne sopisivat artikkelipohjaiseen väitöskirjaan. Siinä rinnalla olen koko ajan ylläpitänyt vaihtoehtoisen monografian suunnitelmaa. Oman arvioni mukaan aihe ei ole mahdoton käsiteltävä artikkeliväitöskirjassa, mutta se edellyttäisi sekä merkittävästi monimutkaisempaa empiiristä työskentelyä sekä tarvitsemieni, uusien konseptien julkaistuksi saamista omina artikkeleina. Toisaalta aihekokonaisuus on kuin se olisi räätälöity monografiaksi.

Mihin olen päätenyt väitöskirjan muodon suhteen? Molemmissa muodoissa on ehdottomat etunsa. Tähän asti olen helposti voinut lykätä päätöstä, ja olen räätälöinyt kirjallisuuskatsauksen

ja empirian keruun ensi vaiheet siten, että ne soveltuvat molempiin formaatteihin. Siitä huolimatta jo se, että vakavasti harkitsen monografiaa, varmaankin saa professoreideni niska-karvat pystyyn.

Totuus lienee, että odotan jotakin sellaista tapahtuvaksi, joka tekee vaikeasta päätöksestä helpon ja ilmeisen. Tämänlaisia voisivat olla myönteinen julkaisupäätös tai kaksi, tai sopivan yhteistyökumppanin löytyminen. Voi myös käydä niin, että näitä odotellessani havaitsen monografian olevan lähes valmis.

Minä, sinä

Hyvä lukija. Kiitos että olet jaksanut tähän asti. Jos odostat löytäväsi Vastauksen (isolla V:llä) näistä viimeisistä kappaleista, niin olen ilmaissut itseni huonosti. Mitään yleispätevää vastausta ei ole – olen vain kertonut kuinka itse olen pohtinut ja kuinka itse olen omaa identiteettiäni rakentanut. Jos kuitenkin toivot luku-urakasta saavasi jotain kouriintuntuva, jotain mihin takertua, voin yrittää pelastaa tilanteen.

Ensinnäkin, mitä tulee väitöskirjaprojektiisi, kirjaprojektiisi tai lisäksi kirkkoosi, se on SUN juttu. Sinun, eikä kenenkään muun. Hankkeellasi voi olla sidosryhmiä ja näillä voi olla odotuksia ja toiveita. Elleivät nämä sidosryhmät kuitenkaan ole valmiita kokonaan korvaamaan sinua, sinä olet tärkein. Sinä olet korvaamaton. En sano, ettetkö voisi tehdä jotain muiden mieliksi, mutta toivon hartaasti, että saat siinä vaihtokaupassa jotain itsellesi. Siinä kannessa tulee olemaan sinun nimesi, ja

kaikkein viimeksi soisin sinulle, että monivuotisen uurastuksen päätteeksi tuntisit muuta kuin iloa, ylpeyttä ja puhdasta tyydytystä, kun näet kannet jotka sulkevat sisäänsä työsi tuloksen.

Toiseksi, elämä on täynnä valintoja. Tee ne valinnat tietoisesti ja harkiten - riippumatta siitä harkitsetko järjellä tai sydämellä. Älä ajaudu, älä tekeydy voimattomaksi, älä ryhdy kenenkään (itsesi tai jonkun muun) uhriksi. Jos lintulauta alkaa nyppimään, kokeile välillä saalistamista - jos hengenpitimikseen saalistaminen tuntuu raskaalta, liity parveen. Älä hätäile. Suurten projektien paras puoli on, että aikataulu voi aina joustaa, jos sinusta tuntuu että sille on tarvetta. Vaikeaa päätöstä ei tarvitse pakottaa, vaan voi odottaa että tilanne selkiytyy. Neuvoja saa pyytää, mutta ei pitäisi kokea, että neuvoja on pakko noudattaa.

Kolmanneksi, älä huolestu jos sinusta tuntuu että ammatti-identiteettisi ei ole kypsä, ehjä tai valmis. Vaikka puhutaan identiteetti projekteista, ja käsite ”projekti” saattaa antaa ymmärtää identiteetin olevan jossain vaiheessa valmis, identiteetti jatkaa kypsymistään ja ikuista muodonmuutostaan kunnes on epitafin aika. Identiteetti saa olla perusteellisesti ja monipuolisesti kehitetty ja pohdittu, kunhan se pysyy avoimena ja muuttumiskykyisenä. Hae rajojasi, kokeile juttuja ja lähestymistapoja, mutta siellä epämukavuusalueella ei tarvitse olla koko aikaa.

Neljänneksi, et voi välttyä ristiriidoilta. Vaikka sinulla olisi kuinka selvät sävelet sen suhteen kuka olet, miksi, mitä ja miten asioita haluat tehdä, ristiriitoja esiintyy - sekä omassa suhtees-

sasi ympäristöösi, että sisälläsi. Älä pelästy ristiriitoja, älä myöskään väkisin runno ratkaisuja. Pohdi rauhassa, etsi vaihtoehtoja tai muotoile kysymys uudelleen. Maistele, mutustele, tunnustele. Palaa aina välillä ajattelemaan oman päätöksentekosi kannalta tärkeintä eli itseäsi.

Viimeiseksi, jos kaikesta huolimatta tuntuu siltä, että arki kaatuu päälle, kaikista vaihtoehtoista on tehty mahdottomia ja loputtoman aherruksen ansalanka puristaa nilkasta: sano ”Ei”.

Muista: Tää on SUN juttu.

Viitteet

Eskelinen, T. & Sorsa, V-P. (2011) *Hyvä talous*. Helsinki: Like.
Räsänen, K. & Trux, M-L. (2012) *Työkirja - ammattilaisen paluu*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Kirjan valokuvat: Keijo Räsänen

Kirja sisältää tohtoriopintojen kurssilla "Ammattitaidon kehittäminen yliopistoyössä" kirjoitettuja esseitä vuosilta 2014 ja 2015. Kirjoittajat käsittelevät kysymyksiä, jotka he kokevat oman työntekonsa ja tulevaisuutensa kannalta tärkeiksi. Keskeisin teema on akateemisen työn moraalit, joskin esillä ovat myös työn taktiikka, politiikka ja subjekti eli tekijä. Esseet saattavat olla raikasta ja koskettavaa luettavaa varsinkin kohtalotovereille eli yliopistoissa työskenteleville. Ne voivat tarjota yliopistoja hallinnoiville ja kehittäville tuntumaa tutkija-opettajien arkeen, huoliin ja toiveisiin. Joukossa on myös kirjoitustyyliltään omaperäisiä ja leikkisiä tekstejä sekä kokemuksen perustuvia, kriittisiä puheenvuoroja. Kirja kuuluu sarjaan, jonka aiemmat teokset ovat Tutkija kirjoittaa, Joko tunnet tämän tutkijan, Tutkijat kertovat, Tutkijat keskustelevat sekä Tutkija kasvaa ja kehittyy (2009-2013).

ISBN 978-952-60-6257-0 (painettu)
 ISBN 978-952-60-6256-3 (pdf)
 ISSN-L 1799-4799
 ISSN 1799-4799 (painettu)
 ISSN 1799-4802 (pdf)

Aalto-yliopisto

Johtamisen laitos
www.aalto.fi

**KAUPPA +
 TALOUS**

**TAIDE +
 MUOTOILU +
 ARKKITEHTUURI**

**TIEDE +
 TEKNOLOGIA**

CROSSOVER

**DOCTORAL
 DISSERTATIONS**